UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

RÓMSKA DUCHOVNÁ HUDBA V KOMUNITÁCH POŠTÁRKA A MALCOV

Diplomová práca

2025

Bc. Vladimíra Babeľová, DiS. art.

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

RÓMSKA DUCHOVNÁ HUDBA V KOMUNITÁCH POŠTÁRKA A MALCOV

Diplomová práca

Študijný program: Muzikológia

Študijný odbor: Muzikológia

Školiace pracovisko: Katedra muzikológie

Školiteľ: Mgr. Jana Belišová, PhD.

Bratislava 2025

Bc. Vladimíra Babeľová, DiS. art.

23747644

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta:	Bc. Vladimíra Babeľová
Študijný program:	muzikológia (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st., denná forma)
Študijný odbor:	vedy o umení a kultúre
Typ záverečnej práce:	diplomová
Jazyk záverečnej práce:	slovenský
Sekundárny jazyk:	anglický

Názov: Rómska duchovná hudba v komunitách Poštárka a Malcov
Roma Spiritual Music in the Communities of Poštárka and Malcov

Školiteľ:	Mgr. Jana Belišová, PhD.
Katedra:	FiF.KMuz - Katedra muzikológie
FiF Vedúci katedry:	Mgr. Jana Belišová, PhD.
Dátum zadania:	29.09.2024
Dátum schválenia:	26.06.2025

prof. Mgr. Iveta Kajanová, CSc.
osoba zodpovedná za realizáciu študijného programu

.....
študent

.....
školiteľ

Čestné vyhlásenie:

Vyhlasujem, že som výlučnou autorkou diplomovej písomnej práce, ktorú som vypracovala samostatne pod vedením vedúcej práce Mgr. Jany Belišovej, PhD., s použitím uvedenej literatúry a materiálu z vlastného výskumu.

Bc. Vladimíra Babeľová, DiS. art

Poďakovanie

Týmto ďakujem svojej vedúcej diplomovej práce Mgr. Jane Belišovej, PhD., za odborné vedenie, cenné rady, pomoc pri spracovaní uvedenej témy a za možnosť zúčastniť sa výskumu RELIROMA. Ďakujem Magdaléne Mikovej z Bardejova a skupine Av Manca za umožnenie nahrávania ich hudby a pozorovania ich práce. A taktiež ďakujem svojim rodičom, ktorí mi štúdium na vysokej škole umožnili a podporovali ma.

ABSTRAKT

Babeľová Vladimíra: Rómska duchovná hudba v komunitách Poštárka a Malcov. Diplomová práca, Univerzita Komenského. Filozofická fakulta, Katedra muzeológie. Vedúca diplomovej práce: Mgr. Jana Belišová PhD. Bratislava : Filozofická fakulta UK, 2025. 143 s.

Diplomová práca sa zameriava na kresťanskú duchovnú hudbu v rómskych komunitách v okrese Bardejov, konkrétne v lokalitách Bardejov - Poštárka a Malcov. Práca pozostáva z teoretickej a empirickej časti. Teoretická časť objasňuje vplyv pastoračných a misijných činností na rozvoj duchovného hudobného prejavu a zdôrazňuje evanjelizáciu prostredníctvom hudby, ako dôležitý nástroj duchovného života. Empirická časť sa opiera o terénny výskum v uvedených komunitách. Analyzuje duchovné piesne, ktoré boli prezentované počas výskumných stretnutí a zachytáva výpovede hudobníkov. Osobitná pozornosť je venovaná štýlu interpretácie, jazykovej voľbe (slovenčina a rómčina) a harmonickej štruktúre piesní. Záverečná kapitola porovnáva hudobný prejav oboch komunít a poukazuje na spoločné i odlišné znaky. Práca tak prispieva k hlbšiemu pochopeniu duchovného rozmeru rómskej hudby a jej významu pre formovanie identity a náboženského života.

Kľúčové slová: Rómovia, rómske duchovné piesne, chvály, zbožnosť, pastorácia.

ABSTRACT

Babeľová, Vladimíra: *Romani Spiritual Music in the Communities of Poštárka and Malcov.* Master's Thesis, Comenius University. Faculty of Philosophy, Department of Museology. Thesis Supervisor: Mgr. Jana Belišová, PhD. Bratislava: Faculty of Philosophy, Comenius University, 2025. 143 pages.

This thesis focuses on Christian spiritual music in Roma communities in the Bardejov district, specifically in the localities of Poštárka and Malcov. The work is divided into a theoretical and an empirical part. The theoretical section explores the influence of pastoral and missionary activities on the development of spiritual musical expression and emphasizes evangelization through music as an important tool of religious life. The empirical part is based on field research conducted in the mentioned communities. It analyzes spiritual songs presented during research sessions and includes testimonies of local musicians. Special attention is paid to the style of interpretation, language choice (Slovak and Romani), and harmonic structure of the songs. The final chapter compares the musical expressions of both communities and highlights their similarities and differences. The thesis contributes to a deeper understanding of the spiritual dimension of Roma music and its significance in shaping identity and religious life.

Keywords: Roma, Romani spiritual songs, worship, piety, pastoral care.

PREDHOVOR

Hudba a zbožnosť zohrávajú v mojom živote nenahraditeľnú úlohu. Od detstva som bola vedená k obom a môj vzťah k viere i hudobnému prejavu má pre mňa hlboký význam. Spievam pri liturgických príležitostiach doma, v rodnej obci Heľpa, ale aj v Bratislave, v Dóme sv. Martina. Počas rokov som sa stretla s rôznymi hudobnými štýlmi, no práve duchovná hudba ma dokáže v každej životnej situácii povzbudiť – či už pri radostných chvíľach, ktoré ešte viac prehĺbi, alebo v náročných obdobiach, ktoré s jej pomocou zvládam ľahšie.

S obľubou spievam chválové piesne i duchovné skladby rôzneho zamerania. Tému diplomovej práce som si zvolila práve na základe môjho osobného vzťahu k duchovnej hudbe, ako aj záujmu o porovnanie jej prejavov v majoritnom a rómskom prostredí. Moja vlastná religiozita mi zároveň umožnila vnímať skúmané prostredie citlivejšie a empatickejšie. Ukazuje sa, že rómska duchovná hudba je rovnako hlboko prežívaná ako v majoritnej spoločnosti – hudba ako forma modlitby zasahuje ľudskú dušu, nech už ide o melódiu, text alebo celkový prejav. Pre mňa osobne je hudba každodennou súčasťou života a najmä duchovné piesne vnímam ako najhlbší spôsob komunikácie s Bohom.

Obsah

ZOZNAM OBRÁZKOV 11

Úvod 12

1 STAV POZNANIA 14

1.1 Publikácie o rómskej duchovnej hudbe, jej duchovnom kontexte a spevníky rómskych duchovných piesní 14

2 RÓMSKA DUCHOVNÁ HUDBA 20

2.1 Svet viery a duchovnosti Rómov pred nástupom misijných činností 21

2.2 Pastorácia Rómov 24

2.2.1 Vnímanie Boha v rómskej tradícii a piesňovej tvorbe 28

2.3 Rómska gospelová hudba – chvály 29

2.3.1 Hlas viery v tónoch rómskej liturgie 32

2.4 Hudba a spiritualita v rómskych kresťanských komunitách 32

2.4.1 Neliturgické formy duchovného spevu v rómskych komunitách 34

2.5 Charakteristika rómskych kresťanských piesní 38

2.6 Úloha duchovných autorít v rozvoji rómskej duchovnej hudby 39

3 DUCHOVNÁ HUDBA A NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT V BARDEJOVE - POŠTÁRKE 42

3.1 POŠTÁRKA 42

3.1.1 Mária Atanázia Holubová 44

3.1.2 Peter Bešenyei 45

3.2 Magdaléna Miková 50

3.2.1 Interview s mladými rómskymi hudobníkmi na Poštárke 54

3.3 Piesne Poštárka 56

4 MALCOV A HUDOBNÁ SKUPINA AV MANCA 67

4.1 Martin Mekel 69

4.2 Igor Čikoš 72

4.2.1 Duchovný rozvoj v rómskych komunitách podľa kňaza Igora Čikoša 73

4.3 Av Manca 75

4.4 Piesne skupiny Av Manca 82

5 POROVNANIE TVORBY A INTERPRETÁCIE CHVÁLOVEJ HUDBY V DVOCH RÓMSKYCH KOMUNITÁCH 91

ZÁVER 96
Prílohy 101
Príloha č.1 – Piesne z Poštárky 101
Príloha č.2 – Piesne z Malcova 119
Príloha č.3 Chvály kapely Av manca 135
Fotografie z Malcova 139
Fotografie z Poštárky 141

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 - Sestra Atanázia 44
Obrázok 2 - Kňaz Peter Bešenyei 46
Obrázok 3 - Kostol blahoslaveného Zefirína na Poštárke 48
Obrázok 4 - Obraz sv. Zefirína v kostole na Poštárke 49
Obrázok 5 - Magdaléna Miková 50
Obrázok 6 - Kňaz Peter Varga 52
Obrázok 7 - Hudobníci a speváci na Poštárke 54
Obrázok 8 - Budova pastoračného centra v Malcove 67
Obrázok 9 - Tabuľa Pastoračného centra v Malcove 67
Obrázok 10 - Vnútorná časť v pastoračnom centre v Malcove z pravej strany 68
Obrázok 11 - Vnútorná časť v pastoračnom centre v Malcove so stolčekom na kľačanie, kadidlom, ambonou a obetným stolom s eucharistiou 68
Obrázok 12 - Priestor na sedenie pre veriacich 69
Obrázok 13 - Kňaz Martin Mekel 69
Obrázok 14 - Nádvorie Pastoračného centra a dom v Čičave 71
Obrázok 15 - Kňaz Igor Čikoš 72
Obrázok 16 - Kapela Av Manca 76
Obrázok 17 - Nikola Bilá 77
Obrázok 18 - Chvály skupiny Av Manca 80
Obrázok 19 - Patrik Bilý a jeho drevorezba malého Ježiša 81
Obrázok 20 - Chvály skupiny Av Manca 139
Obrázok 21 - Patrik Bilý hrajúci na ukulele 139
Obrázok 22 - Speváčka Katka Bilá a Majka Bardyová, ktorá hrá na cajone 140
Obrázok 23 - Nikola Bilá, ktorá spieva a hrá na gitare 140
Obrázok 24 - Kapela Av Manca, hrajúca chvály 141
Obrázok 25 - Fotografia po nahrávaní chvál na Poštárke 141
Obrázok 26 - Kostol na Poštárke a veriaci 142
Obrázok 27 - Oltár v kostole sv. Zefirína na Poštárke 142
Obrázok 28 - Nástenka v kostole sv. Zefirína, kde je patrón Rómov - sv. Zefirín, Poštárka 143

Úvod

Moja diplomová práca sa zameriava na problematiku kresťanskej duchovnej hudby v rómskych komunitách v okrese Bardejov, konkrétne v lokalitách Poštárka a Malcov. Práca je koncipovaná ako dvojzložková – pozostáva z teoretickej a empirickej časti – a systematicky rozdelená do piatich hlavných kapitol s viacerými podkapitolami, ktoré postupne rozvíjajú tematické okruhy výskumu.

V úvodnej kapitole s názvom *Stav poznania* je predstavený súčasný stav výskumu v oblasti rómskej hudobnej kultúry na Slovensku so zameraním na duchovnú hudbu. Hoci sa duchovnému životu Rómov venuje viacero autorov, samotná problematika duchovnej hudby zostáva v odbornej literatúre do značnej miery opomenutá, s výnimkou niekoľkých neoficiálnych či amatérskych spevníkov. Kľúčovým zdrojom pre teoretickú reflexiu tejto témy bola odborná činnosť etnomuzikologičky Jany Belišovej, ktorej publikácie predstavujú významný prínos k poznaniu rómskej hudobnej kultúry.

Druhá kapitola sa sústreďuje na kontext a vývoj rómskej duchovnej hudby. Mapuje predovšetkým vplyv pastoračných a misionárskych činností na rozvoj duchovného hudobného prejavu v rómskych komunitách a venuje pozornosť konceptu evanjelizácie prostredníctvom hudby ako osobitého komunikačného a identitotvorného nástroja.

Tretia a štvrtá kapitola predstavujú vstup do empirickej časti práce a vychádzajú z vlastného terénneho výskumu. Tretia kapitola je zameraná na komunitu Poštárka v Bardejove. V rámci terénneho výskumu boli zaznamenané duchovné piesne interpretované mladými Rómami počas výskumného stretnutia, ktoré prebehlo mimo liturgického rámca. Hudobníci ich cielene predviedli pre účely dokumentácie a analýzy. Súčasťou kapitoly sú transkripcie a analýzy vybraných hudobných ukážok. Pozornosť je zároveň venovaná významným osobnostiam, ktoré sa aktívne podieľajú na udržiavaní a rozvoji duchovného života Rómov a zároveň duchovnej hudobnej tradície v tejto lokalite.

Štvrtá kapitola je venovaná rómskej skupine Av Manca z Malcova, ktorá systematicky interpretuje chválovú hudbu v slovenčine aj v rómčine, pričom zastúpenie oboch jazykov je vyvážené a závisí od konkrétneho repertoáru či kontextu piesne. V kapitole sú prezentované vybrané piesne, ako aj výpovede členov skupiny a rozhovor s miestnym pastorom, ktorý významne ovplyvňuje duchovný život tejto komunity.

Kapitola reflektuje hudobný štýl skupiny, ich estetické a teologické východiská, ako aj spôsob, akým vnímajú úlohu duchovnej hudby vo svojom náboženskom živote. Výraznou osobnosťou kapely je Nikola Bilá, ktorá ovplyvňuje charakter hudby v lokalite a v kapele.

Záverečná, piata kapitola predstavuje komparatívnu analýzu oboch komunít z hľadiska ich prístupu k duchovnej a chválovej hudbe. Zameriava sa na identifikáciu rozdielov i podobností v repertoári, interpretácii, jazykovej voľbe, harmonickej štruktúre a celkovom esteticko-duchovnom vnímaní. Výsledkom je komplexný pohľad na to, ako rôzne rómske komunity formujú svoju hudobnú spiritualitu v kontexte vlastnej kultúrnej identity.

Práca prispieva k hlbšiemu pochopeniu duchovného rozmeru rómskej hudby, mapuje špecifické hudobné prejavy v dvoch konkrétnych komunitách a môže poslúžiť ako východisko pre ďalší výskum v oblasti etnomuzikológie, antropológie či pastorálnej teológie.

Výskum práce mi bol umožnený v rámci etnomuzikologického výskumu Jany Belišovej k projektu RELIROMA.

1 STAV POZNANIA

Duchovný a náboženský svet Rómov sa v súčasnosti čoraz výraznejšie odkláňa od obrazov, ktoré zachytila staršia etnologická literatúra. Koncepty ľudového náboženstva a prirodzenej viery medzi Rómami skúmala napríklad Eva Davidová, pričom podobným náboženským prejavom a formám duchovného života sa venovala aj Emília Horváthová a neskôr Arne B. Mann. Prvý systematický výskum religiozity Rómov na Slovensku realizoval tím odborníkov v roku 2003 pod vedením Milana Kováča a Arne B. Manna.[1]

Jednou z významných osobností zo susedného Maďarska je Barbara Rose Lange z Univerzity v Houstone, ktorá sa danej problematike dlhodobo venuje, a ktorá v roku 2005 publikovala štúdiu o rómskej hudbe v letničnej cirkvi spolu s notovou prílohou.[2] K jej významným publikáciám patrí aj kniha Holy Brotherhood, z roku 2003, kde sa venuje rómskemu duchovnému a hudobnému životu v cirkevnom prostredí.[3]

1.1 Publikácie o rómskej duchovnej hudbe, jej duchovnom kontexte a spevníky rómskych duchovných piesní

Jednou z významných osôb, ktorá sa zaoberá výskumom a zbieraním rómskej hudby či už tradičnej, svetskej alebo duchovnej, je *Jana Belišová*. Rómskej hudbe sa venuje už vyše dvadsať rokov a je iniciátorkou rôznych projektov a autorkou mnohých publikácií.

Belišovej monografia *Bašav, more, bašav - Zahraj, chlapče, zahraj- O piesňach slovenských Rómov* hovorí o histórii Rómov v Európe, na Balkáne a na Slovensku. Časť publikácie sa venuje terénnemu výskumu a následnému spracovaniu získaného materiálu,

[1] KOVÁČ, Milan; MANN, B., Arne: Rómovia a viera*. In: Boh všetko vidí. Duchovný svet na Slovenku.* Bratislava: Chronos, 2003, 10 s.
[2] LANGE, Barbora Rose: Globalization, Missionization, and Romani Gospel Music. In: *Romská hudba na přelomu tisíciletí*. Zborník z konferencie. Ed. Zuzana Jurková. Praha: Studio Production Saga, 2003, s. 111-117.
[3] LANGE, Barbora Rose: *Holy Brotherhood*. Oxford: University Press, 2003. Dostupné na internete: Holy Brotherhood: Romani Music in a Hungarian Pentecostal Church - Barbara Rose Lange - Google Knihy : 25. 6. 2025. ISBN 0-19-513723-X.

pričom sa zameriava na Rómov ako etnickú skupinu – osobitne na ich osídlenie, zamestnanosť, etnickú a kultúrnu identitu, formy kooperácie a integrácie, ako aj hudobnú kultúru. Kľúčové časti knihy tvoria kapitoly venované piesňovej tradícii Rómov na Slovensku, nositeľom hudobného dedičstva a typologickému členeniu piesňového repertoáru.

Prínosom publikácie sú notové ukážky a texty piesní, ktoré sú nie len v rodnom jazyku Rómov ale taktiež sú preložené do Slovenského jazyka. Publikácia prináša široký pohľad na rôzne aspekty rómskej hudobnej tradície, od historických koreňov po súčasné formy a ukazuje, ako hudba zohráva dôležitú úlohu v živote slovenských Rómov. Veľký význam má kapitola s názvom Typológia piesňového repertoáru, ktorá rozdeľuje rómske piesne podľa ich charakteru do troch hlavných kategórií na starú, prechodnú a novú vrstvu, pričom každá z nich sa ďalej člení na niekoľko podkategórií podľa špecifických znakov.[4]

Jana Belišová v spolupráci so Zuzanou Mojžišovou vydali v roku 2014 publikáciu *O Del dživel - Boh žije* s podtitulom *Kresťanské piesne Rómov na Slovensku,* ktorá je zameraná na hudbu Rómov v kresťanských spoločenstvách, na vieru a rómske piesne. Tak isto sa tu vyskytujú informácie o misijnej činnosti v rómskom prostredí a pastorácii Rómov. Knižka je výsledkom terénneho výskumu, kde nájdeme aj texty piesní s hudobnou charakteristikou a významovosťou. Zaoberá sa rómskou duchovnou hudbou najmä na území Slovenska a jej významom v živote rómskych komunít. Táto práca je významným príspevkom k výskumu etnológie a muzikológie, pričom sa nevenuje len rómskej hudobnej tradícii a náboženským piesňam, ale aj ich výrazu v kultúrnej identite Rómov. Vo výskume bola použitá metóda orálnej histórie, ktorá umožnila zaznamenať osobné výpovede členov komunity o ich duchovnom živote a hudobnej praxi. Autorky skúmajú význam hudby ako nástroja vyjadrenia viery, komunity a emocionálnych stavov, pričom zároveň zdôrazňujú, ako tieto piesne a rituály tvoria základ pre kultúrnu odolnosť a kontinuitu rómskych komunít na Slovensku.[5]

[4] BELIŠOVÁ, Jana: *Bašav, more, bašav. Zahraj, chlapče, zahraj. O piesňach slovenských Rómov*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2012.
[5] BELIŠOVÁ, Jana – MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014.

Publikácia *Boh medzi bariérami. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou* od autorov Podolínska a Hrustič sa zaoberá otázkou sociálnej inklúzie Rómov, so zameraním na vplyv náboženstva a náboženských aktivít na integráciu v spoločnosti. Publikácia sumarizuje výsledky mapovacieho a kvalitatívneho výskumu realizovaného v rámci projektu SIRONA (2010), ktorého cieľom bolo zmapovať náboženské misie pôsobiace medzi Rómami na Slovensku a analyzovať, ako náboženská zmena ovplyvňuje subjektívne vnímanie sociálnej inklúzie v rómskych komunitách. Výskum sa sústredil na perspektívy samotných aktérov náboženskej premeny aj členov majority a poukázal na to, že práve zmena v subjektívnom vnímaní môže byť kľúčom k reálnemu procesu inklúzie.[6]

Zuzana Palubová a jej štúdia *Ľudové náboženstvo Rómov z Levoče a okolia na prelome 20. a 21. storočia* sa zaoberá evangelikálnymi cirkvami, a ich vplyvom na náboženský život Rómov v skúmanom regióne.[7]

Publikácia *Rómovia a viera*: *Boh všetko vidí - O Del sa dikhel*, ktorú redigovali Milan Kováč a Arne B. Mann, predstavuje kolektívne dielo zamerané na duchovný a náboženský život Rómov na Slovensku. Obsahuje deväť odborných štúdií, ktoré vychádzajú z terénnych výskumov realizovaných v komunitách s významným zastúpením rómskeho obyvateľstva. Autori – odborníci z oblastí religionistiky, etnológie, sociálnej antropológie i z radov rómskych kultúrnych aktérov – analyzujú široké spektrum duchovných prejavov, vrátane kresťanskej zbožnosti, ľudovej religiozity, piesňovej tvorby, ako aj magického myslenia a tradičných zvykov. Ide o významný príspevok k poznaniu špecifík rómskej spirituality a kultúry, ktorý zároveň reflektuje širšie spoločensko-náboženské súvislosti marginalizovaných komunít na Slovensku.[8]

Jozef Facuna a René Lužica spoločne publikovali učebnicu *Rómska kultúra*, ktorá predstavuje edukačný zdroj pre stredné školy podporujúci inklúziu, medzikultúrne

[6] PODOLÍNSKA, Tatiana – HRUSTIČ, Tomáš (eds.): *Boh medzi bariérami*. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou. Bratislava : Fond sociálneho rozvoja; Ústav etnológie SAV, 2010.

[7] PALUBOVÁ, Zuzana: Ľudové náboženstvo Rómov z Levoče a okolia na prelome 20. a 21. storočia. In: *Etnologické rozpravy*, roč. VIII, 2001, č. 2, s. 51 – 60.

[8] KOVÁČ, Milan; MANN, B., Arne: Rómovia a viera*. In: Boh všetko vidí. Duchovný svet na Slovenku.* Bratislava: Chronos, 2003, 19 s.

porozumenie a sebauvedomenie rómskych žiakov. Poskytuje základný prehľad o tradičných žánroch rómskej kultúry a umenia a napomáha vytváraniu rovnosti v prístupe k vzdelaniu.[9]

Rómske nové duchovné piesne v obci Rankovce od Jakuba Mináča, ktorá je súčasťou knihy *Boh všetko vidí. Duchovný svet Rómov na Slovensku*, sa zaoberá novými rómskymi duchovnými piesňami, ktoré vznikli v rómskej komunite v obci Rankovce na Slovensku. Mináč v tejto práci skúma, ako sa v tejto obci vyvinul špecifický druh duchovnej hudby, ktorá spája tradičné rómske hudobné prvky s novými formami vyjadrenia kresťanskej viery a náboženskej spirituality. Taktiež sa zameriava na analýzu nových rómskych duchovných piesní, ktoré vznikli v komunite Rankovce, rómskym duchovným životom a ich spoločenskej integrácii.[10]

Publikácia Jany Belišovej *Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia* sa zaoberá hudobným a náboženským životom Rómov v prostredí letničných spoločenstiev. Analyzuje misijné aktivity medzi Rómami na Slovensku, vznik a vývoj pentekostálnej rómskej hudby, ako aj význam hudby ako formy modlitby. Osobitnú pozornosť venuje tzv. zvukovej krajine náboženstva, teda akustickým prejavom viery, a skúma, akú úlohu v duchovnom prežívaní zohrávajú emócie, telesnosť a pohyb.[11]

Pastorácia Rómov a jej vplyv na piesňový repertoár od Jany Belišovej hovorí o duchovnom a náboženskom živote Rómov, ktorý je pre väčšinu ľudí málo známy. Vďaka misijnej činnosti sa medzi Rómami objavili aj náboženské piesne a piesňový repertoár sa začal rozvíjať. Mnohé z týchto piesní sú autorským dielom samotných Rómov, pričom niektoré sú prevzaté z repertoáru cirkevných piesní alebo z repertoáru chvál, často aj s úpravou hudby a textov. Postupne sa tieto piesne stali súčasťou každodenného života.[12]

---

[9] FACUNA, Jozef; LUŽICA René: *Rómska kultúra*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2017, 105 s., ISBN 978-80-8118-188-7.

[10] MINÁČ, Jakub: Rómske nové duchovné piesne v obci Rankovce. In: *Boh všetko vidí. Duchovný svet Rómov na Slovensku.* Ed. Milan Kováč – Arne B. Mann. Bratislava: Chronos, 2003.

[11] Belišová, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions* 15: 532. s. 3-4. [Dostupné na internete: https://doi.org/ 10.3390/rel15050532].

[12] BELIŠOVÁ, Jana: Pastorácia Rómov a jej vplyv na piesňový repertoár. In: *Musicologica Slovaca 4* (30), 2013, č. 2. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, 2013, 24 s.

Lukáš Knap je editor zborníka z roku 2019 s názvom *Pastorácia Rómov*. Tento zborník sa zaoberá rómskou minoritou. Vyznačuje sa špecifickými kultúrnymi a sociálnymi črtami, často málo známymi alebo nepochopenými majoritnou spoločnosťou. Publikácia analyzuje štátne intervencie, národné projekty a hodnotový systém Rómov a zároveň prináša pohľady zo sociálnej práce s touto komunitou.[13]

Publikácia *Šun, Devla, šun tu man. – Počúvaj ma Bože, počúvaj.* od Jany Belišovej sa zaoberá rómskymi duchovnými piesňami najmä z územia východného Slovenska. Autorka uvádza notové ukážky piesní spoločne s textami v rómskom jazyku a taktiež aj prekladom do slovenského jazyka. *Šun, Devla, šun tu man* v úvode opisuje taktiež kultúrny a náboženský aspekt rómskeho duchovného života.[14]

Zbierka kresťanských piesní *Giľa nevo dživipen. Piesne nového života. Rómsko-slovenský spevník* pod editačnou prácou Violy Fronkovej je jedným z prvých vydaných spevníkov, ktorý obsahuje rómske a slovenské piesne zamerané na duchovný a náboženský život. Spevník je výsledkom spojenia rómskej hudobnej tradície s prvkami kresťanskej viery a náboženských hodnôt. Kniha obsahuje rómske aj slovenské piesne a predstavuje cenný príspevok do rómskej hudobnej tradície a kultúry, ktorý ukazuje, ako môže byť hudba prostriedkom na vyjadrenie viery, spoločenských hodnôt a zároveň slúžiť na spájanie rôznych kultúr a posilňovanie náboženskej komunity. [15]

Editorom spevníka rómskych a slovenských kresťanských piesní *Ašaras le Devles – Chváľte Pána*, ktorý zahŕňajúci 240 náboženských piesní v rómčine a slovenčine je Martin Mekel. Okrem zvyčajných piesní k Bohu sa tu nachádzajú aj mariánske a animačné piesne. Vedľa textu sú uvedené aj akordy pre sprievod piesní, ktoré tvoria harmóniu skladieb.[16]

Ďalším významným autorom, ktorý patrične prispel svojimi dielami k vnímaniu Rómov, je Peter Bešenyei. Jednou z jeho kníh venovaných rómskej pastorácii je

---

[13] KNAP, Lukáš: Pastorácia Rómov. *Zborník z národného vedeckého sympózia*. Ružomberok: VERUM, 2019, 91 s., ISBN 978 – 80 – 561 – 0718 – 8.

[14] BELIŠOVÁ, Jana: *Šun, Devla, šun tu man. Počúvaj ma Bože môj*. *Rómske kresťanské piesne a príbehy*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2015.

[15] FRONKOVÁ, Viola (ed.): *Giľa nevo dživipen*. *Piesne nového života. Rómsko-slovenský spevník*. Bratislava: Slovenské evanjelizačné stredisko pre masmédiá, 2000.

[16] MEKEL, Martin: *Ašaras le Devles. Chváľte Pána.* Spevník rómskych a slovenských kresťanských piesní. Prešov: Petra, 2002, 96 s. ISBN 80-89-007-24-4.

Rómske ticho, *Poštársky „zázrak“ alebo dvadsať rokov medzi Rómami*, kde sa venuje svojej ceste k pastorácii Rómov, ktorá sa ukázala ako jeho životné poslanie v duchu hlbokej viery a ochoty pomáhať tým najchudobnejším. *Bola to ozajstná misia s odlišným národom, vlastnou rečou, kultúrou či zvykmi.* Bešenyei sa rozhodol pomáhať Rómom a nasmerovať ich na cestu k hodnotnejšiemu životu cez vzdelanie, záujem a náboženskú hudbu.[17]

Publikácia *Rómska misia* vznikla na základe túžby podporiť rozvoj jednotlivcov aj celej komunity – duchovne, ľudsky a spoločensky. Autori tejto publikácie, Bešenyei, Neupauer a Vaľková, sú priekopníkmi duchovnej a misijnej práce medzi Rómami. Táto monografia ponúka odborné výstupy ľudí, ktorí sa s rómskou komunitou nestretli len na teoretickej rovine, ale dlhodobo s ňou žili a pracovali priamo v teréne.

Rómske etnikum prežívalo celé stáročia bez vlastného územia a štátnej príslušnosti, pričom sa vyznačuje silným kultúrnym ukotvením nezávislým od hraníc. Napriek trvalému usadeniu väčšiny Rómov od 18. storočia pretrvávajú stereotypy o ich nomádskom spôsobe života, ktoré umocnila romantizácia v 19. storočí. Publikácia vychádza z tridsaťročnej osobnej skúsenosti autora s misiou medzi Rómami na východnom Slovensku a zároveň z vedeckých zdrojov a výskumov. Cieľom práce je analyzovať faktory podporujúce sociálnu inklúziu Rómov, s dôrazom na duchovný rozmer misijnej práce, pričom sa zameriava najmä na pôsobenie saleziánov a konverzné príbehy vedúce k osobnému rozvoju jednotlivcov.[18]

Medzi dostupnými spevníkmi sa nachádza aj knižka od Martina Mekela, kde sú uvedené rómske a slovenské modlitby, 20 piesní s akordickým sprievodom a slovník kvôli významovosti piesní, ktorý je prehľadný a pestrý, s názvom *Od srdca k srdcu*.[19]

[17]BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak“ alebo dvadsať rokov medzi Rómami.* Bratislava: Don Bosco, 2009, 130 s. ISBN 978-80-8074-109-9.

[18] BEŠENYEI, Peter; NEUPAUER, Róbert; VAĽKOVÁ, Andrea: *Rómska misia*. Prešov: Petra, 2020, 320 s. ISBN 978-80-8099-150-0.

[19] MEKEL, Martin: *Od srdca k srdcu. Čičava: Gréckokatolícke formačné centrom pre Rómov v Čičave*, 2016, 110 s., ISBN 987-80-88-724-87-2.

2 RÓMSKA DUCHOVNÁ HUDBA

V minulosti sa rómske obyvateľstvo na Slovensku prevažne identifikovalo s rímskokatolíckou cirkvou, avšak ich náboženský život bol často obmedzený len na základné rituály ako krst, sobáš a pohreb. Tento pasívny postoj možno vysvetliť viacerými faktormi – jednak nezáujmom zo strany duchovenstva o pastoráciu Rómov, v niektorých prípadoch dokonca ich vylúčením z cirkevných priestorov, a jednak kultúrnymi odlišnosťami, ktoré sťažovali integráciu do tradičných foriem bohoslužieb.

K výraznejšej zmene došlo po roku 1990, kedy sa obnovila náboženská sloboda. V tomto období začali viaceré cirkevné i neziskové organizácie realizovať misijnú činnosť zameranú na rómske komunity. Ich cieľom nebola len duchovná starostlivosť, ale aj sociálna pomoc, podpora vzdelávania a zdravotná osveta – predovšetkým v marginalizovaných oblastiach. Tieto aktivity výrazne prispeli k náboženským konverziám, predovšetkým smerom k letničnému hnutiu.

Jedným z hlavných aktérov letničnej misie medzi Rómami bola Apoštolská cirkev, jediná štátom registrovaná cirkev letničného charakteru na Slovensku. Zatiaľ čo v roku 2010 existovali len dva rómske zbory, ich počet sa neskôr zvýšil na štrnásť, pričom všetky sa nachádzajú vo východných regiónoch Slovenska. V druhej polovici 90. rokov začalo v rómskych komunitách pôsobiť aj medzinárodné letničné hnutie Devleskero Kher. V roku 2005 sa k týmto aktivitám pridal aj rómsky pastor Emil Adam, ktorý po príchode z Ostravy založil zbor *Maranatha* v Spišskej Novej Vsi, neskôr rozšírený aj do ďalších lokalít.[20]

Letničné hnutie v rómskom prostredí sa vyznačuje dôrazom na osobný duchovný zážitok, uzdravovanie, glosoláliu (hovorenie jazykmi), modlitbu a aktívnu účasť veriacich na bohoslužbách. V niektorých prípadoch aj tradičné cirkvi prispôsobili svoje liturgické praktiky kultúrnym špecifikám rómskych komunít, čo viedlo k prijatiu niektorých prvkov typických pre letničné spoločenstvá najmä v oblasti hudby a prejavov viery. Letničné zbory zároveň integrujú rómske kultúrne prvky ako je jazyk,

[20] Belišová, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions 15*: 532. s. 3-4. [Dostupné na internete: https://doi.org/10.3390/rel15050532].

hudba či tradície, čím vytvárajú autentický náboženský priestor reflektujúci identitu veriacich.

Rozmach letničného hnutia medzi Rómami možno vnímať ako súčasť globálneho trendu rastúceho záujmu o charizmatické formy kresťanstva, ktoré kladú dôraz na osobnú skúsenosť viery a aktívnu účasť veriacich. Tento fenomén sa paralelne rozvíjal v rôznych častiach Európy vrátane Slovenska a nadväzuje na dlhšiu historickú tradíciu letničných hnutí, ktorej počiatky siahajú až k začiatkom 20. storočia, prípadne k obdobiu po druhej svetovej vojne.[21]

2.1 Svet viery a duchovnosti Rómov pred nástupom misijných činností

Hudba zohráva významnú úlohu v náboženskom živote naprieč rôznymi kultúrami a historickými obdobiami. V starovekých civilizáciách, ako boli Čína a India, bola pripisovaná hudbe mystická a transcendentná hodnota, pričom do dnešných dní zostáva integrálnou súčasťou náboženskej praxe v tradíciách ako taoizmus, budhizmus či hinduizmus. Rovnako významnú funkciu plní v rituáloch a obradoch pôvodných obyvateľov Afriky a Ameriky. V kresťanskej tradícii predstavuje hudba dôležitý prvok liturgického a duchovného života, o čom svedčia aj početné odkazy v biblických textoch – najmä v Knihe žalmov, kde je spev chápaný ako prostriedok oslavy Boha. V Novom zákone sa kresťania priamo vyzývajú k spevu žalmov, hymnov a duchovných piesní ako prejavu viery a duchovného povzbudenia.[22]

V priebehu historickej migrácie Rómov z Indie, počas ktorej prechádzali a dlhodobo zotrvávali v rôznych kultúrnych a náboženských prostrediach – najmä však v prevažujúco katolíckej Európe – sa Rómovia postupne adaptovali na dominantné náboženské systémy. Súčasne s tým do svojho svetonázoru prijímali aj prvky ľudovej religiozity a poverových predstáv majoritných etnických skupín. Za jeden z najstarších dokladov demonologických predstáv možno považovať mytologický obraz démonov chorôb, ktorý zaznamenal lekár M. Binga u transylvánskych Rómov. V súčasnosti

[21] Belišová, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions 15*: 532. s. 3-4. [Dostupné na internete: https://doi.org/10.3390/rel15050532].
[22] Tamtiež, s 4.

Rómovia už nevykazujú známky tradičných predstáv o božstvách či duchoch, ich demonologické koncepcie sú porovnateľné s ľudovými náboženskými predstavami prítomnými vo vidieckych oblastiach majoritného obyvateľstva.[23]

Hoci sa Rómovia oficiálne hlásili k náboženstvám majoritnej populácie, tieto náboženské formy k nim zvyčajne prenikali prostredníctvom miestnych foriem ľudovej kultúry. Vnímanie náboženstva Rómov zo strany majority je rôznorodé. Medzi najčastejšie názory patrí presvedčenie, že Rómovia postrádajú akékoľvek náboženské cítenie, iný názor hľadá v ich spiritualite pozostatky prírodných náboženstiev a tretí zastáva stanovisko, že väčšina Rómov na Slovensku sú praktizujúci kresťania, prevažne katolíci.[24]

Rómske obyvateľstvo si v procese religióznej inkulturácie osvojilo predovšetkým vonkajšie formy náboženských praktík prevzaté z katolíckej cirkvi, prípadne z iných denominácií. Ich vzťah k inštitucionalizovanému náboženstvu však často zostával na formálnej úrovni. Motiváciou prijatia týchto náboženských foriem bola predovšetkým snaha prispôsobiť sa kultúrnemu a duchovnému prostrediu, obzvlášť vo vidieckych regiónoch, kde bol religiózny život výraznejší. Ďalším významným faktorom boli existenčné obavy, strach zo smrti – chorôb, ktoré podnecovali účasť na takých obradoch. Korešpondovali s ich psychickými potrebami, tradičnými predstavami a zároveň ich vnímali ako potenciálne prospešné.

Najväčší význam pripisovali niektorým sviatostiam, predovšetkým krstu a pohrebu. Krst bol vnímaný ako ochranný rituál, ktorý mal zabezpečiť duchovnú i fyzickú ochranu novorodenca pred negatívnymi silami. Pohrebný obrad v cirkevnom kontexte predstavoval dôstojnú a spoločensky uznávanú formu rozlúčky so zosnulým, a preto bol medzi Rómami vysoko cenený. Naopak, cirkevný sobáš bol často nahrádzaný tradičným rómskym sobášnym rituálom, ktorý bol v ich komunite považovaný za právoplatný spôsob uzavretia manželstva. Najmä v prípadoch neplnoletých partnerov

[23] BELIŠOVÁ, Jana: O piesňach a hudbe Rómov v kresťanských spoločenstvách. In BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana*: O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku.* Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 11.

[24]BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana*: O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku.* Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 11.

neprichádzala cirkevná ani civilná forma sobáša do úvahy. V niektorých prípadoch sa páry rozhodli pre dodatočné cirkevné zosobášenie až po uplynutí viacerých rokov.[25]

Aj napriek všeobecnej úcte, ktorú Rómovia zvyčajne prejavujú voči Bohu, kňazom a rehoľným osobám, bola snaha katolíckej cirkvi o pastoračnú prácu medzi Rómami pomerne obmedzená. Príkladom sú negatívne skúsenosti mnohých Rómov, ktorí čelili odmietavým reakciám zo strany nerómskych veriacich pri pokusoch zapojiť sa do náboženského života farností. Rómovia boli často objektom nevôle, vylučovania a otvoreného odmietania, čo viedlo k ich postupnému odcudzeniu od cirkevného prostredia. Z výskumov na východnom Slovensku, ktoré robila J. Belišová v roku 2012, sa zistil nezáujem niektorých kňazov a pohŕdanie niektorých farníkov, čo sú hlavné faktory, prečo Rómovia nechodili do kostolov a nenavštevovali bohoslužby a sväté omše.[26]

Významným prínosom v oblasti náboženského a komunitného života Rómov sa ukázalo byť vybudovanie kostolov priamo v lokalitách obývaných rómskym obyvateľstvom. Na tomto procese sa výraznou mierou podieľali Saleziáni Dona Bosca, predovšetkým otec Peter Bešényei, ktorý stál za vybudovaním kostolov v Jarovniciach, Bardejove – Poštárke i na Luníku IX. v Košiciach.

Po postavení tzv. „rómskych kostolov“ sa postupne vytvoril priestor aj pre integráciu majority do týchto liturgických priestorov. Príkladom je Kostol blahoslaveného Zefirína v Bardejove na Poštárke, vysvätený v roku 1998, ktorý sa nachádza na okraji osady a je tak prístupný aj pre nerómskych obyvateľov. Naopak, Kostol Panny Márie Fatimskej v Jarovniciach, postavený taktiež v roku 1998 po tragických povodniach, bol umiestnený do centrálnej časti rómskej osady. Prístup do tohto sakrálneho priestoru tak znamená, že veriaci – vrátane príslušníkov majority – musia prejsť naprieč rómskou lokalitou, čo v minulosti predstavovalo spoločenské tabu.[27]

[25] Rozhovor s Otcom Čikošom – Malcov 17. 6. 2024.
[26] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 12.
[27] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 13.

Kňazi môžu zohrávať kľúčovú úlohu v živote Rómov žijúcich v sociálne a ekonomicky znevýhodnených podmienkach najmä v segregovaných osadách a mestských štvrtiach. Ich prítomnosť a aktívne pôsobenie môže byť inšpiratívne nielen na úrovni duchovného rozvoja, ale aj ako motivačný faktor pre vzdelávanie a širší sociálny progres. Napriek tomu však existuje značný nepomer medzi počtom duchovných a počtom tých, ktorí sa aktívne venujú pastorácii v rómskych komunitách, čo poukazuje na pretrvávajúce nedostatky v tejto oblasti.[28]

Slabá návštevnosť kostolov zo strany rómskeho obyvateľstva súvisí často nielen so sociálnym vylúčením, ale aj s formálnym, či dokonca ľahostajným postojom niektorých predstaviteľov cirkvi, ako aj s negatívnymi postojmi časti majoritnej spoločnosti. Tento jav pritom kontrastuje s intenzívnym a hlboko zakoreneným religióznym cítením, ktoré je v rómskej kultúre prítomné. Nábožensk symbolika je totiž integrálnou súčasťou každodenného života Rómov – často sa manifestuje vo forme domácej výzdoby, ľudových piesní či rozprávok. Prakticky v každej domácnosti, bez ohľadu na jej veľkosť alebo materiálne podmienky, možno nájsť tzv. rodinný oltárik – malé sakrálne miesto zdobené obrazmi Ježiša Krista, svätcov, členov rodiny a doplnené umelými kvetinovými girlandami.[29]

2.2 Pastorácia Rómov

Pred rokom 1990 sa väčšina Rómov hlásila k rímskokatolíckej alebo gréckokatolíckej cirkvi. V reálnom živote to však znamenalo, že cirkev využívali na pompéznejšie slávenie vlastných obradov, ku ktorým patria krst, svadba, pohreb a iné. V súčasnosti Rómovia ale inklinujú k letnično-charizmatickým cirkvám. Letničné je špecifické v istých oblastiach teológie s dôrazom na Ducha Svätého. Charizmatické je pomenované podľa darov Ducha Svätého, taktiež nazývaných aj charizmami. Ide o dary ako rozprávanie v jazykoch, slovo poznania, zázraky, proroctvá a mnohé ďalšie.

Dôvody, kvôli ktorým sa Rómovia prikláňajú k letničnému hnutiu je mnoho. Jedným z významných je odklon od prísnej tradičnej liturgickej cirkvi k veľmi

[28] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku.* Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 12-13.
[29] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 13.

spontánnemu priebehu letničných bohoslužieb, ktorý vytvára priestor k emocionalite. Veriaci a pastor sa nechávajú niesť svojimi pocitmi a vnútornou túžbou niečo urobiť, zaspievať, povedať, hýbať sa a pod. Atmosféra bohoslužieb je veľmi uvoľnená, veľký priestor má v týchto chvíľach hudba a spev, príp. tanec. Rómske letničné bohoslužby sú mnohokrát celé podfarbené spevom a hudbou. Význam hudby je veľmi podstatný a dôležitý. Vytvárajú sa tu taktiež nové možnosti tvorenia takéhoto druhu hudby so spevom, ktorý sa nazýva chvály. Priestory, v ktorých sa tieto bohoslužby konajú, nie sú obvyklé kostoly, ale skôr len civilné budovy a jednoduché miestnosti.[30]

Hudba v letničných zhromaždeniach umožňuje emocionálne a extatické prejavy viery, ktoré sú charakteristické pre tento náboženský smer. Spev a hra na hudobné nástroje sú pravidelnou súčasťou bohoslužieb aj neformálnych stretnutí v domácnostiach, a duchovné piesne sa okrem pobočností stávajú prirodzenou súčasťou každodenného života veriacich a vytláčajú tradičný piesňový repertoár. Rómski veriaci prostredníctvom hudby nielen vyjadrujú svoju náboženskú príslušnosť, ale aj prehodnocujú svoju kultúrnu identitu.[31]

Po roku 1990 sa rómska pastorácia zintenzívnila a Rómovia sa stávajú aktívnejšími, praktizujúcimi kresťanmi. Vďaka viere majú Rómovia možnosť na lepšiu integráciu do spoločnosti, a tým tiež potlačenie negatívneho vnímania rómskych osád a Rómov samotných. Nie je to ale vždy jednoduchá cesta. Rómovia neradi prijímajú nové myšlienky z dôvodu nedôvery. Veľký dôraz kladú na tradície svojich predkov. Misijná činnosť je najvhodnejšia cesta k zmene a taktiež k duchovnému rastu.

Súčasná situácia medzi Rómami, hlavne na východnom Slovensku, sa posunula ďalej. Mladí Rómovia, niekedy aj celé rodiny a osady, navštevujú bohoslužby aj ďalšie náboženské stretnutia. Najviditeľnejšie výsledky dosahuje kresťanská misia Maranata v okolí Spišskej Novej Vsi donedávna na čele s rómskym pastorom Emilom Adamom.

---

[30] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislav : Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 16.

[31] Belišová, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions 15*: 532. s. 5. [Dostupné na internete: https://doi.org/ 10.3390/rel15050532].

Po prvýkrát bolo pôsobenie cirkvi a náboženských hnutí medzi Rómami komplexne zmapované v projekte „Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou“ (SIRONA 2010), ktorý realizoval Ústav etnológie SAV. Podľa výsledkov tohto výskumu na Slovensku vtedy pôsobilo 14 registrovaných cirkví a 6 neregistrovaných náboženských subjektov v približne 130 lokalitách.[32] Rómske misie ovplyvnili život približne 10 000 Rómov. Tento počet však nezahŕňa tzv. matrikových kresťanov, teda formálnych členov najväčších cirkví – rímskokatolíckej, gréckokatolíckej a pravoslávnej – ktorých náboženské presvedčenie zodpovedá už spomínaným charakteristikám. Z pohľadu vplyvu pastoračnej práce medzi Rómami zohrávalo významnú úlohu päť náboženských spoločností: Rímskokatolícka cirkev, Spoločenstvo Jehovových svedkov, Gréckokatolícka cirkev, kresťanská misia Maranata a Apoštolská cirkev.[33]

Významnú úlohu v práci medzi Rómami zohrávajú osobnosti pastorov, kňazov a kazateľov. Misijná činnosť v rómskych komunitách nie je niečo, čo sa dá naučiť z kníh alebo osvojiť len na základe teoretických poznatkov. Rovnako ju nemožno efektívne vykonávať len preto, že niekto bol do tejto oblasti oficiálne pridelený. Skúsenosti ukazujú, že misijné centrá medzi Rómami vznikajú tam, kde je prítomná osobná motivácia a kde pastori vnímajú túto službu ako svoje poslanie. Aj keď začiatok pôsobenia môže byť výsledkom rozhodnutia cirkvi – ako to bolo v prípade saleziána Petra Bešenyeiho – často sa neskôr pridáva aj hlboké vnútorné presvedčenie. Vo svojej knihe uvádza: „K Rómom neposielajme nikoho nasilu, lebo tým strácame zmysel, účinnosť a samotnú misijnú silu našej prítomnosti. Nemám nijaké výnimočné dary, nikdy som netúžil pracovať s Rómami, no keď prišla takáto ponuka, neodmietol som ju, to je celé. Môj život by bol možno bez Rómov jednoduchší a pokojnejší, ale zároveň aj prázdnejší.“[34]

Zatiaľ čo v roku 2003 boli na Slovensku oficiálne evidovaní len štyria rómski kňazi, dnes pôsobí v rôznych kresťanských spoločenstvách viacero rómskych pastorov.

---

[32] PODOLÍNSKÁ, Tatiana – HRUSTIČ, Tomáš(ed.): *Boh medzi bariérami. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou.* Bratislava : Fond sociálneho rozvoja; Ústav etnomuzikológie SAV, 2010, s. 27-28.

[33] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s.15-16.

[34] BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky ,,zázrak“ alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, s. 8.

Jedným z nich je Emil Adam, ktorý predtým slúžil v Rómskom kresťanskom spoločenstve Radosť v Ostrave a neskôr sa rozhodol prísť na Slovensko vedený vnútornou túžbou pomáhať Rómom v sociálne znevýhodnených osadách na východe krajiny. Medzi ďalších aktívnych kazateľov patrí Ladislav Duna z Apoštolskej cirkvi v Košiciach, ktorý pôsobí na sídlisku Luník IX, či Marián Kaleja, ktorý slúži v Apoštolskej cirkvi v Sabinove. A taktiež Stanislav Mižigar zo Žehry, pôvodne úspešný hudobník.

Hudobná tvorba je v týchto komunitách úzko prepojená s duchovným vedením – mnohí pastori sú zároveň hudobníkmi a autormi piesní. Príkladom sú Stanislav Mižigar alebo Emil Adam, ktorých hudobná činnosť posilňuje ich autoritu v komunite. Podobne aj nerómski duchovní, ako Martin Mekel, významne prispeli k rozvoju rómskej kresťanskej hudby prostredníctvom zakladania gospelových kapiel a organizovania festivalov.

Letničné cirkvi na Slovensku zároveň vytvárajú priestor aj pre laikov – ľudí bez teologického vzdelania – aby sa mohli zapájať do duchovného života, viesť biblické či modlitebné skupiny alebo kázať. Tento prístup napomáha vytváraniu silnejšieho zmyslu pre spolupatričnosť v rámci duchovného spoločenstva.

Do rómskej pastorácie na Slovensku sa zapájajú aj zahraniční misionári, ako napríklad Pierre A. Jansen van Vuuren z Juhoafrickej republiky, ktorý pôsobili pod záštitou Cirkvi bratskej v obci Hlinné (okres Vranov nad Topľou). Okrem toho viacerí Rómovia, ktorí odišli za prácou do krajín ako Anglicko či Švajčiarsko, sa tam stretli s letničnými cirkvami a po návrate na Slovensko začali tieto kresťanské myšlienky a formy duchovného života šíriť aj vo svojich komunitách.[35]

Otázka, či by mal byť duchovný pôsobiaci medzi Rómami sám Rómom, je dôležitá a aktuálna. Rómskych duchovných je na Slovensku stále málo a niektorí z nich ani nemajú záujem pracovať so svojimi komunitami. Jedným z dôvodov je presvedčenie, že väčšiu autoritu a uznanie získavajú v rómskych komunitách nerómski duchovní. Napriek tomu misionár Pierre A. Jansen van Vuuren, ktorý sám nie je Róm,

[35] JANSON van VUUREN, Pierre A.: *Židom Žid, Grékom Grék, Rómom Róm?* Konzextualizácia, cirkev a Rómovia na Slovensku. [Ordinačná práca.] Bratislava: Cirkev bratská na Slovensku, 2011.

zastáva názor, že je veľmi prínosné, ak je kazateľ Róm. Ak tomu tak nie je, mal by sa podľa neho usilovať čo najviac priblížiť rómskemu spôsobu myslenia, cítenia a kultúrnej mentalite. Vo svojej ordinačnej práci parafrázoval biblický princíp slovami: „Židom Žid, Grékom Grék a Rómom Róm."

Podľa jeho skúseností môžu nerómski lídri zohrávať významnú úlohu pri zakladaní rómskych cirkevných zborov, no skutočný rast a rozvoj týchto spoločenstiev závisí najmä od toho, či ich vedú samotní Rómovia. Tam, kde Rómovia nie sú súčasťou vedenia, vzniká závislosť od nerómskych autorít a komunitám chýba pocit spoluzodpovednosti i vlastnej identity v rámci zboru.[36]

Väčšina duchovných, vníma svoju činnosť v sociálne vylúčených rómskych komunitách nielen ako náboženské poslanie, ale aj ako formu sociálnej intervencie. Ich cieľom je podporiť integráciu Rómov do majoritnej spoločnosti, prispieť k zlepšeniu ich sociálno-ekonomických podmienok a posilniť morálne hodnotové orientácie jednotlivcov i komunity ako celku. Za kľúčové považujú sprostredkovanie informácií a etablovanie základných spoločenských noriem a pravidiel, pričom využívajú autoritu vyplývajúcu z ich duchovnej roly. Táto autorita však nie je vždy automaticky akceptovaná, a preto si ju často musia postupne budovať – najmä prostredníctvom porozumenia rómskej kultúre, tradičným praktikám a neformálnym komunitným štruktúram.[37]

2.2.1 Vnímanie Boha v rómskej tradícii a piesňovej tvorbe

Rómske označenie Boha, *De(ve)l* alebo *Devla*, patrí k najstaršej vrstve slovnej zásoby rómskeho jazyka. Etymologicky vychádza zo staroindického *déva*, *dévatá* a je príbuzné s pojmami pre Boha v iných indoeurópskych jazykoch, ako napríklad latinské

[36] JANSON van VUUREN, Pierre A.: *Židom Žid, Grékom Grék, Rómom Róm?* Konzextualizácia, cirkev a Rómovia na Slovensku. [Ordinačná práca.] Bratislava: Cirkev bratská na Slovensku, 2011.
[37] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 20.

deus, grécke *theos*, germánske *teiwa*, staroanglické *tív*, pruské *deivs*, litovské *dievás* a lotyšské *dievs*.[38]

Na základe výskumu S. Davidovej z 50. rokov 20. storočia, realizovaného v rómskych osadách pri Trebišove, Rómovia vnímali Boha ako veľkého a dobrého Ducha. Ich vzťah k nemu bol osobný a dôverný, bez prejavov strachu. Súčasne však verili aj na iné nadprirodzené sily, ktoré v nich vyvolávali obavy. Viera v Ježiša bola rozšírená, hoci medzi najstaršími jednotlivcami absentovala.[39]

Tento obraz Boha kontrastuje so zobrazením v tradičných rómskych piesňach, kde *Devla* vystupuje ako prísna, vzdialená a trestajúca postava. Je prezentovaný ako všadeprítomný pozorovateľ, ktorý trestá za hriechy – niekedy výslovne uvedené (napr. neposlušnosť voči matke), inokedy nejasné. V niektorých piesňach je Boh zobrazovaný aj ako ľútostivý, inokedy ho spevák vníma ako pôvodcu vlastného nešťastia. Často je prítomný ako adresát modlitieb a výziev, napr. v osloveniach *Devla* alebo *Devloro*. Na rozdiel od Boha, Ježiš sa v starších piesňach nevyskytuje vôbec.[40]

2.3 Rómska gospelová hudba – chvály

Misijná činnosť má významný vplyv na život Rómov, a to nielen v oblasti viery, ale aj v oblasti hudobného prejavu. Duchovné a náboženské piesne, zamerané na Boha, Ježiša a vieru, postupne nahrádzajú tradičný repertoár, v ktorom bol Boh - *Devla* skôr vzdialeným pozorovateľom. V nových piesňach však zohráva ústrednú úlohu.[41]

Spočiatku sa používali slovenské liturgické piesne, no postupne dochádzalo k ich adaptácii – prekladom do rómskeho jazyka či úpravou textov. Neskôr sa začali tvoriť pôvodné piesne s autorskými textami a melódiami, často inšpirované tradičnou

[38] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 22. cit. Podľa KOSTIĆ, Svetislav: Jak je starý Bůh, Romů. In: *Romano džaniben*, roč. II, 1995, č.4, s.39-41.
[39] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 22. cit. Podľa DAVIDOVÁ, Eva: Lidové náboženství Třebišovských Cikánů-Romů koncem padesátych let 20. století, před rozpadem jejich tradiční komunity. In: *Slovenský národopis*, roč. 36, 1998, č.1, s. 93-104.
[40] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava : Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 22.
[41] Tamtiež s. 30.

rómskou hudbou alebo populárnymi žánrami. Typickým znakom je prepojenie s hudobným štýlom *neve giľa*[42], pričom sa objavuje aj tzv. *rom-pop*[43], žánrový hybrid populárnej a rómskej hudby.[44]

Rómske duchovné piesne čerpajú hudobné i textové inšpirácie zo slovenskej aj zahraničnej kresťanskej hudby, často označovanej ako „gospel" či „chvály". Hoci gospel pôvodne pochádza z afroamerickej baptistickej tradície a tematicky sa opiera najmä o Nový zákon, jeho prvky boli adaptované aj v rómskom prostredí. Na Slovensku sa tento žáner postupne vyvíjal pod rôznymi názvami ako kresťanská mládežnícka hudba, kresťanský rock či súčasná kresťanská hudba. Juraj Drobný rozdelil túto hudbu na liturgickú a neliturgickú.[45]

Spočiatku Rómovia preberali slovenské duchovné piesne zo spevníkov, no tieto neodzrkadľovali ich jazykovú a kultúrnu identitu. Vzhľadom na ich hudobnú výrazovosť si preto začali vytvárať vlastný repertoár, ktorý zahŕňa piesne v rómskom i slovenskom jazyku, ako aj prevzaté skladby od zahraničných kresťanských interpretov. Výsledkom je dynamický a pestrý hudobný žáner reflektujúci špecifickú rómsku skúsenosť viery.[46]

Rómske duchovné piesne sa šíria naprieč jednotlivými duchovnými spoločenstvami, pričom sa repertoár neustále obohacuje o nové skladby. Rómovia preberajú terminológiu z nerómskych kresťanských prostredí, pričom piesne označujú ako „chvály" či „gospely". Vnímajú ich ako formu modlitby a oslavy Boha, často sprevádzanú intenzívnym emocionálnym prežívaním, gestikuláciou, tancom či tlieskaním. Táto hudobná prax, výrazne ovplyvnená afroamerickou tradíciou, je typická svojou spontánnosťou a rytmickosťou a nachádza uplatnenie nielen počas bohoslužieb a

[42] Neve/moderna giľa – nové/moderné piesne.
[43] Rom-pop – podskupina nových rómskych piesní ovplyvnených populárnou hudbou.
[44] Belišová, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions* 15: 532. s. 5. [Dostupné na internete: https://doi.org/ 10.3390/rel15050532].
[45] DROBNÝ, Juraj: Pár slov o kresťansky orientovanej hudbe mladých. In: *Adoremus*, č.2, 1996, s. 21 - 27.
[46] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 22.

domácich pobožností, ale aj v každodennom živote. Spevákov týchto piesní v rómskom prostredí označujú ako „chváličov“.[47]

V rámci rómskych kresťanských zborov sa formujú hudobné kapely, ktorých nástrojové obsadenie i štýl hry sú podobné tzv. rom-popovým kapelám. Za posledné dve desaťročia došlo k posunu od akustických nástrojov k elektronickým – bežnou súčasťou sú klávesy, elektrické gitary a bicie, doplnené niekedy o saxofón, akordeón či sláčikové nástroje. Tieto kapely sú prevažne mužské, čo odráža tradičné rodové normy v rómskych komunitách. Výnimkou je skupina „Manna“ zo Sabinova, v ktorej účinkujú aj dievčatá. Ako uvádza miestny pastor Apoštolskej cirkvi, účasť dievčat na verejných vystúpeniach je spoločensky prijateľná predovšetkým v sprievode rodiny. V súčasnosti však možno pozorovať postupné narúšanie týchto rodových stereotypov. Počas výskumu sme zaznamenali nielen prítomnosť hudobníčok, ale aj ich pôsobenie v aktívnych či vedúcich pozíciách (napr. v Malcove Nikola Bilá či na Poštárke Magdaléna Miková), čo poukazuje na pomalý, no viditeľný posun v rámci rodových rolí v rómskych hudobných spoločenstvách.

Rómske gospelové kapely zvyčajne nevystupujú pod individuálnymi menami, keďže ich filozofiou je hrať „na Božiu slávu“, nie pre vlastnú popularitu. Často používajú geografické označenia typu *Chvály zo Žehry*, *zo Sabinova* či *z Ostrovan*, alebo názvy s biblickou symbolikou, ako napr. *Lačho lav* (Dobré slovo), *F6* (odkaz na Efezanom 6), *GPS*, *Lond* (Soľ), *Agapé* či *Gyvipen* (Život). Niektoré názvy kombinujú rómsky jazyk s anglickou výslovnosťou alebo reflektujú moderné jazykové trendy (napr. „eL9“ z Luníka IX).[48]

Tieto hudobné skupiny často odmietajú autorské nároky a diela vnímajú ako spoločný prostriedok modlitby a oslavy Boha. Piesne sú voľne zdieľané medzi spoločenstvami, pričom autorstvo a interpretácia ustupujú do úzadia v prospech duchovného posolstva. Mnohé kapely sprístupňujú svoju tvorbu online – napríklad *Devleskero kher* z Košíc vydalo CD *Dikh pro Del*, skupina *Gyvipen* ponúka šestnásť piesní na svojom webe, *Manna chvály* zo Sabinova či *Maranata* zverejňujú nahrávky z bohoslužieb. Kapela *F6* z Čičavy, jedna z najznámejších na Slovensku, vydala štyri

[47] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 30-31.
[48] Tamtiež s. 32.

hudobné nosiče a ich tvorbu čiastočne sprístupnili online, pričom celé albumy sú predajné za bežnú trhovú cenu. Tento otvorený prístup podporuje komunitné šírenie piesní a ich zakotvenie v každodennom duchovnom živote.[49]

2.3.1 Hlas viery v tónoch rómskej liturgie

Hudba a spev predstavujú významnú súčasť liturgickej praxe naprieč rôznymi kresťanskými denomináciami, pričom im často patrí podstatná časť celkového časového rámca bohoslužby. Na základe terénneho výskumu (Belišová; Mojžišová), realizovaného v rôznych kresťanských spoločenstvách s rómskym zastúpením, možno konštatovať, že hudobná zložka liturgie zohráva nielen estetickú, ale aj výraznú spirituálnu funkciu pri formovaní kolektívnej identity.

2.4 Hudba a spiritualita v rómskych kresťanských komunitách

Belišová a Mojžišová sa zúčastnili viacerých bohoslužieb a omší, ktoré vykazovali spoločné, ale aj výrazne odlišné znaky, a to tak v samotnej liturgickej štruktúre, ako aj v spôsobe využívania duchovných piesní. Napríklad na bohoslužbe organizovanej Kresťanskou misiou Maranata v kultúrnom dome v Spišskej Novej Vsi (2009) zohrávali duchovné piesne kľúčovú úlohu. Na čele zhromaždenia stál rómsky pastor, ktorého sprevádzali asistenti a modlitebníci. V pozadí pódia sa nachádzal zmiešaný spevácky zbor v jednotných dlhých rúchach a kontrastne farebných štólach. Pastor prednášal kázeň v rómskom jazyku a jeho reč bola striedaná spontánnymi modlitbami a reflexiami modlitebníkov, ktoré boli často prerušované spoločným spevom. Piesne inicioval spevácky zbor, ku ktorému sa pridávali účastníci zhromaždenia. Na začiatku a na konci liturgie zaznelo približne osem piesní, ktoré boli sprevádzané moderným hudobným aranžmánom: elektronickými klávesmi, elektrickými gitarami a bicími nástrojmi. Hudobný aj vizuálny prejav tejto liturgie pripomínal afroamerickú gospelovú tradíciu.[50]

[49] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 33.
[50] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 34.

Podobnú štruktúru mal aj mládežnícky zbor Apoštolskej cirkvi v Sabinove (2012) a nedeľná bohoslužba v zbore Devleskero kher v Košiciach (2012). V prípade Devleskero kher bola bohoslužba vedená dvoma kazateľmi – rómskym a nerómskym – čo poskytlo priestor na pozorovanie odlišností v spôsobe vedenia liturgie. Počas kázne nerómskeho kazateľa boli účastníci zhromaždenia pasívnejší – sedeli, počúvali, nereagovali verbálne. V závere jeho prejavu vystúpila hudobná skupina s niekoľkými piesňami. Po prevzatí vedenia rómskym laickým kazateľom sa atmosféra výrazne zmenila – jeho prejav bol emocionálne nabitý, sprevádzaný gestikuláciou, moduláciou hlasu a živou mimikou. Prítomní spontánne reagovali, súhlasne prikyvovali, niektorí sa modlili, prípadne nahlas reagovali či spievali. V tomto prípade sa piesne prelínali s kázňou, na rozdiel od predchádzajúcej časti, kde boli spevy a verbálne časti striktne oddelené.[51]

Ďalším príkladom je Apoštolská cirkev v obci Žehra, ktorá sa stretáva v priestoroch bývalej rómskej krčmy prerobenej na modlitebňu, pričom v budúcnosti plánujú výstavbu samostatnej cirkevnej budovy. Počas bohoslužby boli vpredu umiestnení hudobníci hrajúci na elektrický klavír, gitary a bicie, spolu so spevákmi a pastorom. Hudba zaznievala počas celej liturgie, niekedy v tichšej forme ako podklad k verbálnemu prejavu pastora, inokedy vystupovala do popredia ako dominantný prvok. Pastor pôsobil dojmom, že jeho kázeň vzniká spontánne, pod vplyvom náboženskej inšpirácie (v duchovnej terminológii „pôsobenie Ducha Svätého“). Jeho verbálny prejav plynulo prechádzal do spevu či spevných modlitieb. Emocionálne prežívanie prítomných sa prejavovalo rôznorodo – zatvorené oči, zdvihnuté ruky, šepot, výkriky, plač. V momentoch, keď hudba naberala na intenzite, sa zhromaždenie spontánne zapájalo do spoločného spevu. [52]

Tieto pozorovania poukazujú na vysoký stupeň integrácie hudobného a spirituálneho prejavu v rómskych kresťanských komunitách. Hudba tu neplní iba sprievodnú alebo dekoratívnu funkciu, ale je integrálnou súčasťou liturgického aktu a nástroja prežívania viery, emócií a identity.

[51] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 34-35.
[52] Tamtiež s. 34-35.

Liturgická prax Saleziánov v Košiciach na Luníku IX a v Bardejove na Poštárke sa v istých aspektoch odlišuje od bohoslužieb letničného typu. Hudba a spev zohrávajú aj v týchto komunitách významnú úlohu, no v porovnaní s letničnými zhromaždeniami je ich prítomnosť menej rozsiahla, pričom sú pevne zasadené do štruktúry liturgie. Interpretácia piesní je menej spontánna a emocionálne zdržanlivejšia. V hudobnom repertoári dominujú slovenské piesne, pričom rómske skladby sú zastúpené v menšej miere. Na základe terénneho pozorovania sa ukazuje, že miera zastúpenia rómskych piesní v liturgii pozitívne koreluje s úrovňou angažovanosti Rómov v cirkevných aktivitách – či už ako pastorov, laických animátorov alebo duchovných lídrov.[53]

Hudba a spev sú prítomné vo všetkých cirkevných denomináciách, ktoré boli predmetom výskumu. Rozdiely medzi rôznymi vierovyznaniami sa prejavujú najmä v počte interpretovaných piesní, v čase venovanom hudobnej zložke liturgie, v podiele autorských a prevzatých skladieb, ako aj v jazykovej a etnickej skladbe repertoáru – konkrétne v pomere rómskych a slovenských piesní. Významná je aj rôznorodosť v úrovni zapojenia veriacich – kým niektoré komunity kladú dôraz na kolektívny spev všetkých prítomných, iné preferujú výraznejšiu rolu hudobnej skupiny alebo speváckeho zboru.[54]

2.4.1 Neliturgické formy duchovného spevu v rómskych komunitách

Na základe typológie hudobných praktík podľa Drobného možno neliturgickú duchovnú hudbu rozdeliť do dvoch základných kategórií: hudba určená k modlitbe a rekreačne využívaná duchovná hudba. Do prvej kategórie patria zhromaždenia, počas ktorých dominuje hudobný prejav – najmä chválové piesne, worshipy, gospely či spirituály, ktoré plnia funkciu modlitby. Ide o podujatia, kde hudba nie je len sprievodným prvkom, ale predstavuje primárny výraz viery a duchovného prežívania. Druhú kategóriu tvorí hudba využívaná pri rôznych mimo-liturgických udalostiach ako sú púte, výlety, mládežnícke stretnutia či komunitné podujatia – teda v kontextoch, kde

[53]BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 35-36.
[54] Tamtiež s. 35-36.

duchovný obsah zostáva prítomný, no funkcia hudby je voľnejšia a často súvisí aj s oddychom a posilňovaním komunitnej súdržnosti.[55]

V prostredí rómskych kresťanských komunít môžeme k neliturgickej duchovnej hudbe zaradiť aj špecifický repertoár kresťanských piesní, ktorý presahuje rámec formálnych náboženských zhromaždení a je integrálnou súčasťou každodenného života veriacich. Tieto piesne sa spontánne objavujú v rôznych neformálnych situáciách a predstavujú významný prvok každodennej spirituality, čím prispievajú k udržiavaniu kontinuity viery mimo formálnych liturgických štruktúr.[56]

2.4.1.1 Modlitba prostredníctvom spevu

Okrem pravidelných nedeľných bohoslužieb, ktoré sa konajú v kostoloch, modlitebniach alebo iných bohoslužobných priestoroch, sa Rómovia stretávajú aj v súkromí svojich domácností, kde organizujú bohoslužobné a modlitebné zhromaždenia. Tieto stretnutia sú často sprevádzané spevom, ktorý zohráva kľúčovú úlohu v rámci ich duchovného života. Niekedy bývajú tieto modlitebné zhromaždenia spojené s amatérskym výkladom Biblie, avšak častejšie sa veriaci zídu predovšetkým na oslavu Boha prostredníctvom spevu. Na týchto komorných stretnutiach rómske gospely plnia funkciu modlitby, keďže duchovné piesne sa vnímajú ako formy modlitby, ktorá je vyjadrená hlasným spievaním. Tieto piesne sa spievajú aj počas oficiálnych bohoslužieb, kde sú vyhradené špecifické časové bloky (zvyčajne pol hodiny až hodinu) pred alebo po samotnej liturgii. V tomto kontexte neplnia priamu liturgickú funkciu, ale skôr slúžia ako neformálna, neliturgická modlitba.[57]

2.4.1.2 Záujmové a duchovné aktivity Rómov

Duchovné piesne nachádzajú uplatnenie aj v rámci voľnočasových aktivít kresťanských spoločenstiev. Existuje množstvo príležitostí na využitie duchovných piesní v rámci rekreačných aktivít, ako sú výlety, mládežnícke a detské pobyty, duchovné víkendové programy či púte. Napriek tomu, že organizovanie týchto podujatí

[55]BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 35-36. cit. Podľa DROBNÝ, Juraj: Pár slov o kresťansky orientovanej hudbe mladých. In: *Adoremus*, č.2, 1996, s. 21 - 27.
[56] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 36.
[57] Tamtiež s. 36.

vyžaduje určité finančné prostriedky, ktoré nie všetci Rómovia majú, mnoho z nich sa zúčastňuje miestnych podujatí, najmä v blízkom okolí. Medzi najpopulárnejšie patrí púť v Levoči, najväčšia púť na Slovensku.[58]

Rómska komunita v okrese Bardejov organizuje aj vlastnú púť v Gaboltove, ktorá sa koná každoročne v prvú augustovú nedeľu. Gaboltov bol od roku 1992 určený za pútnické miesto pre Rómov a od tej doby je každoročne navštevovaný tisíckami veriacich. Púť je organizovaná v spolupráci s Komisiou pre pastoráciu Rómov a Saleziánmi Don Bosca. Účastníci prechádzajú krížovou cestou a vystupujú na kopec oproti Kostolu sv. Vojtecha.[59]

Rómska púť sa v priebehu rokov stala viac organizovanou, avšak hudobná stránka zostáva jej kľúčovým prvkom. Okrem svätej omše sú na púti aj sprievodné podujatia, kde vystupujú Rómovia s hudobným programom. Po skončení omše sa účastníci zvyčajne rozídu, avšak v prvých ročníkoch zostávali na lúke, kde pokračovali v modlitbách a speve, často aj cez noc.[60]

Rómske duchovné piesne, tzv. chvály, majú jedno výrazné špecifikum – stávajú sa prirodzenou súčasťou bežného repertoáru svojich interpretov. Tento jav súvisí s tým, že spev a hudba zohrávajú v rómskych komunitách, najmä v izolovaných osadách, dôležitú a aktívnu úlohu. Mnohí veriaci Rómovia, ktorí konvertovali napríklad ku kresťanskej misii Maranata, boli už predtým hudobne činní ako speváci či hudobníci. Nové náboženské presvedčenie ich často vedie k tomu, že sa vzdávajú svetských piesní, ktoré ich už emocionálne nenapĺňajú. Namiesto toho si v každodennom živote spievajú duchovné piesne, ktoré postupne nahrádzajú ich pôvodný repertoár ľudových piesní – alebo sa tieto dva repertoáre vzájomne prelínajú.[61]

[58] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 37-38.
[59] Dostupné na internete: https://amariluma.romanokher.sk/encyclopedia/romska-put-v-gaboltove/ [25. 6. 2025]
[60] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 37-38.
[61] Dostupné na inetrnete: https://www.gipsy.sk/kapela/?kapela=44#popis [25. 6. 2025]

Hudobníci pôsobiaci v duchovnom prostredí často opisujú tvorivý proces ako hlboké a kontinuálne prepojenie s Duchom Svätým. Svoju tvorivosť opisujú ako duchovné osvietenie či vnuknutie a nepripisujú to vlastným schopnostiam.[62]

S narastajúcim počtom lokalít, kde pôsobí rómska pastorácia, sa zvyšujú aj možnosti pódiového vystupovania rómskych kresťanských hudobných skupín. Jednotlivé spoločenstvá si navzájom pozývajú hudobné kapely, často aj z predstaviteľov rôznych kresťanských vierovyznaní, čím sa prejavuje istá miera zjednotenia cirkevnej súdržnosti. Niektoré rómske kapely vystupujú aj v rámci liturgií nerómskych cirkevných spoločenstiev.

Dôležitým priestorom na prezentáciu rómskej duchovnej hudby sú gospelové a duchovné hudobné festivaly. Hoci na veľké podujatia ako Lumen, Campfest či Verím Pane sa dostávajú najmä dlhšie pôsobiace kapely, od roku 2006 funguje aj rómsky gospelový festival Festrom, ktorý ponúka priestor aj menej známym skupinám. Festival má ekumenický charakter a účinkujú na ňom kapely rôznych vierovyznaní. Založil ho v roku 2006 gréckokatolícky kňaz Martin Mekel a od roku 2010 sa koná pravidelne v obci Čičava, kde mal otec Mekel dlhé roky stále pôsobenie. V súčasnosti je riaditeľom Gréckokatolíckej rómskej misie, so sídlom v Centre Savore na Sigorde.[63]

Popri festivaloch sa organizujú aj menšie gospelové koncerty, najmä na regionálnej úrovni – napríklad v Sabinove, kde sa na spoločných podujatiach pravidelne zúčastňujú kapely z viacerých cirkví. Niektoré skupiny vystupujú aj v zahraničí, najmä ak majú kontakty so zborom alebo cirkvou mimo Slovenska, čo je časté v prípade Apoštolskej cirkvi. Okrem vlastného repertoáru kapely často adaptujú aj zahraničné piesne do rómskeho jazyka.[64]

[62] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 40.
[63] PODOLÍNSKA, Tatiana – HRUSTIČ, Tomáš (eds.): *Boh medzi bariérami. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Bratislava: Fond sociálneho rozvoja; Ústav etnológie SAV, 2010, s. 36.
[64] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 38-39.

2.5 Charakteristika rómskych kresťanských piesní

Rómske kresťanské piesne plnia funkciu úzko súvisiacu s pastoráciou a misijnou činnosťou medzi Rómami. Sú súčasťou tzv. chvál, ktoré sa spievajú počas bohoslužieb, počas neliturgických modlitieb, či mládežníckych stretnutí, ale prenikajú aj do každodenného života, osobitne v letničných cirkvách. Rómovia si piesne často skladajú sami, alebo si preberané piesne upravujú podľa vlastnej kultúrnej identity.

V 90. rokoch sa hudba využívala ako nástroj evanjelizácie – cirkvi sa usilovali priblížiť rómskym komunitám prostredníctvom mládežníckych piesní v slovenčine, prípadne ich prekladmi do rómskeho jazyka. Výsledkom bola aj tvorba rómsko-slovenského spevníka s dominanciou preložených piesní.

Postupne začali Rómovia skladať vlastné piesne, inšpirované zahraničnými rómskymi komunitami (napr. z Talianska alebo Nemecka) aj vlastnou hudobnou tradíciou. Vznikajú tak nové piesne, ktoré spájajú prvky kresťanskej a rómskej hudby, čo odráža ich náboženskú identitu i kultúrnu kreativitu.[65]

Rómske kresťanské piesne sú náboženské spevy, ktoré vznikajú v kontexte kresťanskej pastorácie medzi Rómami a spájajú prvky rómskej hudobnej tradície s obsahom kresťanskej viery. Slúžia liturgickému i každodennému duchovnému životu a predstavujú živý prejav náboženskej identity Rómov.

Z obsahového a hudobného hľadiska podľa Belišovej (2013) možno rómske kresťanské piesne rozdeliť do troch hlavných skupín:

1. **Piesne s prevzatou melódiou a novým rómskym textom** – využívajú melódie inojazyčných kresťanských piesní (najmä v slovenčine a angličtine), pričom text je nahradený rómskym prekladom alebo novým textom.
2. **Tradičné rómske piesne s kresťanským textom** – ide o pretextovanie známych rómskych piesní, najmä tanečných, na náboženské motívy. Tieto piesne prepájajú prvky rómskej hudobnej tradície s kresťanským posolstvom.
3. **Autorské kresťanské piesne** – nové piesne s originálnou melódiou aj textom, ktoré vznikajú priamo v rómskych kresťanských komunitách. Ich autormi

[65] BELIŠOVÁ, Jana: Pastorácia Rómov a jej vplyv na piesňový repertoár. In: *Musicologica Slovaca 4* (30), 2013, č. 2. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, 2013, s. 10-11.

bývajú členovia cirkevných spoločenstiev, kazatelia či rehoľné osoby. Obsah piesní často zahŕňa modlitby, poďakovania, výzvy k viere alebo biblické odkazy.

Významnú úlohu v šírení kresťanských piesní medzi Rómami zohrali zahraničné kontakty, napr. s talianskymi, anglickými alebo nemeckými kresťanskými komunitami, ako aj osobnosti ako don Mário Riboldi či otec Peter Bešenyei. Významným motívom je aj úcta k prvému rómskemu blahoslavenému – Zefyrínovi Jiménezovi Mallovi, o ktorom vznikli viaceré piesne.

Hudobne sú tieto piesne mimoriadne rozmanité – prepájajú štýly populárnej hudby, tradičného rómskeho spevu i moderných gospelových prvkov. Táto hudobná tvorba sa dynamicky rozvíja aj mimo priamych misií, čo svedčí o jej silnej emocionálnej a kultúrnej rezonancii v rómskych komunitách.[66]

2.6 Úloha duchovných autorít v rozvoji rómskej duchovnej hudby

Hudobný výber v rámci duchovných podujatí často reflektuje osobný vkus pastora, pričom jeho prístup k hudbe môže významne ovplyvniť rozvoj hudobnej tvorivosti v rómskych komunitách. V niektorých prípadoch aj nerómski duchovní dokážu vytvoriť priaznivé prostredie pre rozvoj rómskej hudobnej kultúry.

Príkladom takéhoto prístupu je gréckokatolícky kňaz Martin Mekel, ktorý počas svojho pôsobenia v obci Varhaňovce v Prešovskom okrese aktívne podporoval hudobnú angažovanosť mládeže. Poskytoval im priestor na vystúpenia počas omší aj mimo nich, organizoval miestne hudobné festivaly, čím prispel k rozvoju hudobného života v regióne. Otec Mekel v spolupráci s rímskokatolíckym farárom Revákom organizovali vystúpenia v kostoloch a susedných obciach, čo prispelo k pozitívnemu vnímaniu rómskej kultúry medzi majoritným obyvateľstvom.[67]

Neskôr otec Martin Mekel viedol Rómske pastoračné centrum v Čičave, kde inicioval vznik hudobných skupín F6 a GPS. V roku 2006 založil rómsky gospelový festival Festrom, ktorý poskytuje priestor pre prezentáciu rómskych gospelových skupín z rôznych vierovyznaní. V roku 2012 zostavil Spevník, ktorý obsahuje texty rómskych

[66] BELIŠOVÁ, Jana: Pastorácia Rómov a jej vplyv na piesňový repertoár. In: *Musicologica Slovaca 4* (30), 2013, č. 2. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, 2013, s. 10-14.
[67] Z rozhovoru - Malcov 17. 6. 2024.

duchovných piesní v rómskom jazyku s prekladom do slovenčiny alebo v slovenčine, rozdelené podľa repertoáru jednotlivých hudobných skupín, ako napríklad Chváliaci tím Hlinné, F6, PCR Band, Lond, GPS a ďalšie.

Mnohé piesne v spevníku sú originálnou tvorbou hudobných skupín, pričom skupiny ako GPS a F6 uprednostňujú slovenský jazyk, čo im umožnilo osloviť aj nerómske náboženské spoločenstvá a zúčastniť sa na slovenských gospelových festivaloch. Nahrávky týchto piesní sú dostupné na webovej stránke Pastoračného centra Rómov Čičava. [68]

Martin Mekel tiež založil občianske združenie Horúci tím, prostredníctvom ktorého organizuje Centrum voľného času a chránené dielne, čím vytvára pracovné príležitosti pre miestnych Rómov. V roku 2010 získal ocenenie Gypsy Spirit za svoje aktivity v oblasti rómskej integrácie.

Príkladom vplyvu hudobnej a duchovnej činnosti na jednotlivcov je príbeh Lucie, ktorá po dlhoročnom pôsobení medzi Jehovovými svedkami prešla k gréckokatolíckej cirkvi. Impulzom pre túto zmenu boli CD-nosiče s kresťanskými piesňami skupiny F6 a kázňami, ktoré ju oslovili a viedli k rozhodnutiu žiť v súlade s novým duchovným presvedčením.[69]

Ďalším príkladom je rómsky pastor Emil Adam z náboženského hnutia Maranata, ktorý v minulosti pôsobil najmä v obciach okresu Spišská Nová Ves. Je aktívnym spevákom a hudobníkom, pričom na webovej stránke Maranaty sú dostupné video a audio záznamy z bohoslužieb, ktoré sú plné spevu a obsahujú aj texty piesní.[70]

V regióne Bardejova, hoci nie je prítomný hudobne orientovaný kňaz, významnú úlohu zohráva Magda Miková, ktorá sa angažuje v kostole a spolupracuje so Saleziánmi Don Bosca. Skladá vlastné piesne a upravuje texty piesní od talianskych Rómov, čím prispieva k rozvoju miestneho duchovného života.

---

[68] Z rozhovoru - Malcov - 17. 6. 2024.

[69] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 44.

[70] PODOLÍNSKA, Tatiana – HRUSTIČ, Tomáš (eds.): *Boh medzi bariérami. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Bratislava: Fond sociálneho rozvoja; Ústav etnológie SAV, 2010, s. 42.

Na druhej strane, neprítomnosť pastora môže mať negatívny vplyv na rozvoj duchovnej komunity. V obci Hlinné, kde pôsobil misionár Pierre A. Jansen van Vuuren, došlo po jeho odchode z dôvodu choroby k rozpadu miestnej hudobnej kapely, čo poukazuje na dôležitosť kontinuity pastoračnej činnosti pre stabilitu a rozvoj duchovných spoločenstiev.[71]

[71] BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014., s. 40-45.

3 DUCHOVNÁ HUDBA A NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT V BARDEJOVE - POŠTÁRKE

Mesto Bardejov patrí k historicky najvýznamnejším mestám na území Slovenskej republiky. Nachádza sa v Prešovskom kraji a jeho počiatky siahajú do 13. storočia, pričom v roku 1320 získal štatút slobodného kráľovského mesta. V období stredoveku, predovšetkým v 15. storočí, zažíval Bardejov hospodársky a kultúrny rozmach vďaka rozvinutému remeslu a obchodu. Mesto sa vyprofilovalo ako jedno z centier obchodu na severovýchode Slovenska a nadviazalo významné obchodné kontakty s Poľskom i ďalšími regiónmi strednej Európy. Dnes je Bardejov známy predovšetkým svojím zachovaným historickým jadrom, ktoré bolo v roku 2000 zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.[72]

Z demografického hľadiska má mesto približne 32 000 obyvateľov. Etnickú skladbu tvoria najmä Slováci a Rómovia, no nájdeme tu aj Rusínov a Ukrajincov, ktorí obohacujú kultúrnu rozmanitosť mesta. Náboženská štruktúra obyvateľstva odráža pestrú históriu regiónu. Najväčšie zastúpenie má rímskokatolícka cirkev, nasleduje gréckokatolícka cirkev, ktorá má v regióne dlhú tradíciu, a pravoslávna cirkev. Významné zastúpenie má aj evanjelická cirkev augsburského vyznania. V súčasnosti sú v meste prítomné aj iné kresťanské denominácie a misijné aktivity, ktoré sa zameriavajú najmä na prácu s rómskou komunitou. Bardejov tak predstavuje zaujímavý príklad spolunažívania rozličných etnických a náboženských skupín v historickom i súčasnom kontexte.[73]

3.1 POŠTÁRKA

Väčšina rómskeho obyvateľstva bola vysťahovaná z centra mesta Bardejov a po jej zbúraní aj z rómskej osady Vatrisko, do okrajovej lokality zvanej Poštárka. Ide o špecifickú mestskú časť, v ktorej v súčasnosti žije približne 1600 Rómov. Osídlenie Poštárky je sústredené najmä pozdĺž jednej hlavnej ulice, ktorú z jednej strany lemujú radové jednopodlažné domy a z druhej strany menšie panelové bytové domy.

[72] Dostupné na internete <https://www.bardejov.sk/> [25.5.2025]
[73] Dostupné na internete <https://www.bardejov.sk/> [25.5.2025]

Táto komunita je známa svojou dlhodobou spoluprácou so saleziánskou rehoľou, ktorá tu pôsobí od roku 1987. V roku 1990 sa saleziáni aktívne zapojili do práce s rómskou mládežou na pozvanie rehoľnej sestry Atanázie, čo viedlo k rozvoju rôznych pastoračných a vzdelávacích aktivít.[74]

Jednou z významných osobností, ktoré sa zaslúžili o rozvoj tejto komunity, je katolícky kňaz, salezián Peter Bešenyei. Počas svojho pôsobenia v Bardejove sa rozhodol venovať práci s Rómami na Poštárke, hoci to pôvodne nebolo jeho ambíciou. Jeho prístup zahŕňal budovanie vzťahov a dôvery prostredníctvom streetworku, čo viedlo k vytvoreniu ekumenickej komunity priamo v rómskej osade. V rámci tejto iniciatívy vzniklo postupne veľké pastoračné stredisko, kostol blahoslaveného Zefirína, materská škola, základná škola s prvým stupňom, telocvičňa, dielne a dve ihriská. Tieto infraštruktúrne projekty boli zamerané na podporu vzdelávania a osobnostného rozvoja miestnych Rómov.

Vďaka týmto aktivitám došlo k pozitívnym zmenám v komunite. Kým pri príchode Petra Bešenyeiho do Bardejova nemal nikto z Rómov stredoškolské vzdelanie, dnes sa tento počet rapídne zvyšuje. Mladí Rómovia študujú aj na gymnáziách a vysokých školách. Tieto výsledky svedčia o úspešnosti dlhodobej práce zameranej na vzdelávanie a duchovný rozvoj rómskej komunity na Poštárke.[75]

Okrem vzdelávacích aktivít sa na Poštárke organizujú aj rôzne podujatia pre deti a mládež. Napríklad v auguste 2020 sa uskutočnil pobytový tábor pre deti zúčastňujúce sa doučovania počas školského roka. Program tábora zahŕňal návštevu nákupného centra, svätú omšu, zábavné aktivity a výlet do aquaparku, čo prispelo k osobnostnému rastu a integrácii detí do širšej spoločnosti.[76]

Tieto iniciatívy ukazujú, že systematická a dlhodobá práca s rómskou komunitou na Poštárke prináša konkrétne výsledky v oblasti vzdelávania, duchovného rozvoja a sociálnej integrácie.

[74] Dostupné na internete <https://savio.sk/author/ondrej_pontes/?utm_source=chatgpt.com> [25.5.2025]
[75] Z rozhovoru s Otcom Vargom – 16. 6. 2024.
[76] Dostupné na internete <bardejov.oma.sk+5Savio+5kosice.korzar.sme.sk+5romovia.kbs.sk> [25.5.2025]

3.1.1 Mária Atanázia Holubová

Rómska rehoľná sestra Rádu svätého Bazila Veľkého, predstavená kláštora v Bardejove, priekopníčka pastorácie Rómov. Slúžila v Bardejove na Poštárke, aj v Jarovniciach.

Obrázok 1 - Sestra Atanázia

Sestra Atanázia, ako je familiárne oslovovaná, vyrastala v rodine kresťanov ale nie tak duchovne orientovaných. I keď sa doma jej rodičia modlievali, na omše nechodili len na *Velikdeň*, čo znamená Veľkú noc. Keďže bola Rómka, v škole bola odstrkovaná a medzi Nerómami sa tak necítila dobre.

Jej prvé ozajstné stretnutie s vierou a Bohom začala vnímať počas obdobia Strednej zdravotníckej školy, kde ju spolužiačky zavolali na tajné stretnutia s kňazom, pri ktorých získavala náboženské vedomosti a vzťah k Bohu. Po ukončení školy tajne vstúpila do Rehole sestier sv. Bazila Veľkého v Bardejove.

Do roku 1988 pracovala so sestrami ako civilná zdravotná sestra a popri tom sa začala venovať aj rómskym deťom. O rok na to bola preložená do Prešova, kde pracovala v nemocnici a zároveň učila na Strednej zdravotníckej škole sv. Bazila

Veľkého. Neskôr chodila pomáhať mládeži do Ruskej Novej Vsi a tiež do rómskej osady, do Jarovníc, kde pomáhala rómskym rodinám, aj v škole.[77]

V Bardejove zanechala veľkú stopu viery a práci s mládežou, na ktorú mohli neskôr nadväzovať kňazi, ktorý boli vyslaní na Poštárku ako duchovní otcovia. Sestra Atanázia tam vysvetľovala dôležitosť viery, pripravovala mládež k sviatostiam a založila spevácky zbor, s ktorým chodievali spievať nielen po Slovensku ale aj do zahraničia, ktorý je stále aktívny vďaka Magdaléne Mikovej vedúci hudobnej skupiny v kostole na Poštárke.

Po dvoch rokoch pôsobenia speváckeho zboru prišli do Bardejova saleziáni a ponúkli pomoc miestnej komunite. Saleziáni odkúpili dom kultúry a s pomocou miestnych Rómov ho prestavali na kostol a pastoračné centrum.[78]

Magdaléna Miková o sestre Atanázii: „Venovala sa Rómom, pripravovala ich na sviatosti: krst, prvé sväté prijímanie, birmovka, a manželstvo, ktoré dovtedy neboli. Rómovia, keď sa rozhodli vziať, bolo to možné len na obecnom úrade, keďže nedodržiavali žiadne kresťanské ustanovenia.“

3.1.2 Peter Bešenyei

Jednou z významných osobností duchovného života, ktorá zohrala kľúčovú úlohu v pastoračnej práci medzi rómskym obyvateľstvom na Poštárke, bol pastor Peter Bešenyei. Ako mladý salezián a študent teológie sa začal venovať miestnej rómskej komunite, hoci, ako sám uvádza, jeho pôvodná vízia nesmerovala k práci s rómskym etnikom, ale skôr k pomoci chudobným mimo územia Slovenska.

Rímskokatolícky kňaz, salezián a misionár starajúci sa o Rómov, ktorým ukazuje cestu veriacich. V Bardejove pôsobil 15 rokov, do roku 2004. Rómski veriaci naňho spomínajú ako na začínajúceho kňaza, ktorý sa im s láskou venoval. „Keď nepredáš sám seba, nepredáš ani Boha.“ (Bešenyei, 2024)

[77] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 14., ISBN 978-80-8099-149-4.
[78] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 14-15, ISBN 978-80-8099-149-4.

Obrázok 2 - Kňaz Peter Bešenyei

K práci s Rómami sa dostal vďaka rozhodnutiu rehoľnej komunity, v ktorej pôsobil. Ako jej najmladší člen bol poverený asistenciou pri pastoračných aktivitách zameraných na rómske obyvateľstvo. Práve toto prvé poverenie sa stalo impulzom pre jeho dlhodobé pôsobenie a duchovné sprevádzanie komunity na Poštárke. [79]

Otec Bešenyei sa najskôr zameral na chlapčenskú mládež a postupne to smerovalo aj k dospelým. Dospelí Rómovia mali v sebe určité zranenia v súvislosti s cirkvou, kedy im nechcela povoliť napríklad krst detí kvôli nezosobášeniu a podobne. Bešenyei začal s prípravami na sviatosť manželstva a tým začal oslovovať postupne viacerých Rómov. „K rodičom je najlepšia cesta cez mladých, cez priateľstvo sa dostať k srdcu človeka. Tak vzniká skutočné priateľstvo.“ povedal Bešenyei.

Rómovia v Bardejove sú silne veriaci a ich postoj ku sviatostiam sa vďaka kňazovi Bešenyeimu prehlboval. Sám hovorí, v rozhovore pre Rozhlas a televíziu Slovensko, že najdôležitejším kľúčom je úcta. Nepohŕdať ľuďmi, nevyvyšovať sa nad nich ale hlavne si ich vážiť. Veľkou výzvou bolo preňho nazbierať odvahu vstúpiť medzi nich a postupne budovať dôveru. „Rómovia sa nenechajú nachytať na reči, sú to ľudia ulice a dobre vedia odpozorovať veci a človek pri nich musí byť autentický a nehrať sa na nič.“

[79]BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak“ alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, s. 8-11.

V rozhovore, nahrávanom 24. 3. 2024, pokračuje v opisovaní rómskej misie na Slovensku: „Delí sa na dve časti: rímskokatolícka a gréckokatolícka. V košickej diecéze bolo v roku 2020 zriadené Centrum Rómskej misie na koordináciu tejto práce. Podobne funguje aj prešovská a teraz sa zriaďuje aj v Spišskej diecéze. Ja som dnes moderátorom centra rómskej misie v Košiciach."

Peter Bešenyei napísal tiež ďalšiu knihu *Zabime rasistu v sebe,* kde opisuje jeho skúsenosti z Luníka 9. Cieľom bolo najmä prispieť poznatkami k tomu, akým chybám je potrebné sa v práci s Rómami vyhnúť. Kniha je učená najmä kňazom alebo ľuďom, ktorí budú chcieť pomáhať Rómom. Hovorí o túžbe misijno-pastoračných pomocníkov pre Rómov.[80]

3.1.2.1 *Vznik a rozvoj duchovnej služby medzi Rómami na Poštárke*

V roku 1991 bol posvätený kríž z dubového dreva na začiatku Poštárky, ktorý prišiel posvätiť vtedajší arcibiskup Alojz Tkáč. Napriek obavám z možného vyrúbania alebo spálenia tento kríž tam stojí aj dnes. Po ňom nasledovali stretávania najmä s rómskymi deťmi a mládežou. Keďže však priestory na to neboli, kňaz sa stretával s chlapcami a dievčatami na ulici alebo na lúke. Mnohokrát toto stretávanie nebolo najjednoduchšie, najmä za chladných mesiacov a nepriazní počasia, ale zotrvali. Spočiatku boli tieto stretnutia smerované najmä na hry a rozhovory, postupne tam ale Bešenyei vkladal katechézu a učenie o Bohu. [81]

V roku 1995 sa rozhodol Bešenyei kúpiť schátranú budovu, kde by sa mohli dôstojne stretávať a slúžiť na tom mieste sväté omše. Rekonštrukcia trvala tri roky a všetku prácu si spravili Rómovia sami.[82]

[80] Dostupné na internete <https://podmaz.sk/podcast/host-nedelneho-dobreho-rana/7555444993-peter-besenyei-knaz-a-salezian-1182024-0805> [20. 1. 2025]
[81] BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak" alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, s. 21.
[82] BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak" alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, s.29.

Obrázok 3 - Kostol blahoslaveného Zefirína na Poštárke

Napriek značnej aktivite detí sa Poštárka nemenila. Deti sa nemenili. Hlavným dôvodom boli ich rodičia, ktorí vieru nemali vo svojich srdciach. Postupne sa ale obrátili aj dospelí Rómovia a komunita začala naplno kvitnúť.

Ďalším dôležitým krokom bolo vzdelanie, na ktoré sa, ako pri iných osadách, ani na Poštárke nekládol dôraz. Postupne sa ale vytvorila Materská cirkevná škôlka, ktorá bola neskôr spojená aj Základnou školou blahoslaveného Zefirína[83], kde sa mohli mladé dievčatá a chlapci vzdelávať a dostávať sa na úroveň „bielych" detí. Spočiatku sa tento nápad rodičom nepáčil ale následne pochopili, že je to dobrá cesta na rozvoj ich detí a mnohé z nich si môžu vďaka tomu nájsť lepšiu prácu. [84]

[83] Zefirín Jiménez Malla – prvý rómsky kresťan a mučeník

[84] BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak" alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, s. 34-37.

Obrázok 4 - Obraz sv. Zefirína v kostole na Poštárke

Neboli to však len rozhovory, hry a čítanie Biblie. Veľmi dôležitým aspektom bola hudba. Rómovia ju majú v sebe akoby zakorenenú a na tom sa mohlo tiež stavať. Hovorí sa, že keď sa modlíš spevom, modlíš sa dvojnásobne. A tak začali postupne prichádzať ľudia, ktorí hrávali no omšiach duchovné piesne. Spočiatku to bola skupinka chlapcov, neskôr sa k nim pridali aj dievčatá.

Prvá žena, ktorá hrávala s chlapcami, bola Magda – Magdaléna Miková, ktorá mala v tom čase deväťnásť rokov. Čerstvo vyučená za krajčírku sa po škole rozhodla, že sa pridá k skupine chlapcov, ktorí sprevádzali sväté omše na Poštárke. Doviedla ju k tomu sestra Atanázia, mníška, ktorá bývala s baziliánkami v Bardejove a ktorá chodieva na Poštárku pomáhať Rómom. K duchovnému repertoáru na omšiach sa neskôr pridávali aj piesne s rómskym textom, bližšie k rómskym ľuďom. Týmto spôsobom sa postupne začala formovať a rozvíjať rómska duchovná hudba v komunite.

3.2 Magdaléna Miková

Obrázok 5 - Magdaléna Miková

Magdaléna Miková, alebo familiárne Magda/Magduška, je v súčasnosti hlavná vedúca hudobníkov na Poštárke v saleziánskom kostole sv. Zefirína.

„Všetko to začalo, keď prišla do Bardejova sestrička Atanázia. Ja som vtedy mala devätnásť rokov a hrávala som na gitare. Do ZUŠ-ky[85] som chodila len dva roky, aby som sa naučila základy ako držať akordy a mohla hrávať v kostole. Teraz je to už tridsať rokov ako tu hrám.“[86]

Na začiatku hudobného pôsobenia na Poštárke sa do činnosti zapájali aj chlapci z majoritného obyvateľstva, konkrétne členovia veľkej skupiny saleziánskej mládeže. Spevácky zbor v tom období tvorilo približne tridsaťpäť dievčat, pričom hudobným vedúcim bol rómsky hudobník Igor Kmeť. Dirigentskej úlohy sa ujala žena z majority, Marika Jevčáková, ktorá viedla hudobnú zložku komunity na Poštárke po dobu dvadsiatich rokov.

Po jej odchode na iné pôsobisko prešla zodpovednosť za hudobné vedenie na rehoľnú sestru Atanáziu a Magdu, ktoré sa snažili udržať kontinuitu chválovej hudby Magda sa rozhodla venovať vedeniu mladých rómskych hudobníkov najmä z dôvodu absencie dirigenta. Následne oslovila Evu Kočmínovú, taktiež ženu z majority, ktorá dlhé roky pôsobila na miestnej fare a vedenie hudobnej skupiny prevzala na pätnásť rokov až do svojej smrti.

[85] ZUŠ – Základná umelecká škola.
[86] Z rozhovoru s Magdalénou Mikovou - 16. 7. 2024., Bardejov.

Po nej sa do hudobného vedenia zapojila Rómka Marta Kmeťová, ktorú podporoval aj jej manžel – profesionálny hudobník pôsobiaci ako pedagóg na konzervatóriu. Na väčšie podujatia prichádza Marta Kmeťová ako dirigentka, keďže Magda sama nezvláda zároveň viesť spev, hrať na hudobný nástroj a koordinovať hudobníkov. Vzhľadom na špecifickú formu hudobného vzdelávania a nedostatok formálnej notácie u hudobníkov je potrebné venovať osobitnú pozornosť ich vedeniu. Hudobníci totiž zvyčajne nesledujú notový zápis, ale orientujú sa vizuálne podľa Magdy, ktorá im pred skladbou oznámi tóninu a základný akord, z ktorého skladba vychádza. Ak je napríklad skladba v C dur, hudobníci už poznajú príbuzné akordy a podľa toho sa orientujú.

Hudobný proces má silný aspekt učenia sa prostredníctvom opakovania a pamäti – po niekoľkých dňoch už dokážu hudobníci hrať skladby samostatne bez vizuálnych inštrukcií. Tento spôsob učenia je založený na praktickej skúsenosti, sluchovej pamäti a vizuálnej koordinácii, čo je typické pre mnohé rómske hudobné tradície.[87]

V rámci rozhovoru s Magdou, vedúcou hudobného zoskupenia na Poštárke, sa ukázalo, že hudobné vzdelávanie a praktická príprava hudobníkov prebieha v neformálnych podmienkach, ktoré však majú svoju vnútornú logiku a systém. Magda spomína, že najstarší Rómovia si pre tóninu D dur používajú označenie „trojka“, pričom dnes už mladší hudobníci poznajú aj základné princípy hudobnej teórie, niektorí navštevujú základnú umeleckú školu (ZUŠ).

Sama Magda absolvovala dva roky štúdia v ZUŠ, aby mohla kvalitne sprevádzať liturgické slávenia. Uvádza, že jej bývalá dirigentka Marika ukazovala noty, podľa ktorých mala hrať. Magda na to vždy odpovedala: „Noty mi neukazuj, iba akordy.“ Vysvetľuje, že veľké písmená označovali durové akordy a malé molové, napríklad veľké C znamenalo C dur, malé c predstavovalo c mol. Postupne si tak osvojila prstoklady a hmaty na gitare.

Hudobné vedenie však často sprevádzajú aj ťažkosti. Napríklad sestra Atanázia, ktorá chcela spievať, ale nevedela správne intonovať. Magda opisuje, že musela dlhší

[87] Z rozhovoru s Magdalénou Mikovou - 16. 7. 2024., Bardejov.

čas počúvať, aby rozoznala, akú pieseň chce sestra spievať, pretože „falšovala“ – spievala falošne.

Okrem sprevádzania prevzatých alebo upravených piesní, je Magdaléna aj autorkou niekoľkých piesní. Proces tvorby piesní prebieha intuitívne – najprv vznikne text, ku ktorému sa následne hľadajú vhodné akordy. „Skúšam akordy a tak vytvorím novú pieseň, ako to cítim,“ hovorí Magda. Zdôrazňuje však, že pieseň určená na liturgické použitie musí byť tematicky čistá. Kritizuje niektoré pokusy iných autorov, ktorí kombinujú náboženské motívy so svetskými: „spájajú frajírku, Boha a všetko dokopy...“ čo podľa nej do kostola nepatrí.

Jednou z ich vlastných piesní je napríklad skladba *Devla, tuha vakerav*, ktorá bola prednesená aj na rómskej púti v Hanušovciach. Podľa Magdy býva problémom spoločné vystupovanie viacerých rómskych skupín – každý spieva podľa vlastného zvyku, často bez rešpektovania viachlasných úprav. Ak ich niekto upozorní na chybu, mnohí to vnímajú ako urážku a odmietajú kritiku. Sama Magda naopak kritiku prijíma: „Keď mi dirigentka povie: Marga, nedobre hráš iný hlas, tak sa jej poďakujem a spýtam sa, ktorý mám hrať.“

Spomína tiež konkrétnu skúsenosť z Bratislavy, kde mali počas svätej omše spievať „Glóriu“ spolu so skupinou z Hanušoviec. Koordinácia bola veľmi náročná, keďže každá skupina postupovala inak – „to bola vojna“, konštatuje Magda.

Vo svojej práci s mládežou sa venuje aj hlasovej výchove. „Ja ich učím – dnes nám spievali dievčatá, ktoré už sú vydaté a majú malé deti.“ Rozdeľuje spevákov podľa hlasového rozsahu – bas, tenor, soprán – a pri nových piesňach ich učí jednotlivé hlasy. Prvý hlas zaspieva sama a sleduje, ako ho dokážu zopakovať. Ďalšie hlasy si často speváci vytvárajú intuitívne, pričom mnohí majú základné skúsenosti zo školských speváckych zborov. Zapamätanie si vlastného hlasu je náročné, no Magda má jednotlivé hlasy pevne zafixované a dokáže ich intonačne usmerniť. „Tie hlasy chytám podľa ucha, ako to cítim. Väčšinou sa tercuje – hore, dole a tak okolo toho.“

Obrázok 6 - Kňaz Peter Varga

Magda zároveň zdôrazňuje, že nie každý mladý

človek môže byť automaticky súčasťou hudobnej služby v kostole. Mladých aktívne oslovuje, ale výber zvažuje – „nie len tak hocikto môže hrať“. Je dôležité, aby rozumeli svätej omši a jej jednotlivým častiam. V rámci liturgie sprevádzajú všetky časti svätej omše hudobne a používajú rôzne nástroje – varhany, basgitaru, klasickú gitaru, husle (pri lepšom zoskupení aj traja huslisti) a akordeón.[88]

Súčasný rímskokatolícky kňaz pôsobiaci na Poštárke, Peter Varga, opisuje štruktúru náboženského a hudobného života miestnej rómskej komunity ako dynamickú a komunitne organizovanú. Podľa jeho slov „muži a ženy majú svoje vlastné skupiny, v ktorých sa modlia a počas modlitieb aj spievajú“. Výrazný podiel na rozvoji hudobnej aktivity v duchovnom živote pripisuje Magde, ktorá podľa neho významne prispela k oživeniu liturgickej hudby a spevu: „Vďaka Magde sa tá hudba rozmohla viac.“

Kňaz ďalej uvádza, že v komunite prebiehali pravidelné mesačné duchovné obnovy. V rámci týchto stretnutí oslovil skupinu speváčok vedených Magdou s prosbou, či by boli ochotné spievať aspoň raz mesačne počas svätých omší. „Boli z toho nadšené,“ spomína, „a chceli spievať na každej omši.“ Napriek pôvodnému entuziazmu sa však takýto intenzívny režim udržal len približne dva mesiace. Ukázalo sa, že pravidelné hudobné sprevádzanie všetkých omší je pre amatérsky zbor náročné.

Zaujímavý je aj vývoj angažovanosti mužov a žien pri speve. Spočiatku počas duchovných obnov vystupovali najmä muži, čo podľa Vargu motivovalo aj ženy, aby sa do hudobného života aktívne zapojili: „Najprv spievali chlapi, a ženy sa nenechali zahanbiť – začali potom aj ony.“ Na svätých omšiach však ženy spočiatku nechceli hrať na hudobné nástroje, zúčastňovali sa len spevom, kým nástroje obsluhovali najmä muži. Zbor pritom interpretoval piesne v slovenčine aj v rómskom jazyku, čím prepájal liturgický jazyk Cirkvi s identitou a kultúrou veriacich.

Kňaz Varga spomína aj vznik detského speváckeho zboru, ktorého členovia už pri prvých stretnutiach jasne deklarovali svoj záujem: „Deti hovorili, že chcú spievať len rómske a rómske piesne.“ Tento postoj potvrdzuje dôležitosť rómskeho jazyka ako súčasti duchovnej i kultúrnej identity detí. Počas jedného z táborov si deti zvolili za hymnickú pieseň skladbu „Jesua“, ktorú síce pôvodne spievali v rómskom jazyku, no neskôr sa naučili aj slovenskú verziu. Varga túto dvojjazyčnosť vysvetľuje svojím

[88] Z rozhovoru s Magdalénou Mikovou - 16. 7. 2024., Bardejov.

presvedčením: „Aby tú pieseň mohli spievať všetci ľudia.“ Napriek tomu podľa jeho skúseností „rómske je ich a to chcú najviac“. Deti prirodzene inklinujú k vlastnému jazyku a kultúre a práve v ňom chcú najčastejšie vyjadrovať svoju vieru.[89]

3.2.1 Interview s mladými rómskymi hudobníkmi na Poštárke

Martin B. – 15 r., hrá na veľa hudobných nástrojov ale hlavným nástrojom je akordeón

Ľuboš M. – 16 r., hrá na veľa hudobných nástrojov ale hlavným nástrojom sú husle

Andrej P. – 12r., spieva

Obrázok 7 - Hudobníci a speváci na Poštárke

Hudobné začiatky viacerých členov rómskej hudobnej skupiny na Poštárke súvisia s ich rodinným zázemím. Ako uvádzajú chlapci: „Hudbe sa venujeme od detstva – v našej rodine boli všetci predkovia muzikanti.“ Náboženský rozmer ich hudobného pôsobenia však nadobudol konkrétne kontúry až neskôr, keď ich do spoločenstva pozvala Magda, ktorá ich priamo oslovila po tom, čo ich počula hrať na jednej slávnosti: „Boli sme na prvom svätom prijímaní, tam sme tieto piesne počuli prvýkrát a potom nás Magduška zavolala. Odvtedy sme ostali a hráme.“

[89] Z rozhovoru s kňazom na Poštárke Petrom Vargom – 15. 7. 2024., Bardejov.

Hudobná produkcia skupiny je jazykovo pestrá – spievajú piesne v slovenskom aj rómskom jazyku. Ako sami tvrdia, preferujú spev v rómčine: „Najradšej máme tie naše – po rómsky.“ V odpovediach na otázku o obľúbených hudobných žánroch sa objavili tradičné rómske štýly: „Jeden odpovedal ľudovky, druhý čardáše.“

V tvorbe piesní sa skupina zapája aj autorsky. Tvorba nových skladieb prebieha spoluprácou – Magda väčšinou prichádza s novým textom pre pieseň a následne spolu s hudobníkmi skladajú melódie. Proces hrania má často improvizačný charakter: „Improvizujeme veľa, už potom cítime, kam tá hudba smeruje, a podľa toho dávame akordy.“ Tento spôsob hrania poukazuje na vysokú mieru hudobnej intuície a schopnosti adaptácie v rámci liturgickej i komunitnej hudobnej praxe.

Členovia skupiny sú si vedomí aj širšieho kontextu súčasnej kresťanskej hudby – poznajú a počúvajú rôzne rómske i nerómske chválové skupiny. Medzi spomínanými boli napríklad Stano Šalom, F6, ako aj známa rómska skupina Av Manca. Ich skladby však skôr počúvajú ako interpretujú. „Spievame aj od F6, ale Av Manca väčšinou len počúvame.“

Hudobníci uvádzajú, že vo svojom repertoári majú veselé aj smutné piesne, pričom v súčasnosti inklinujú k veselším skladbám: „Keď hráme veselé piesne, tak nás to naplní, cítime sa lepšie.“

V rámci rozhovoru sa ukázalo, že viera je prirodzenou súčasťou ich každodenného života. Všetci respondenti uviedli, že sa pravidelne modlia, zúčastňujú sa stretnutí tzv. „stretiek“ a aktívne sa zapájajú do liturgie tiež aj ako miništranti. K viere boli vedení už od detstva: „Do kostola sme chodili už pred prvým svätým prijímaním. Naši rodičia sú veriaci a viedli nás k tomu od malička, spolu so saleziánmi.“

Na otázku, či sa vo svojom okolí stretávajú s výsmechom kvôli viere, odpovedali, že v súčasnosti to v komunite na Poštárke nie je bežné: „Nie, teraz už je to normálne. Skoro všetci sme tu veriaci.“ Za dôležitý míľnik duchovnej premeny komunity označili príchod sestry Atanázie pred viac než štyrmi desaťročiami: „Všetko to začalo, keď sem prišla sestrička Atanázia. Venovala sa Rómom a po nej prišli saleziáni. Ona priviedla k viere aj našich rodičov, dokonca aj babky.“ Podľa ich slov je

sestra Atanázia, ktorá má dnes viac než sedemdesiat rokov, stále aktívna a občas sa zúčastňuje na svätých omšiach v Bardejove.[90]

3.3 Piesne Poštárka

V Kostole sv. Zefirína na Poštárke nám Magdaléna a jej hudobníci a speváci predstavili desať duchovných piesní, ktoré sme zaznamenali a nahrali. Nástroje, na ktorých hudobníci hrali, boli gitara, akordeón, husle a keyboard.

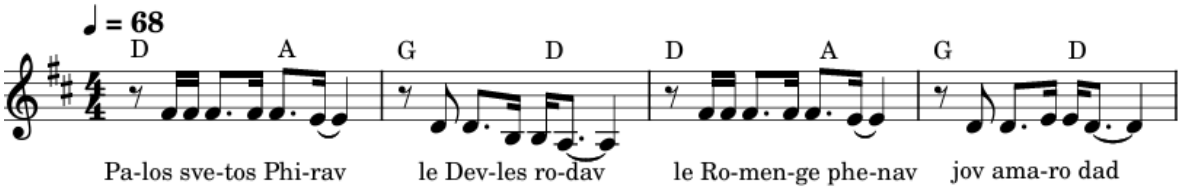
Prvá pieseň, ktorá zaznela, sa volá *Palos svetos phirav - Po svete chodím*, kde sa spieva o tom ako Róm hľadá Boha, ktorý má všetkých ľudí rád. Text zložila Magdaléna Miková. Pieseň má 4/4 metrum a interpretovali nám ju v tónine D-dur, kde využili štyri základné akordy a to sú tonika (D-dur), dominanta (A-dur), subdominanta (G-dur) a taktiež sa na jednom mieste objaví šiesty stupeň (h-mol). Melódia je jednoduchá a ambitus[91] sa pohybuje v rozsahu oktávy, od malého a po a^1. Rytmus je pravidelný s malými obmenami.

Pieseň kladie dôraz na osobnú skúsenosť s Bohom a na odovzdanie tohto posolstva ďalej ľuďom. Jej text má misijný charakter, čo sa prejavuje v úvodných veršoch: *Po svete chodím a lásku hľadám, ja ľuďom vravím, Boh je náš Pán.*

Dôležitým momentom je výzva k nasledovaniu a *Pozýva nás kráčať za ním*. Tento obraz cesty a nasledovania je typický pre kresťanskú spiritualitu a možno ho chápať ako metaforu učedníctva.

Refrén piesne hovorí o jeho láske k nám a pozvaní kráčať za ním. Zdôrazňuje jednotu spoločenstva vo viere, čo je dôležitý aspekt najmä v rómskom duchovnom prostredí, kde hudba a spev často zohrávajú zjednocujúcu úlohu. Slová piesne sú jednoduché, zrozumiteľné a ľahko zapamätateľné. To umožňuje, aby sa do spevu zapojili aj deti, čo je typické pre piesne používané v misijných alebo komunitných chválových prostrediach.

[90] Rozhovoru sa zúčastnili len traja hudobníci, chlapci z Poštárky - 16. 7. 2024.
[91] Ambitus – celkový tónový rozsah skladby

Ukážka 1

Druhá pieseň sa volá *Tu sa o Del, tut pačav – Ty si Boh, tebe verím*. Melódiu a text zložila Magdaléna Miková. Táto pieseň hovorí o tom, ako Rómovia veria v Božiu prítomnosť a lásku a spomínajú cestu, po ktorej za ním kráčajú. V tejto piesni sa objavuje aj druhý hlas, ktorý je v ukážke ten vyšší a je v terciovej príbuznosti. Nenachádza sa ale počas celej piesne, pri úvodných frázach všetci spievajú jednohlas, až neskôr ho rozvinú na dva hlasy. Táto pieseň je v 4/4 metre, v tónine D-dur a využíva nie len základné harmonické akordy, toniku, domimantu (A-dur), subdominantu (G-dur) a šiesty stupeň (h-mol), ale aj druhý stupeň (e-mol), tretí stupeň (F#-dur) alebo zmenu z dominantného akordu na dominantný septaktod (A7). Ambitus sa pohybuje v rozsahu septimy od d^1 po c^2 a rytmus sa pohybuje v pravidelne sa opakujúcich motívoch.

Pieseň *Tu sa o Del, tut pačav* predstavuje príklad rómskej duchovnej piesne, ktorá v sebe nesie prvky vyznania viery, prosby za vedenie a spoločnej identity veriacich Rómov ako nasledovníkov Krista.

V prvej slohe pieseň vyjadruje základné kresťanské vyznanie viery v Boha ako Otca a zároveň dôveru v jeho vedenie: *Tu sal o Del, tut pačav - Ty si Boh, tebe verím*. Nasleduje prosba o ukázanie cesty a výpoveď kolektívneho rozhodnutia Rómov kráčať za Bohom, čím sa zdôrazňuje spoločné duchovné hľadanie a putovanie. Druhá sloha obsahuje zdôraznenie toho, že si rómski veriaci Božiu obeť uvedomujú*: Tu vaš amenge muľal, amen Roma na džanas. - Ty si za nás zomrel, my Rómovia to nevieme.*

Refrén má formu opakovanej modlitby a vyznania, pričom rytmické trojnásobné opakovanie slov *ideme* slúži na zdôraznenie jednoty a aktivity spoločenstva: *Džas, Devla, džas, džas savore pal tute, amen tut kamas - Ideme, Bože, ideme, ideme všetci za tebou, milujeme ťa.*

Významným prvkom piesne je opakované explicitné pomenovanie *my Rómovia*. Táto formulácia zreteľne stavia pieseň do kontextu budovania duchovnej identity Rómov ako Božieho ľudu. Nejde len o osobné vyznanie, ale o kolektívne prežívanú vieru, čo je charakteristické pre mnohé rómske chválové piesne.

Ukážka 2

Ako tretiu nám zahrali a zaspievali pieseň *O bachtalo Zefirino – O štastný Zefirín*, kde je melódia prevzatá od talianskych rómskych katolíkov a text je prispôsobený. Pieseň je zložená v 4/4 metre, s opakujúcimi sa rytmickými motívmi. Tónina je a-mol a využíva tiež akordy dominanty (E-dur), subdomimanty (d-mol) a taktiež tretieho (C-dur) a siedmeho (G-dur) stupňa. Ambutis sa pohybuje v rozsahu jednej oktávy od malého a po a[1]. V piesni sa objavuje aj druhý hlas, ktorý je v terciovej príbuznosti nadol. Pieseň má dur – molový charakter a hoci začína aj končí v a-mol, silne prevažuje aj k C-duru.

Pieseň *O bachtalo Zefirino* je duchovným spevom venovaným blahoslavenému Zefirínovi, španielskemu Rómovi, ktorého Cirkev v roku 1997 vyhlásila za blahoslaveného. Zefirino Giménez Malla prišiel o život v dôsledku svojho verejného vyjadrovania viery a obrany kňaza, čím vyjadril pevné presvedčenie a odvahu vo svojom náboženskom postoji. Ide o postavu s veľkým významom pre rómske kresťanské spoločenstvá, keďže stelesňuje ideál zbožnosti, vernosti Kristovi a zároveň hrdosť na rómsku identitu.[92]

V prvej slohe je Zefirín predstavený ako dar od Boha: *náš brat, od Boha nám daný* – čo poukazuje na jeho duchovnú hodnotu nielen pre rómsku komunitu, ale aj pre širšie kresťanské spoločenstvo. Verš *ukazuješ, komu patríme* odkazuje na Zefirínovu vernosť Kristovi, čím sa stáva vzorom nasledovania Krista aj v ťažkých životných okolnostiach, vrátane mučeníckej smrti počas španielskej občianskej vojny.

Refrén *Nech žije Kristus Kráľ*, opakovaný aj v taliančine *Viva o Cristo Rey*, má hlboké historické a náboženské korene. Tento výrok bol vyjadrením viery mnohých kresťanských mučeníkov v období prenasledovania a stal sa aj výrokom Zefirína pred popravou. Je to výkrik viery, odvahy a lojality ku Kristovi, ktorý sa opakuje ako

[92] Dostupné na internete <https://www.zivotopisysvatych.sk/ceferino-gimenez-malla/m Dostupné na internete> [25. 6. 2025.]

hymnické vyznanie viery: *Viva o Cristo Rey, te dživel o Kristus Kraľis.* - *Nech žije Kristus Kráľ, náš Kráľ.*

Druhá sloha vyjadruje vieru a radosť spoločenstva, ktoré sa v duchu Zefirínovho odkazu snaží žiť kresťanský život: *Veriaci a silní. Žijeme v láske a šťastní, zo srdca spievame.* A posledná, tretia sloha, hovorí intímnym a láskyplným jazykom, ktorý je typický pre ľudovú nábožnosť: *Ukáž nám, braček, ako žiť v láske. Bozkávame tvoje srdiečko, tak, ako ty spievaš*.

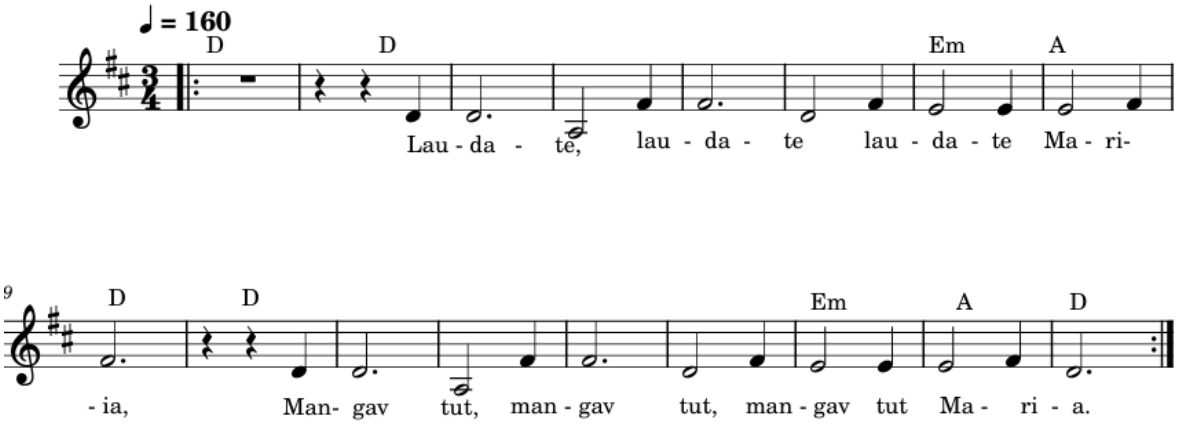

Ukážka 3

Štvrtá pieseň má názov *Laudate Maria*, čo sa z talianskeho jazyka nezvykne prekladať a spieva sa rovnako po celom svete, ale keď hľadáme doslovný preklad do slovenského jazyka, znamená to *Chváľte Máriu*. Pieseň má ¾ metrum s pravidelne opakujúcimi sa rytmickými vzorcami počas skladby. Podľa výpovede Magdalény Mikovej ide o mariánsku, lurdskú melódiu, kde text upravila sestra Atanázia spoločne s Magdalénou. Tónina, v ktorej nám pieseň interpretovali bola D-dur a ďalšie akordy, ktoré pieseň využíva sú dominanta(A-dur) a taktiež dominantný septakord (A7) - pri závere piesne, druhý (e-mol) a šiesty (h-mol) stupeň. V texte piesne chvália Máriu (Božiu matku) a prosia o pomoc pri kráčaní cestou života. Melódia je síce jednohlasná, ale pri interpretácií striedali slohy v rómskom a slovenskom jazyku a tým túto pieseň obohatili. Ambitus sa pohybuje v rozsahu veľkej sexty od tónu malého a po jednočiarkované fis[1].

Pieseň *Laudate Maria* využíva opakovanie krátkych výziev vo forme refrénu. Táto repetitívna štruktúra slúži nielen ako hudobný a rytmický prvok, ale aj ako modlitebný výraz – opakovanie má za cieľ prehĺbiť meditáciu a sústredenosť, čo je bežné v mariánskej piesňovej tradícii. Tieto obrazy sú charakteristické pre tradičnú katolícku mariánsku spiritualitu, kde je Mária vnímaná ako prostredníčka, ochrankyňa a vzor materskej lásky a vernosti Bohu. Silným motívom piesne je odovzdanie detí Márii: *Dávame Ti deti... Prijmi naše deti... nauč ich milovať*. Tento motív zdôrazňuje výchovnú úlohu viery a zároveň vyjadruje dôveru v duchovnú ochranu Panny Márie

nad rodinou. Pieseň tak reflektuje rodinný a komunitný rozmer náboženstva, čo je v rómskych kresťanských spoločenstvách obzvlášť dôležité.

Ukážka 4

Devla tuha vakerav – Bože tebe sa prihováram je piata pieseň v ¾ metre, s pravidelne sa opakujúcimi motívmi valčíkového charakteru, ktorú spievali prevažne jednohlasne. Pri dvojhlase je hlavná melódia vo vrchnom hlase a druhý hlas nastupuje v paralelnej tercii. Text hovorí o Bohu, ktorý Róma vidí všade, kde sa nachádza a sprevádza ho cestou k robeniu dobrých vecí. Akordický sprievod je pestrejší ako pri predchádzajúcich piesňach a môžeme tam počuť postupnú klesajúcu tendenciu akordov. Hlavná tónina je c-mol a následne v ďalšom takte síce ostáva v c-mol ale v basovej línii zaznie tón H a takto bude pokračovať sled akordov s klesaním po poltónoch nadol počas piatich akordov. V piesni sa nachádza tonika (c-mol), dominanta (G-dur), taktiež aj dominantný septakord (G7), subdominanta (f-mol), ako aj neobvyklejšie akordy, napríklad C-dur, Es-dur a e-mol. Ambitus sa pohybuje v rozsahu oktávy od jednočiarkového c po c^2.

Pieseň *Devla tuha vakerav - Bože, tebe sa prihováram* predstavuje osobnú modlitbu veriaceho, ktorý sa úprimne obracia k Bohu. Text je intímny, emotívny a vyjadruje hlboký vzťah medzi jednotlivcom a Bohom. V tejto piesni možno pozorovať niekoľko tematických vrstiev, ktoré odrážajú dôveru v Boha a špecifické prvky rómskej náboženskej skúsenosti. V texte sa hovorí Bohu, ktorý *vidí všade*, čím sa zdôrazňuje Božia všadeprítomnosť a zároveň aj Božia blízkosť. Výrazný je motív: *Tak ako sa rozprávaš s Rómami, medzi Rómov chodíš* je aspekt kľúčový pre rómsku spiritualitu, kde je Boh vnímaný ako blízky, konkrétny a zainteresovaný na živote komunity. Tretia sloha sa obracia k sociálnej realite Rómov, k hľadaniu šťastia vo svete a migrácii.

Prosba: *Dohliadaj na deti aj ľudí* naznačuje obavu o budúcnosť detí a rodiny, čo je častý motív v rómskych duchovných piesňach. Zároveň sa tu opakuje uistenie: *aj tam ťa hľadáme*, čím sa potvrdzuje stála prítomnosť Boha aj v neistote a pohybe. Záverečná sloha je formou osobnej prosby o vedenie, typickej pre kresťanskú spiritualitu. Verš *ukáž mi, čo mám robiť, len to, čo je dobro* je vyjadrením túžby po morálnom a duchovnom rozlišovaní. Celá pieseň vrcholí vyjadrením odovzdanosti: *Tuke man oddav - Tebe sa odovzdávam*, čo je jadrom kresťanskej viery – úplná dôvera v Boha.

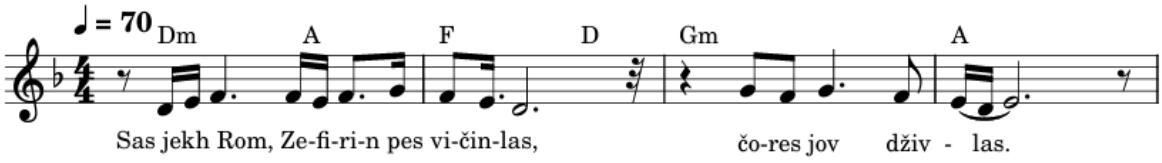
Ukážka 5

Šiestou piesňou je *Sas jekh Rom – Bol jeden Róm*, ktorá hovorí o chudobnom Rómovi Zefirínovi, ktorý chodil za Bohom a rozpráva ľuďom ako ich má Boh rád. Melódia má 4/4 metrum s opakujúcimi sa rytmickými motívmi, ktoré ozvláštnili husle, hrajúce ozdobné vyhrávky tónového materiálu. Text aj hudbu upravila Magdaléna Miková podľa predlohy od talianskych rómskych kresťanov, pričom hlavnú melódiu podporila druhým hlasom o terciu nižšie. Tónina je d-mol harmonická so zvýšeným 7. stupňom. Akordický sprievod využíva dominantu (A-dur), subdominantu (g-mol) ale taktiež G-dur, tretí stupeň (F-dur) a šiesty stupeň (H-dur). Ambitus je v rozmedzí cis^1 po b^1.

Táto duchovná pieseň predstavuje jednoduchý, no hlboký naratív o živote blahoslaveného Zefirína, Róma, ktorý sa stal významným príkladom kresťanského života v rómskej komunite. Text piesne je komponovaný v ľudovom duchu, s dôrazom na opakovanie, jednoduché formulácie a rytmickú spevavosť, ktoré sú príznačné pre ústne tradované piesne.

V prvej slohe sa pieseň začína predstavením: *Sas jekh Rom, Zefirin pes vičinlas, čores jov dživlas. - Bol jeden Róm, Zefirin sa volal, chudobne on žil*. Tento úvod má príbehový charakter, čím sa vytvára dojímavý a vnútorne oslovujúci rámec pre poslucháča. Zefirín nie je predstavený ako výnimočný v zmysle postavenia či moci, ale ako niekto obyčajný, chudobný, a tým blízky najmä rómskej komunite, ktorá sa s jeho životom môže identifikovať. Práve jeho chudoba sa tu nestáva prekážkou, ale predpokladom pre duchovnú veľkosť a autentickosť viery.

Druhá polovica slohy zachytáva misionársku činnosť a Zefirínovo poslanie angažovanosti voči vlastnému ľudu: *po svete chodil, Rómom hovoril*. Pieseň tak zdôrazňuje, že kresťanstvo je životom v službe druhým a osobným svedectvom viery. Nejde o abstraktné kázanie, ale o konkrétne konanie v každodennosti. Je to pieseň pamäti, identity a viery.

Ukážka 6

Siedmu pieseň v poradí *Phurde pre man, miro Del – Dýchni na mňa, Bože môj* zložil gréckokatolícky kňaz Martin Mekel. Melódia je pokojného charakteru so 4/4 metrom. Hneď v úvode skladby zaznievajú aj trioly, ktoré sa v iných skladbách neobjavili. Od začiatku po 6. takt je hlavná melódia v spodnom hlase, následne po pridaní tretieho hlasu sa melódia nachádza v strednom hlase a po návrate na dvojhlas je to opäť vrchná tercia. Text v preklade hovorí: „Dýchni na mňa, Bože môj, dýchni na mňa, Duch Svätý, nech smiem dvíhať k tebe ruky...“, a ďalej hovorí o nesmiernej láske k Ježišovi. Tónina C-dur, ktorá pokračuje ďalej subdominantou (F-dur), dominantou (G-dur), tretím stupňom (e-mol), šiestym stupňom (a-mol) a v závere sa objaví druhý stupeň (d-mol) a jedenkrát tiež tonický septakord (C7). Tónový rozsah sa pohybuje v rozmedzí nóny, od tónu malého a po b^1.

Táto pieseň predstavuje intímnu kresťanskú modlitbu, ktorá sa zameriava na osobný vzťah jednotlivca s Bohom, osobitne cez pôsobenie Ducha Svätého. Je postavená na opakovaní jednoduchých viet a priamych oslovení, čím nadväzuje na tradíciu charizmatickej spirituality, v ktorej je dôraz kladený na živé prežívanie viery, spontánnosť a osobnú komunikáciu s Bohom.

Úvodný verš *Phurde pre man, miro Del - Dýchni na mňa, Bože môj* odkazuje na obraz Božieho dychu ako znaku života, stvorenia a obnovy.[93] V tejto perspektíve sa spevák prihovára Duchu Svätému a prosí o Jeho oživenie a prítomnosť. Refrén *nech smiem dvíhať k tebe...*

[93] Biblia: (Gn 2,7; Jn 20,22).

obsahuje pohyb smerom nahor, ktorý v duchovnom zmysle predstavuje modlitbu, túžbu po spojení s Bohom a odovzdanosť.

V ďalších veršoch sa text posúva do roviny nasledovania: *nech počúvam tvoje slová, nech kráčam po tvojej ceste*. Táto časť jasne vyjadruje túžbu po vedení Bohom a je typickým znakom kresťanského nasledovania Krista nielen v duchovnom, ale aj praktickom živote. Záverečné opakovanie vyznania *Ježiš, naozaj ťa milujem* je výrazom hlbokej oddanosti, vďačnosti a lásky, ktorú veriaci pociťuje.

Ukážka 7

Ako ôsma pieseň zaznela *Ave Maria*, ktorú podľa slov Magdalény Mikovej zložila rómska komunita na Luníku - Košice. Text hovorí: *Ty si moja matka, o tebe spievam.* Je v 4/4 metre v tónine d-mol, kde sa menia len 4 základné akordy, tonika (d-mol), subdominanta (b-mol), šiesty stupeň (g-mol) a dominanta (A-dur). Novinkou tejto piesne je to, že tu vzniká „ozvena“ – kánon, ktorý je uvedený v ukážke 8, a to je opakujúce sa zvolanie Ave Maria, Ave Maria (prvé výraznejšie, druhé jemnejšie). V piesni sa miestami objavuje aj druhý hlas ako spodná tercia hlavnej melódie. Ambitus sa pohybuje v rozmedzí nóny, od malého g po a^1.

Pieseň *Ave Maria* predstavuje jednoduchý mariánsky chválospev, ktorý vyjadruje dôverný a osobný vzťah veriaceho k Panne Márii. V texte sa Mária oslovuje ako matka, čo zodpovedá tradičnému katolíckemu chápaniu jej úlohy ako duchovnej ochrankyne a príhovorkyne. Spievanie o nej a k nej je prejavom vďaky, úcty a hlbokej viery. Refrén *Ave Maria* (Pozdravená buď Mária) vychádza z tradičnej modlitby „Zdravas Mária“ a zdôrazňuje modlitebný charakter piesne.

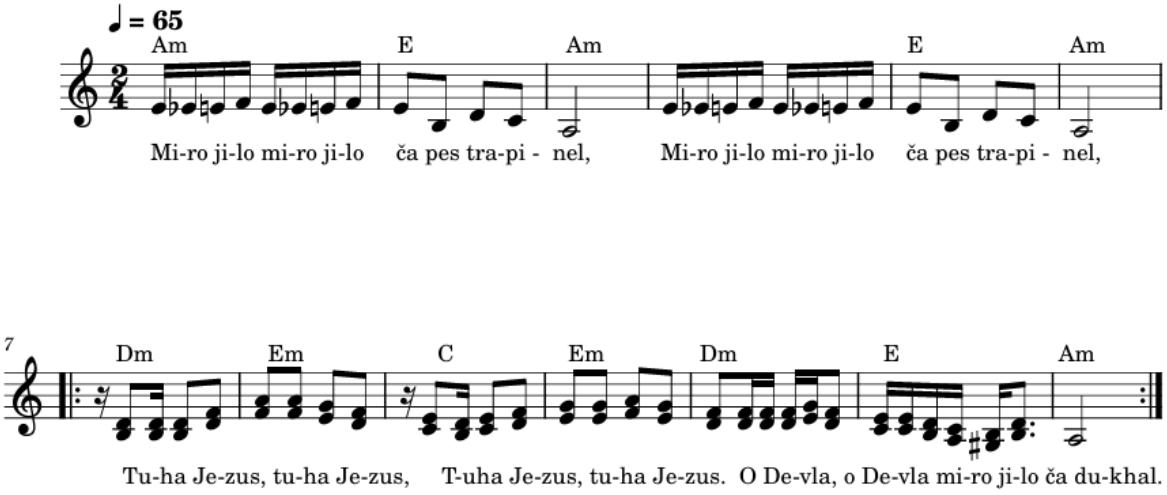

Ukážka 8

Miro jilo - Moje srdce je pieseň s repetitívnou štruktúrou, ktorá pozostáva z dvoch slôh, kde jedna hovorí o tom, ako sa *moje srdce trápi* a tá druhá o tom, ako sa *moje srdce raduje*. Melódia je prevzatá z tradičnej rómskej tanečnej piesne čardáša (*Na bikenav nira romňa vašo ľitra mol - Nepredám svoju ženu za liter vína*). Metrum je 2/4 s rýchlym tempom a na začiatku vidíme pohyb v poltónoch, ktorý je jedným z typických pohybov pre rómsku hudbu. Druhý hlas sa pohybuje v spodnej tercii od polovice piesne až po záver. Ambitus sa pohybuje v rozsahu nóny, od malého gis po a^1. Tónina je a-mol, s využitím akordov domimanty (E-dur), subdominanty (d-mol) a tretieho stupňa (C-dur).

Pieseň *Miro jilo - Moje srdce* vyjadruje vnútorný duchovný zápas a premenu veriaceho človeka. Úvodné verše *moje srdce len sa trápi, moje srdce len bolí* reflektujú stav úzkosti, bolesti či duchovného smútku, ktorý však nie je prežívaný izolovane, ale s Ježišom: *s tebou, Ježiš*. Prítomnosť Ježiša v utrpení predstavuje dôležitý prvok kresťanskej viery – Kristus ako ten, ktorý spolutrpí a nesie bremená človeka.

Druhá sloha piesne prináša kontrast a duchovné prebudenie. Srdce, ktoré sa predtým trápilo, *len sa raduje*. Táto zmena poukazuje na silu viery a Božej blízkosti, ktorá premieňa utrpenie na radosť. Opakovaním mena Ježiš a oslovenia *Ó, Bože* pieseň zdôrazňuje hlboký osobný vzťah k Bohu a zároveň jednoduchou formou vyjadruje podstatné posolstvo – prítomnosť Boha v ľudskom utrpení a radosti.

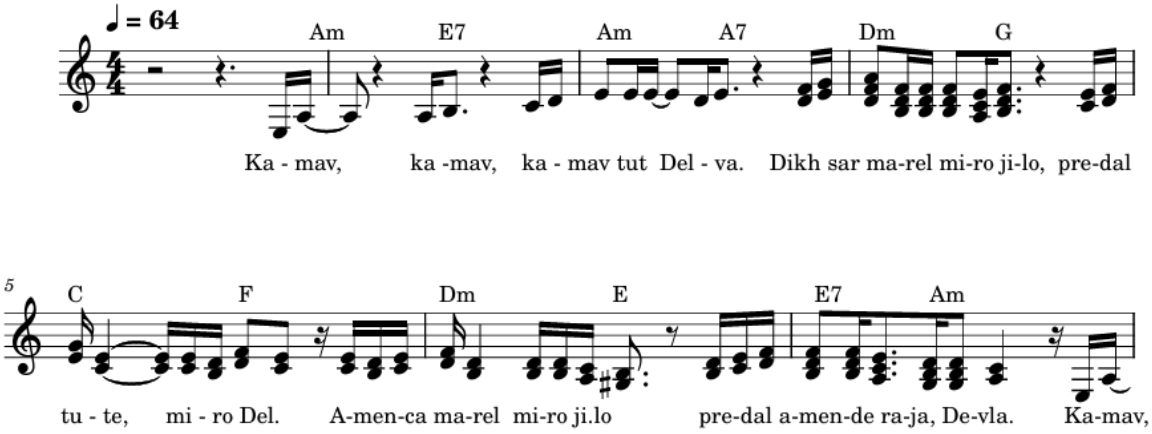

Ukážka 9

Posledná pieseň z Poštárky je *Kamav tu Devla – Ľúbim ťa Bože môj,* hovorí o tom, pre koho by Rómovia žili, keď nie pre Boha, pre ktorého bijú ich srdcia. 4/4 metrum, s nepravidelnou rytmickou stavbou, v tónine a-mol s využitým tretieho (C-dur), šiesteho (F-dur) a siedmeho (G-dur) stupňa, kde ale hlavnú kostru spoločne s tonikou tvoria dominanta (E-dur) a dominantný septakord (E7) a subdominanta (d-mol). V tej to piesni sa nachádzajú od jednohlasných častí, k dvojhlasným, až trojhlasným, kde je hlavná melódia v spodnej tercii pri dvoch hlasoch a v strednom hlase pri troch. Ambitus je v rozsahu duodecimy, od malého e po a[1].

Pieseň je vyjadrením hlbokej osobnej oddanosti Bohu. Už úvodné slová *Kamav tut, Devla - Milujem ťa, Bože* vyjadrujú silné emocionálne a existenciálne prepojenie veriaceho s Bohom, ktorý je nielen všemohúcim Stvoriteľom, ale aj osobným adresátom ľudskej lásky. Srdce ako centrum citu a viery je tu opakovane spomínané ako to, čo *bije pre Boha* – čo možno interpretovať ako symbol úplnej odovzdanosti a vernosti.

Text obsahuje aj existenciálnu reflexiu: *Pre koho by sme žili, keď nie pre teba, Bože.* Tento verš nadväzuje na biblický a kresťanský motív zasvätenia života Bohu ako jedinému skutočnému zmyslu existencie. Výraz *kaľi phuv - čierna zem* môže byť poetickým obrazom ťažkého života na zemi, plného skúšok, ktoré však dostávajú význam práve vo vzťahu k Bohu. Tento štýl je typický pre rómsku „staršiu“ hudbu, kde dominujú emócie, spontánnosť a osobný prežitok viery. Pieseň tak predstavuje autentický duchovný prejav, ktorý oslovuje nielen svojím obsahom, ale aj svojím rytmom a silou výpovede.

♩ = 64
Am
E7
Am
A7
Dm
G
Ka - mav, ka -mav, ka - mav tut Del - va. Dikh sar ma-rel mi-ro ji-lo, pre-dal
5
C
F
Dm
E
E7
Am
tu - te, mi - ro Del. A-men-ca ma-rel mi-ro ji.lo pre-dal a-men-de ra-ja, De-vla. Ka-mav,

Ukážka 10

4 MALCOV A HUDOBNÁ SKUPINA AV MANCA

Obec Malcov sa nachádza v okrese Bardejov. V obci žijú veriaci dvoch katolíckych vierovyznaní a to rímskokatolíci a gréckokatolíci. Je to menšia obec s 1600 obyvateľmi.

Rómskej duchovnej hudbe sa venuje najmä gréckokatolícka misia, ktorá sídli približne v strede dediny. Je to malá budova, z ktorej len polovica patrí cirkvi a slúži na pastoráciu.

Obrázok 8 - Budova pastoračného centra v Malcove

Na začiatku schodov je malá tabuľa s označením Pastoračného centra v Malcove. Bez tejto tabule, by ste skutočne netušili, že vo vnútri, na tomto mieste, sa nachádza modlitebňa.

Obrázok 9 - Tabuľa Pastoračného centra v Malcove

Priestory tejto miestnosti sú skromné, ale postačujúce. Po vstupe sprava si môžeme všimnúť obetný stôl, kríž a po jeho stranách dva obrazy. Na jednom sa nachádza Panna Mária s malým Ježiškom a na druhom je Ježiš už v dospelom veku, pri kázaní Božieho slova.

Obrázok 10 - Vnútorná časť v pastoračnom centre v Malcove z pravej strany

Naľavo od týchto obrazov sa v miestnosti nachádza stôl, kde sa ukladajú hostie, vedľa je drevená ambona, na ktorú sa položí sväté písmo pri čítaní alebo výklade. Vedľa sa nachádza kadidlo a drevený stolček, ktorý slúži na kľačanie.

Obrázok 11 - Vnútorná časť v pastoračnom centre v Malcove so stolčekom na kľačanie, kadidlom, ambonou a obetným stolom s eucharistiou

Druhú polovicu priestoru tvoria stoličky pre veriacich.

Obrázok 12 - Priestor na sedenie pre veriacich

Priestor je menší, ale postačujúci a nachádza sa v ňom všetko potrebné pre vykonávanie svätých omší a iných duchovných aktivít.

4.1 Martin Mekel

Gréckokatolícky kňaz, priekopník pastorácie Rómov v Prešovskej archieparchii a riaditeľ Gréckokatolíckej Rómskej misie.

Obrázok 13 - Kňaz Martin Mekel

Gréckokatolícka rómska misia je obsiahnutá v štyroch okresoch: Prešov, Bardejov, Vranov nad Topľou a Stará Ľubovňa. Dohromady tvoria veľké spoločenstvo, ale každý má ešte menšie spoločenstvo vo svojom vlastnom okrese. Kňazi sa venujú Rómom.

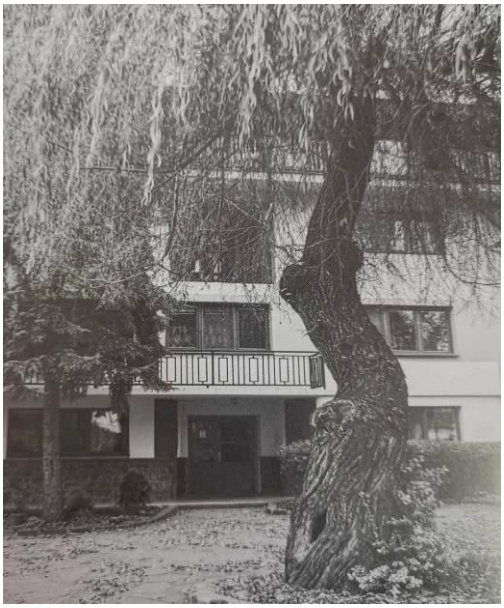
S gréckokatolíckou[94] pastoračnou misiou Rómov na východnom Slovenku sa zoznámil Martin Mekel vďaka Petrovi Bešenyeimu a rehoľnej sestre Atanázií Holubovej, od ktorých sa veľa naučil a ktorí boli pre neho veľkou inšpiráciou, že aj s Rómami sa dá budovať pekné spoločenstvo. Neostal však len pri ich inšpiráciách, ale začal si hľadať vlastnú cestu, ako úlohu rómskeho pastora vykonávať čo najlepšie.[95] Na jeho prvú farnosť ho poslal biskup Ján Hirka do Varhaňoviec a tu začal Mekel pracovať na svojej vlastnej misijnej ceste s Rómami. V rámci Prešovskej diecézy zohral kľúčovú úlohu pri zakladaní a rozvoji rómskych misií už spomínaných Varhaňovciach, ďalej v Hlinnom, v Pastoračnom centre v Čičave a v Centre Savore na Sigorde, kde v súčasnosti pôsobí.

Kňaz Mekel začal usporadúvať rôzne evanjelizačné a formačné aktivity ako sú chvály, púte, kurzy a iné podujatia, no skúsenosťami vnímal, že to nebude stačiť a bude potrebné vybudovať centrum a špecializovať sa na prácu len s Rómami. Vzniklo občianske združenie Horúci tím, v rámci Slovenského skautingu aj skautský zbor a taktiež kurz „Filip“ na prípravu snúbencov do manželstva. Bolo založené centrum Bárka, primárne určené pre mládež a dom v Čičave, v ktorom sa zrodilo Rómske pastoračné centrum.[96]

[94] Gréckokatolícka cirkev na Slovensku je organizačne rozdelená do dvoch diecéz – Prešovskej a Košickej. V rámci oboch existujú špecializované komisie pre pastoráciu Rómov, ktoré sú zvyčajne zložené z duchovných aktívne pôsobiacich medzi rómskym obyvateľstvom vo svojich farnostiach.
(PODOLÍNSKA– HRUSTIČ, s.36.)

[95] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 4, ISBN 978-80-8099-149-4.

[96] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 8-9, ISBN 978-80-8099-149-4

Obrázok 14 - Nádvorie Pastoračného centra a dom v Čičave

Gréckokatolícka rómska misia, ktorej zakladateľom je otec Martin Mekel, zohráva významnú úlohu v rozvoji duchovného života medzi Rómami na Slovensku. Jedným z dôležitých výstupov tejto misie je vytvorenie kompletnej hudobnej podoby gréckokatolíckej liturgie v rómskom prostredí. Táto tzv. hraná liturgia je dostupná širokej verejnosti aj prostredníctvom internetu a predstavuje originálne spojenie tradičných liturgických prvkov s hudobnou tvorivosťou a duchovnou autenticitou rómskej komunity.[97]

V rámci tohto projektu vznikli tri odlišné hudobné verzie liturgie. Prvá z nich, tzv. „radostná liturgia“, je ladená durovým spôsobom a používa sa najmä v cezročnom období. Druhá, tzv. „mólová liturgia“, má vážnejší, pokornejší charakter a je určená na pôstne obdobie alebo na pohrebné obrady. Tretia verzia je tzv. tradičná liturgia, založená na jednoduchších akordových sprievodoch. Každá z týchto liturgií je starostlivo zaznamenaná, opatrená notovým materiálom a sprístupnená aj vo forme nahrávok na CD nosičoch. Nosia názvy *Šun 1* - *Šun 5*, pričom najnovšie diely *Šun 3 a Šun 4* predstavujú práve nové hudobné spracovania liturgie. Zo všetkých verzií je momentálne voľne dostupná na platforme YouTube iba radostná liturgia.[98]

[97] Z rozhovoru z Malcova - 16. 7. 2024.
[98] Z rozhovoru z Malcova - 16. 7. 2024.

Kňaz Martin Mekel sa stal tiež tvorcom jeho prvého CD s rómskymi kresťanskými piesňami s názvom *Kristus maškar amende - Kristus medzi nami*, ktoré nahrávali miestni Rómovia. [99]

4.2 Igor Čikoš

Gréckokatolícky kňaz, riaditeľ Gréckokatolíckej Rómskej misie v okrese Bardejov, Róm s otvoreným srdcom pre Rómov. Kňaz, ktorý má pod svojou záštitou Pastoračné centrum v Malcove. „Tvoriť zdravé jadro, ktoré bude ovplyvňovať ostatných Rómov."

Obrázok 15 - Kňaz Igor Čikoš

K jeho ceste slúžiť Rómom ho ako pastora priviedol vyššie spomenutý Martin Mekel, s ktorým sa Igor Čikoš stretol v prvom ročníku v seminári a od toho momentu Martina Mekela považoval za skutočného kamaráta, veľkú osobnosť a stal sa jeho vzorom. V seminári však boli spolu len jeden rok, keďže Martin Mekel bol v tom čase v poslednom ročníku a odtiaľ sa vydal na cestu rómskeho kňaza do Varhaňoviec.

Počas štúdia v seminári sa mladý Igor Čikoš zaoberal otázkou ako slúžiť Rómom. Napriek tomu, že je aj on bol Róm, mal v sebe obavy. Postupne sa ale jeho strach vytratil a začal lepšie rozumieť Božie slovo, čo ho priviedlo k slobodnému

[99] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 7, ISBN 978-80-8099-149-4.

rozhodnutiu slúžiť Rómom. Začal pravidelne navštevovať otca Martina Mekela vo Varhaňovciach a spoločne s niekoľkými spolužiakmi začali robiť duchovné obnovy pre mladých Rómov z Jarovníc a Varhaňoviec.

Keďže si Igor Čikoš dal po seminári odklad na svätenie kňazstva kvôli sviatosti manželstva, dostal ponuku od Mekela prísť do Čičavy nastálo. Túto ponuku prijal a bol pripravený naplno sa oddať tejto misijnej činnosti s Rómami po boku svojho priateľa Martina.

Keď sa stretol so svojou terajšou manželkou Martinou, po svadbe odišli z Čičavy do Bardejova, kde vďaka misii na Poštárke nestratili kontakt s Rómami. Neskôr sa však vrátili späť do Čičavy a venovali sa rómskym veriacim z okolia, ktorých neustále pribúdalo. Dnes je Igor Čikoš opäť v okrese Bardejov, v Malcove a spoločne s manželkou Martinou sa venujú pastorácii mladých Rómov aj naďalej. [100]

4.2.1 Duchovný rozvoj v rómskych komunitách podľa kňaza Igora Čikoša

Kňaz Igor Čikoš, ktorý pôsobí v Malcove, vníma duchovný život Rómov ako hlboko vzťahový a postupný proces. Zdôrazňuje, že v rómskych komunitách sa vždy nachádza tzv. „zdravé jadro“ – ľudia, ktorí nie sú verejne známi, no ich charakter a viera sú pevné: „V tých komunitách je vždy nejaké zdravé jadro, aj keď ho nevieme pomenovať, chytiť, vieme, že ten človek je dobrý.“ Podľa Čikoša je kľúčové sústrediť sa práve na týchto „malých“, obyčajných ľudí, ktorí tvoria základ duchovnej obnovy komunity.

Z jeho skúsenosti vyplýva, že ženy prijímajú vieru ľahšie, podobne ako to bolo aj počas Ježišovho pôsobenia: „Aj pri Kristovom hrobe boli prvé ženy.“ V niektorých lokalitách, ako napríklad vo Vranove, však podľa neho prichádzalo duchovné prebudenie cez deti a mládež, ktoré následne ovplyvnili aj svojich rodičov. Významnú rolu v tomto zohrali aj aktivity ako skauting, animátorské školy či radcovské kurzy, ktoré mladým poskytli priestor pre osobnostný a duchovný rast.

[100] MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, s. 49-53. ISBN 978-80-8099-149-4.

Kňaz zároveň upozorňuje na potrebu prepájania duchovného a každodenného života: „Je nevyhnutné, aby duchovné a svetské fungovali dokopy. Musíme sa naučiť preklopiť to duchovné aj do svetského.“ Základom evanjelizácie je pre neho vzťah. Získavanie dôvery je neoddeliteľnou súčasťou pastoračnej práce – prostredníctvom rozhovorov, úsmevu, jednoduchého podania ruky. Hovorí: „Ja si ich pripravujem dopredu.“ Až potom nasledujú rôzne formy evanjelizácie – koncerty v osade, svedectvá, podomová evanjelizácia, pri ktorej sa kňaz so spolupracovníkmi modlí priamo v domácnostiach, ale aj jednoduché formy, ako napríklad rozdávanie letákov v meste.

Čikoš sa zároveň vyjadruje k stereotypom, ktoré spoločnosť má o Rómoch: „Mnohí ľudia hovoria o našich ľuďoch, že sú takí zaostalí. Ja hovorím, že sú to diamanty, ktoré bolo treba nájsť.“ Títo ľudia podľa neho potrebujú len príležitosť a vedenie a Duch Svätý ich bude smerovať: „Prečo by sa o nich Boh nepostaral, keď Božie slovo hovorí: ,,O nič nebuďte ustarostení‘‘ alebo ,,Pán je môj pastier, nič mi nechýba.“ Hudba v tomto procese nepredstavuje cieľ, ale nástroj: „Aj samotná hudba, to, čo hrajú, by nebola o ničom, keby tam nebol Boží Duch… Hudba je len nástroj, nie cieľ.“

Hudba podľa Čikoša výrazne vplýva na duchovný stav jednotlivca. Kriticky sa vyjadruje k obsahu niektorých tradičných rómskych piesní, ktoré podľa neho môžu pôsobiť depresívne či až manipulatívne: „Keď v rómskych pesničkách počúvate, že: ,,zomrela mi mama, už ma život nebaví – čo to spraví s jednoduchším človekom?“ Tieto piesne môžu podľa neho vyvolávať zúfalstvo, ktoré človeka duchovne ochromí.

Rovnako poukazuje na emocionálny účinok hudby na pohreboch či oslavách: „Keď už hudobníci zahrajú na harmonike, husliach, saxofóne melódie, ktoré hrajú na city, tak začnú ľudia plakať, lamentovať, hádzať sa do hrobu… To nie je kultúra, ale pohanstvo jak vyšité.“

Z jeho pohľadu je dôležité pomenovať veci pravým menom a vytvárať „novú a dobrú rómsku kultúru“ – založenú na viere, hodnotách a radosti z duchovného života: „To, že sme Rómovia, neznamená, že musíme zostať pri piesňach, ktoré vedú do smútku a beznádeje.“

Nikola, líderka skupiny Av Manca, potvrdzuje, že duchovná obnova sa prejavuje aj v hudobnom výraze: „Keď príde človek, ktorý chce hrať chvály, ale cítiť z neho ten

starý rómsky štýl – to nejde hneď. Mentalita a vnútro sa začne meniť a to vyžaruje aj cez hudbu.“ Opisuje tiež svoju osobnú skúsenosť s hebrejskou hudbou: „Nerozumela som po hebrejsky, ale môj duch sa začal radovať a tým som vedela, že máme niečo spoločné.“

Kňaz Igor Čikoš to uzatvára obrazne: „Keď máte čistú obývačku, nepustíte si hocikoho dnu. Už si také veci nevpúšťam do života.“ Zdôrazňuje, že po obrátení duch človeka prirodzene odmieta veci, ktoré mu predtým možno vyhovovali – vrátane hudby, ktorá je v nesúlade s duchovnou čistotou.

V kontexte duchovného rastu Rómov považuje za najväčšie prekážky napríklad okultizmus či čarovanie, ktoré sa v niektorých komunitách ešte stále vyskytujú. Ich prejavy sa podľa neho dostávajú aj do hudby, najmä v rituálnych piesňach spievaných pri pohreboch. Preto vníma svoju úlohu ako smerovanie a očisťovanie týchto foriem kultúry tak, aby viedli k Bohu a nie preč od neho.[101]

4.3 Av Manca

Kapela Av Manca je dievčenská hudobná formácia zameraná na duchovné piesne, konkrétne na žáner chvál. Pôvodne ide o štvorčlennú skupinu, ktorú počas nahrávania, keďže im chýbala jedna členka, doplnil hosťujúci člen Patrik. Ich tvorba a životný štýl sú výrazne ovplyvnené náboženskou spiritualitou, čo sa odráža aj v ich hudobnom prejave a každodennom živote.

Všetci respondenti uviedli, že počas modlitieb zažívajú prejavy darov jazykov - glosolálie, pričom ide o spontánny jazykový prejav, ktorý však nie je nikým z nich interpretovaný alebo vykladaný – jeho význam im zostáva neznámy.

„Po spoznaní Boha, keď sa dotkol našich sŕdc, od toho momentu mu slúžime“. (Nikola)

[101] Rozhovor Gréckokatolícky kňaz Igor Čikoš z Malcova, 17. 6. 2024

Zloženie kapely:

- Nikola Bilá (25 r.) – spev, vokály, gitara – hlavná členka kapely
- Milka Bilá – spev, vokály, gitara
- Majka Bardyová (29.r.) – cajon
- Katka Bilá (23r.) – spev. vokály
- Patrik Bilý[102] – „stály host“ (19.r.) – spev, basgitara, ukulele

Obrázok 16 - Kapela Av Manca

Názov kapely je Av Manca, čo v preklade z rómskeho do slovenského jazyka znamená *Poď so mnou*. K názvu skupiny prišli cestou modlitby, ktorú sa spoločne modlili pred chválami a liturgiou a Boh im tento názov predostrel v modlitbe, kde im ukazuje cestu – Poď so mnou. Taktiež boli aj na náboženskom kurze, ktorý niesol totožný názov, tým pádom si tento názov pre svoju kapely osvojili. Hlavným dôvodom vybratia tohto názvu je, aby skupina Av Manca, prostredníctvom hudby volali ľudí k Bohu. Ten ich volá cez piesne a slová, ktoré sú Božími slovami.

[102] Patrik Bilý - okrem kapely Av Manca hráva primárne vo svojej vlastnej kapele s názvom: Džas. Na nahrávanie prišiel ako výpomoc.

Hudobnú službu kapely Av Manca je možné vnímať v širšom kontexte rómskej spirituality a dynamiky letničného hnutia, ktoré v Rómoch často prebúdzajú nové formy náboženskej angažovanosti a sebavyjadrenia. Letničné hnutie, známe dôrazom na prejavy Ducha Svätého, osobný vzťah k Bohu a expresívne formy uctievania, ponúka Rómom priestor, kde môžu autenticky prejaviť svoju vieru i kultúrnu identitu.

Hudba v rómskych komunitách kľúčovým prostriedkom duchovnej komunikácie a komunitnej kohézie.[103] Hudba Av Manca ako forma worship sa stáva prostriedkom, ktorým členovia nielen vyjadrujú svoje duchovné prežívanie, ale zároveň posilňujú sociálne väzby a ponúkajú alternatívny model pozitívnej rómskej identity. Tento fenomén korešponduje s konceptom „duchovného povolania“ ako formy misijného života, kde je hudba prostriedkom služobnej poslušnosti a sociálneho posilnenia.

Obrázok 17 - Nikola Bilá

„Prostredníctvom otca Martina Mekela sme spoznali, čo je vlastne gréckokatolícka rómska misia. Následne prišiel Otec Čikoš, ktorý mal pastoráciu v rámci okresu Bardejov, a už je tu s nami,“ povedala Nikola.

Nikola Bilá, líderka, a zakladateľka kapely, hovorí o svojich začiatkoch: „Kapelu máme deväť rokov. Najprv som len hrala ale pred piatimi rokmi som začala už aj ja spievať.“

Kapela Av Manca vznikla ako spoločenstvo hudobníkov, ktorí sa spočiatku venovali štúdiu duchovných rómskych piesní a ich prezentácii najmä na liturgických podujatiach. Líderka kapely spomína, že „sme sa učili piesne, aby sme nejaké poznali a hrávali sme na liturgiách“, pričom začínali s tradičnými rómskymi piesňami, ktoré postupne dopĺňali o chválové piesne. Spočiatku hudobne pôsobili prostredníctvom Základnej umeleckej školy (ZUŠ), čo výrazne ovplyvnilo ich hudobnú gramotnosť a prístup k hudbe.

[103] Kohézia – súdržnosť medzi ľuďmi v komunite

Hudobný rozvoj členov kapely je úzko spätý s rodinným zázemím, kde sa hudba tradovala. Nikola hovorí, že jej dedko aj ďalší príbuzní vedeli hrať na hudobné nástroje, no chýbalo im systematické hudobné vzdelanie. To ju motivovalo zapísať sa do ZUŠ, aby získala potrebné znalosti a mohla hudbu ďalej odovzdávať. „Chcela som vedieť viac, aby som ju vedela aj ja dávať ďalším," vysvetľuje. ZUŠ však navštevovala len krátko, lebo ju neuspokojovalo hranie podľa nôt, preferovala akordy a voľnejší hudobný prejav.

Kapela prešla fázou, keď dostala ponuku od zahraničného hudobného producenta, ktorý im ponúkal podporu a vedenie. Táto ponuka však nebola prijatá, pretože kapela nechcela smerovať k sláve a komerčnému úspechu za každú cenu. „Zistili sme, že tá cesta nás neláka… Nechceme slúžiť pre slávu," hovorí Nikola a zdôrazňuje, že ich cieľom bolo učiť sa, tráviť spolu čas a vytvárať domov v duchovnom spoločenstve. Toto spoločenstvo, v ktorom sa cítili byť doma, bolo pre nich silnejšie než komerčné ponuky.

Dôležitou osobou na ich ceste bol farský kňaz zo Snakova, ktorý im predstavil nové formy hudobnej a duchovnej služby. V jeho prítomnosti sa stretli s dvoma slovenskými dievčatami, ktoré ich inšpirovali hrať a spievať chválové piesne. Neskôr ich duchovný rozvoj podporovali ďalší kňazi, napríklad otec Martin Mekel a otec Igor Čikoš, ktorí im pomáhali s prácou s Božím slovom, s modlitbou a tiež im sprostredkovali poznatky o iných rómskych kapelách (napr. Piar, eSPé, Maranata). Otec Igor ich zároveň vzal na návštevy iných spoločenstiev, kde zažili rôzne spôsoby slávenia liturgie, napríklad formy s dramatickým alebo spontánnym vyjadrením Ducha Svätého.

Jazyková stránka ich tvorby je veľmi dynamická a reflektuje jazykovú realitu ich komunity. Rómsky jazyk používajú spontánne, podľa toho, ako potrebujú vyjadriť svoje emócie. „Nie je to tak, že stále to alebo ono… Keď to cíti v rómčine, tak bude hovoriť po rómsky, ale keď nevie všetky svoje emócie vypovedať, prejde do slovenčiny," vysvetľuje Nikola. Okrem spievania používajú pri chválach aj glosoláliu[104], ktorá

[104]Glosolália - Ide o spontánne, extatické hovorenie v jazyku, ktorý hovoriaci nepozná. Tento jazyk nie je väčšinou identifikovateľný ako reálny jazyk, ale vníma sa ako duchovný jazyk. Spadá do skupiny daru jazykov od Ducha Svätého.

prichádza prirodzene a nie je nacvičená, čo podčiarkuje autenticitu ich duchovného prežívania.

Repertoár kapely pozostáva z kombinácie slovenských a rómskych piesní, pričom piesne vyberajú podľa aktuálnej duchovnej potreby a atmosféry. „V každej piesni chceme povedať niečo iné, tak podľa toho, čo vnímame, napadne nás, čo spievať," približuje proces výberu. Pri vedení modlitieb sa striedajú, pričom hlavný aktér modlitby vyberá piesne, ich poradie a celkový priebeh. Tento proces má byť spontánny a prispôsobený duchovnému stavu skupiny.

Av Manca tvoria štyri dievčatá, ku ktorým sa občas pridáva aj Patrik, stály hosť s vlastnou kapelou a ďalšie hudobníčky. Ich hudobná činnosť je prepojená s rodinnými a komunitnými vzťahmi, čo posilňuje ich pocit spolupatričnosti.

Hudobné aktivity kapely sa konajú v rámci vyhradených časov počas liturgií a evanjelizácií. Súčasťou sú aj špeciálne detské piesne, tzv. ukazovačky, ktoré sú často preložené zo slovenčiny do rómskeho jazyka. Tieto piesne majú duchovný a výchovný charakter, pomáhajú rómskym deťom lepšie zvládať slovenčinu a posilňujú ich zdravý mentálny vývoj.

Tvorba vlastných piesní prebieha prevažne spontánne, často ako výsledok modlitby a osobnej duchovnej skúsenosti. Nikola popisuje, že text najskôr napíše, potom pri hre na gitaru prichádza melódia a akordy, ktoré spoločne dotvárajú finálnu skladbu. „Týmito slovami som sa modlila, že chcem byť v bázni pred Bohom a on je ten, čo ma napĺňa," opisuje tvorivý proces, ktorý prirovnáva k pôrodu – čakaniu na správny moment zrodenia piesne. Niektoré skladby vznikajú aj spoločnou improvizáciou počas modlitieb. Kapela má vydané dve CD a spevník s akordami, pričom prvé CD je dostupné aj na YouTube.

Z rozhovoru je zrejmé, že hudba pre Av Manca nie je len umeleckým prejavom, ale predovšetkým cestou k Bohu, duchovným naplnením a výrazom komunity. Ich príbeh ilustruje, ako sa rómske spoločenstvá dokážu adaptovať a tvoriť nové formy spirituality prostredníctvom hudby, pričom zároveň zachovávajú autenticitu a vlastný kultúrny kontext.[105]

[105] Rozhovor s Nikolou Bilou v Malcove – 17. 6. 2024

Kapela Av Manca predstavuje jedinečný príklad hudobného telesa, ktoré spája rómsku identitu, duchovné povolanie a spoločenské pôsobenie. Vznikla pred približne desiatimi rokmi ako súčasť miestneho cirkevného spoločenstva. Podľa výpovedí členov išlo spočiatku o spontánnu iniciatívu skupiny mladých ľudí, ktorí cítili potrebu hudobne slúžiť počas bohoslužieb. Ako jeden z členov uviedol: „My sme to začali tak, že sme chceli robiť chvály, chceli sme slúžiť Pánovi a chceli sme, aby sme mohli týmto spôsobom niečo robiť pre cirkev.“

Hudobné nadanie členov kapely nie je vnímané iba ako umelecký prejav, ale ako forma duchovnej služby, ktorá má evanjelizačný charakter a slúži k prehĺbeniu duchovného života komunity. Členovia zdôrazňujú, že „sme povolaní, aby sme hrali a spievali na slávu Božiu,“ čo odráža ich hlboký záväzok k poslaniu hudobnej služby.

Texty piesní sú aj autorské, aj prebraté od iných skupín. Autorské poväčšine reflektujú osobné duchovné skúsenosti členov. Hudba sa tak stáva autentickým svedectvom viery, pričom ich texty často hovoria o prekonávaní ťažkostí a nádeji v Boha. „Snažíme sa dať do toho to, čo prežívame, aby to mohlo povzbudiť aj iných,“ konštatuje jeden z členov.

Z rozhovorov jasne vyplýva, že hudobná služba pre členov Av Manca nie je len technickým výkonom, ale aktom poslušnosti a vyjadrením ich duchovného povolania. Ako to vystihla speváčka Katka: „Nie je to len o tom hrať, ale o tom, že nás Pán povolal, aby sme tým slúžili, a preto k tomu pristupujeme s úctou a pokorou.“

Kapela pôsobí nielen vo svojom zborovom spoločenstve, ale aj na rôznych kresťanských konferenciách, evanjelizačných akciách a koncertoch. Vnímajú sa ako nástroj duchovného prebudenia medzi Rómami a hlas, ktorý oslovuje predovšetkým mladú generáciu. „Chceme, aby nás mladí počuli, aby vedeli, že v Bohu môžu nájsť silu a nádej,“ zdôrazňuje jeden z respondentov.

Obrázok 18 - Chvály skupiny Av Manca

Významnú rolu v ich službe zohráva aj spoločenský rozmer – pochádzajú z rómskeho prostredia, ktoré často čelí sociálnym výzvam. Hudba tak pre nich znamená

nástroj pozitívnej identity a povzbudenia. „Je to pre nás aj spôsob, ako ukázať, že Rómovia môžu byť príkladom a môžu niečo priniesť," dopĺňa Katka.

Členovia Av Manca tiež vyjadrujú zodpovednosť, ktorá ich sprevádza pri ich pôsobení. Uvedomujú si, že reprezentujú nielen svoj zbor, ale aj Boha, preto k službe pristupujú s rešpektom a túžbou byť príkladom. „Sme spolu, modlíme sa spolu a to nás drží pokope," dodáva Patrik.

Počas rozhovoru nám Patrik Bílý priblížil aj jeden z darov, ktoré podľa jeho slov v nedávnom období obdržal od Boha – ikonopisectvo. Ide o formu výtvarného prejavu s hlbokým duchovným rozmerom, ktorému sa začal venovať ako odpoveď na vnútorné volanie viery a pôsobenie Ducha Svätého. Sám uvádza, že inšpiráciu pre svoje diela nevníma ako výsledok vlastnej tvorivej iniciatívy, ale ako dar, ktorý mu bol sprostredkovaný duchovne.

V rámci rozhovoru nám predstavil aj jedno zo svojich diel – vyobrazenie malého Ježiša vyrezané z dreva. Patrik chápe tento druh tvorby nielen ako umelecké vyjadrenie, ale predovšetkým ako formu služby a modlitby.[106]

Obrázok 19 - Patrik Bílý a jeho drevorezba malého Ježiša

[106] Rozhovor s Partikom Bilým v Malcove – 17. 6. 2024

4.4 Piesne skupiny Av Manca

17. 6. 2024 som mala možnosť nahrať neoficiálne chvály na požiadanie, v rámci etnomuzikologického výskumu Jany Belišovej k projektu RELIROMA, priamo v pastoračnom centre v Malcove. Celkový priebeh chvál prikladám do prílohy s názvom Chvály kapely Av Manca.

Chvály sú čas modlitieb prostredníctvom piesní a hudby. Začali sa modlitbou, ktorá ale pokračovala v čase, kedy končila jeden pieseň a nasledovala druhá. Celé chvály boli poprelínané hudbou, spevom a modlitbami od začiatku až po koniec. Počas chvál nám skupina Av Manca zahrala šesť chválových piesní, z ktorých niektoré boli z časti prevzaté z iného zdroja/iných autorov alebo boli ich vlastné. Zvyšné štyri piesne som spracovala z CD, ktoré nám po nahrávaní poskytli.

Prvú pieseň s názvom *Savo šukar hin Tiro nav – Aké krásne je tvoje meno* skupina Av Manca adaptovala a preložila z anglického originálu do rómskeho jazyka. Pieseň pôvodne pochádza z repertoáru austrálskej kresťanskej skupiny *Hillsong Worship*, pričom jej autormi sú *Ben Fielding* a *Brooke Ligertwood*. V originálnom znení nesie názov *What a Beautiful Name*. Táto skladba patrí medzi najznámejšie diela súčasnej kresťanskej chválovej hudby a získala viacero ocenení, medzi nimi aj prestížnu *Grammy Award* v kategórii *Best Contemporary Christian Music Performance/Song* v roku 2018. V katolíckych kruhoch je mimoriadne obľúbená a všeobecne známa medzi veriacimi.

Text piesne hovorí o nádhernom mene Ježiš a o tom, ako je stále s nami a čo všetko nám do životov prináša. Metrum je 4/4, tónina D-dur kde sa strieda tonika (D-dur), subdominanta (G-mol), šiesty stupeň (h-mol) a dominanta (A-dur). V piesni sa striedajú hlasy, hlavný s vedľajšími vrchným a spodným v terciovom vzťahu. Tri hlasy súčasne nezaznejú v žiadnej časti piesne. Ambitus sa pohybuje v rozmedzí od malého a po h^1.

Prvá strofa *Avľal, Ježiš, prekadi phuv, te merel vaš amende - Prišiel si, Ježiš, na túto zem, aby si zomrel za nás* jasne odkazuje na kresťanské učenie o spáse – konkrétne na Kristovu smrť ako vykupiteľský čin za hriechy ľudstva.[107] Nasledujúci verš

[107] Biblia: Rim 5,8; 1 Pt 2,24.

Amare bini hine bare, Tiro nav hin bareder - Naše hriechy sú veľké, Tvoje meno je väčšie prináša kontrast medzi ľudskou krehkosťou a Božou milosťou, pričom meno „Ježiš“ nie je len identifikátorom, ale nositeľom moci, prítomnosti a spásy.

Záverečná časť piesne *Me na som korkori, bo Tu manca sal - Ja nie som sama, lebo Ty si so mnou* vyjadruje základnú istotu viery, Božiu prítomnosť aj v ťažkostiach. Motív neopustenia zo strany Boha je častým prvkom biblického zjavenia a zdrojom duchovnej útechy, nádeje a dôvery. Osobný tón textu odráža spiritualitu, v ktorej je vzťah s Bohom chápaný ako blízky, nepretržitý a individuálne zakúšaný.

Ukážka 11

Druhá pieseň, ktorú nám kapela Av Manca zaspievala má názov *Kade som ačhuvav – Tu som, tu ostávam*. Text piesní hovorí, ako človek dáva svoj život Bohu, ktorému všetko patrí a necháva sa ním riadiť. Tónina D-dur s využitím základných akordov danej tóniny, čo sú subdominanta (G-dur), dominanta (A-dur) a šiesty stupeň (h-mol). V prípade dvojhlasu je hlavná melódia vo vrchnom hlase a spodná tercia je hlasom druhým. Ambitus je v rozmedzí od malého a po h^1.

Pieseň *Kade som ačhuvav - Tu som, tu ostávam* predstavuje osobnú modlitbu zasvätenia a odovzdania sa Bohu. Hneď v úvode spevák deklaruje svoju prítomnosť pred Bohom *Tu som, tu ostávam* a postoj chvály *velebím tvoje slovo*, čím sa text piesne dostáva do roviny osobnej adorácie a uctenia si Božieho Slova ako základu viery.

Me dav miro dživipen, Me dav miro dživipen tuke, Miro Del. - Dávam ti svoj život, dávam svoj život tebe, Bože môj. Tento opakovaný verš je explicitným vyjadrením úplného zverenia sa Bohu, čo je kľúčovým prvkom kresťanskej spirituality a zodpovedá Pavlovej vyzve „vydávať svoje telá ako živú, svätú, Bohu milú obetu.“[108] Text tak vyjadruje dobrovoľné podriadenie svojej vôle Bohu ako aktu lásky, dôvery a poslušnosti.

[108] Biblia: Rim 12,1.

Záver s opakovaním výrazu *me dava tuke, Dado - odovzdávam sa ti, Otče* nadobúda liturgický charakter prosby, taktiež ale môže byť vnímaný aj ako forma zasvätenia.

Ukážka 12

Tretia pieseň *Aven phralale – Poďte bratia* hovorí o všetkých kresťanských bratoch a sestrách, ktorí idú za Pánom, ktorý vstal z mŕtvych. Jej základným posolstvom je výzva ku spoločnému nasledovaniu Boha, adresovaná všetkým bez rozdielu – bratom, sestrám, celému spoločenstvu. Melódia je radostná a plná nádeje s úzkym rozsahom šiestich tónov, od c^1 po a^1. V refréne piesne sa nachádza aj druhý hlas, ktorý je o terciu nižšie. Metrum je 4/4, tónina E-dur, akordické spoje subdominanta (A-dur), dominanta (H-dur) a šiesty stupeň (cis-mol).

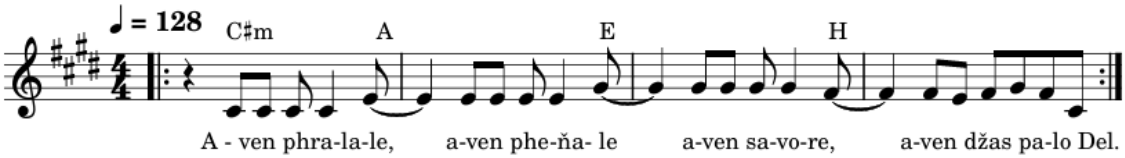
Pieseň je postavená na trojveršovej slohovej štruktúre, ktoré sú spojené opakujúcim sa refrénom. Repetitívna forma podporuje jednoduché zapojenie sa celého zhromaždenia, čo je typické pre piesne určené do spoločenstva.

Refrén piesne vyjadruje jadro kresťanskej viery – Kristovu smrť a zmŕtvychvstanie. Text *aby sme žili s tebou* zároveň nadväzuje na Ježišovo víťazstvo nad smrťou, ktoré je darom večného života pre veriacich.

Druhá sloha rozvíja motív Božej iniciatívy voči človeku: Boh volá, čaká, miluje – to všetko v prítomnom čase. Zdôrazňuje sa tak dynamický a živý vzťah medzi Bohom a človekom, kde Boh nie je vzdialený, ale túži vstúpiť do každodenného života veriacich.

Tretia sloha prenáša pozornosť na reakciu spoločenstva: spev, hudba a dvíhanie rúk sú telesným vyjadrením chvály. Tieto vonkajšie znaky sú zároveň dôkazom radosti a vďačnosti, ktorú pieseň vyjadruje.

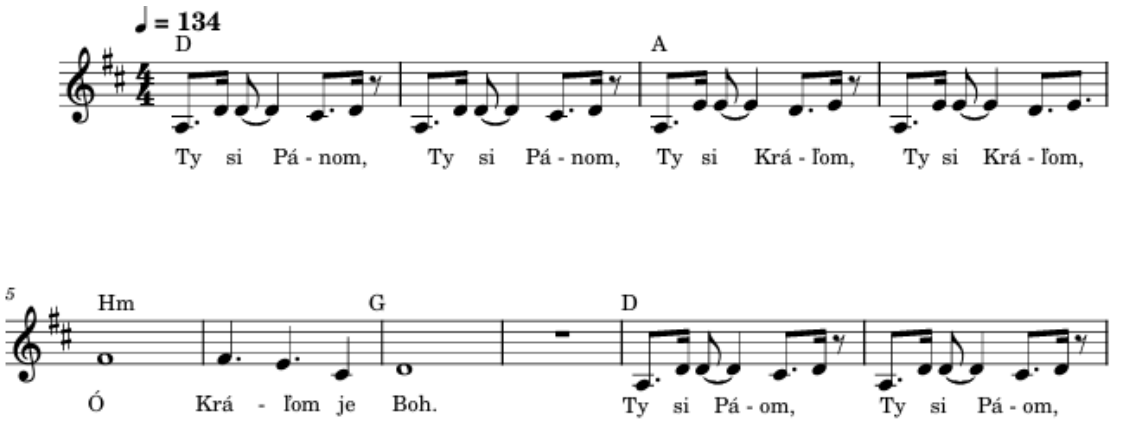
Záverečný verš *Tu sal amaro Dad, Tu sal amaro Raj - Ty si náš Otec, Ty si náš Pán* je zhrnutím identity Boha, ktorého veriaci vnímajú ako milujúceho Otca a vládnuceho Pána.

Ukážka 13

Štvrtá pieseň s názvom *Ty si Pánom* patrí k súčasným obľúbeným, kresťanským chválovým piesňam. Text tejto piesne je charakteristický opakujúcimi sa výrokmi vyzdvihujúcimi Boha ako Pána a Kráľa. Obsahuje typické motívy chválovej hudby ako je povzbudenie k fyzickému prejavu viery *pozdvihnime svoje dlane, postavme sa pred tvár Pána*, čím napĺňa základnú funkciu liturgickej piesne – pozvanie veriacich k aktívnemu zapojeniu sa do bohoslužby.

Z hudobného hľadiska pieseň využíva jednoduché diatonické akordy (tonika D-dur, subdominanta G-dur, dominanta A-dur, šiesty stupeň h-mol), ktoré sú typické pre gospelové alebo worshipové žánre. Ambitus piesne je pomerne úzky, od malého h po a¹, vďaka čomu sa ľahko spieva aj laikom bez hudobného vzdelania. Rytmika je jednoduchá, založená na štvorštvrťovom takte, s dôrazom na pravidelný pulz.

Ukážka 14

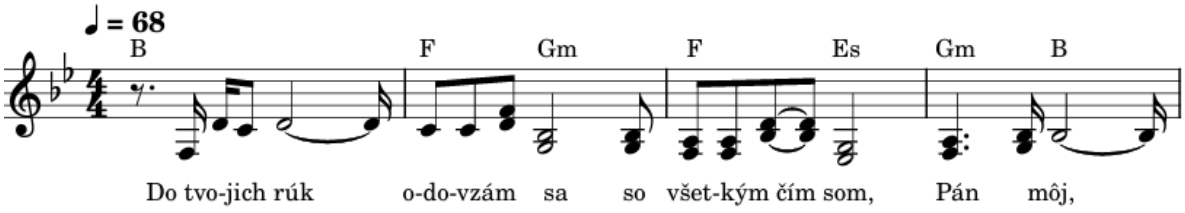
Aleluja, Amano kraľis sal tu – Aleluja, Náš kráľ si ty je piata pieseň, ktorú nám kapela Av Manca zahrala. Text piesne je výrazne repetitívny, opakovanie slov *Aleluja, Amaro kraľis sal tu*, kde jedinou znenou je postupná zmena dynamiky, od piana po forte, a na záver späť diminuendo. Pieseň od začiatku spievali dvojhlasne, hlavnou melódiu je vrchný hlas. Spodná tercia je na obohatenie zvuku. Takt je 4/4, tónina C-dur s využitím diatonických akordov stupnice (dominanta G-dur, subdominanta F-dur, šiesty stupeň a-mol). Ambitus piesne je sexta, od c^1 po a^1.

Ukážka 15

Poslednou piesňou, ktorú nám zahrali, bola pieseň *Do tvojich rúk odovzdám sa*. V texte dominuje motív odovzdania sa Bohu, čo odráža dôveru a úplné zverenie sa do Božích rúk: *So všetkým, čím som, Pán môj.* Táto veta nadväzuje na biblické koncepty úplnej závislosti na Bohu a vyjadruje duchovnú pokoru a ochotu nechať sa viesť. Refrén piesne *Tebe ja verím, Ježiš...* potvrdzuje postoj dôvery a úplného oddania, pričom Ježiš Kristus je explicitne uvedený ako dôvod života a chvály. Text tak nielenže vyjadruje osobné svedectvo viery, ale aj vyznáva podstatu kresťanského posolstva v jednoduchých, no silných vyjadreniach. Významovým jadrom je vyznanie viery a verbalizácia vzťahu s Bohom, čo z nej robí silný liturgický aj evanjelizačný nástroj.

Z hľadiska hudobného spracovania sa nachádzame v tónine B-dur s využitím akordických spojov ako sú dominanta (F-dur), subdominanta (Es-dur) a šiesty stupeň (g-mol). Melodická línia je spevná, s pridaním druhého hlasu v spodnej tercii. Ambitus je v rozmedzí malého f po a^1.

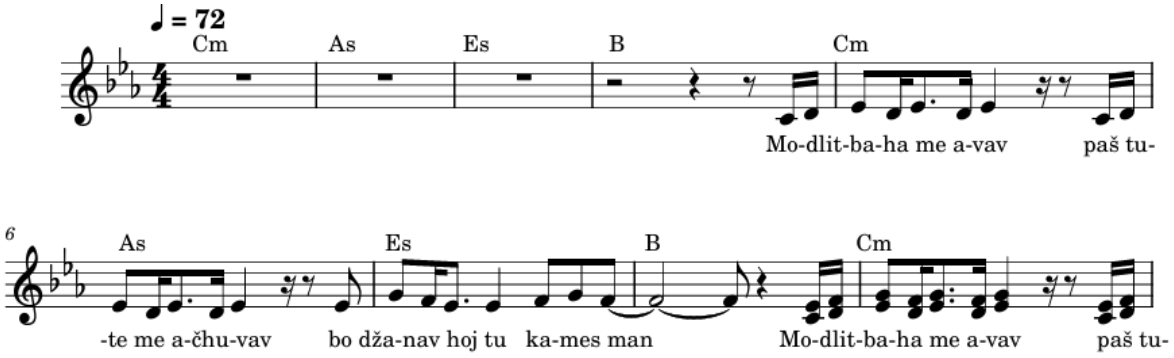
Ukážka 16

Nasledujúce štyri piesne sú z dvoch CD s názvami *Av Manca* a *S Bázňou*, ktoré nám skupina Av Manca poskytla.

Pieseň *Tu sal svato – Ty si svätý* je z CD S bázňou. Pieseň vieme tematicky zaradiť medzi intímne modlitebné piesne, ktorých základom je osobné oslovenie Boha v tichu modlitby. Úvodné verše *S modlitbou ja prichádzam, pri tebe ja ostanem* zdôrazňujú aktívne pristúpenie veriaceho k Bohu a vyjadrenie túžby zotrvať v Jeho prítomnosti. Dôležitým prvkom je aj výrok *lebo viem, že ty ma miluješ*, ktorý predstavuje centrálne posolstvo kresťanskej viery – vedomie Božej lásky. Táto veta má hlboký existenčný rozmer, pretože Božia láska je vnímaná ako dôvod dôvery a zotrvania v Jeho prítomnosti.

Druhá časť piesne *Ty si svätý, nikto nie je taký ako si ty* vyjadruje uctenie Božej svätosti a jedinečnosti, čo zodpovedá tradičnej kresťanskej liturgickej chvále. Slová *milujem ťa* sa opakujú ako jednoduché, ale intenzívne vyznanie lásky človeka k Bohu, čím sa text piesne dostáva do roviny osobného duchovného vzťahu.

Z hudobného hľadiska má pieseň pomalé tempo v 4/4 metre, pokojný harmonický priebeh a jednoduchú melódiu s rozsahom jednej oktávy od malého b po b^1, ktorá podporuje jej meditatívny charakter. Tónina je c-mol, s využitím akordov na treťom (Es-dur), šiestom (As-dur) a siedmom (B-dur) stupni. Vhodná je najmä pre chvíle tichej modlitby, adorácie alebo osobného stíšenia počas liturgie či duchovných stretnutí. Tento druh piesne podporuje formovanie vzťahu k Bohu prostredníctvom piesňovej modlitby, čím nadväzuje na starobylú tradíciu spojenia hudby a viery.

Ukážka 17

Oslavujem Ťa, Vládca je ôsmou piesňou z CD *S bázňou*, ktorá oslavuje Božiu veľkosť, moc a zázračné skutky. Už v prvom verši nachádzame oslovenie *Vládca*, ktoré poukazuje na Božiu zvrchovanosť a postavenie ako najvyššej autority. Toto

pomenovanie odkazuje na tradičný biblický obraz Boha ako Kráľa a Pána nad celým stvorením. Motív úprimnej oslavy a celostného prežívania viery je vyjadrený slovami *celým srdcom spievam*, čo poukazuje na integritu a úplné nasadenie pri vyjadrovaní viery. Verš *obdivujem všetky tvoje diela zázračné* zároveň odkazuje na biblické témy zázrakov a skutkov spásy, ktoré Boh koná v dejinách i v osobnom živote jednotlivca.

V druhej slohe sa vyzdvihuje vnútorná radosť veriaceho: *teší sa moje vnútro a môj jazyk plesá*, čo naznačuje plnosť radosti a spontánnosť prežívania Božej blízkosti. Táto radosť sa prirodzene prejavuje vo vyvyšovaní „svätého mena“ Boha, čo má v biblickej tradícii silný význam – meno je vyjadrením samotnej Božej identity, moci a prítomnosti.

Text je koncipovaný dvakrát strofa a dvakrát refrén, pričom opakovanie jednotlivých veršov zvyšuje meditatívny a zároveň slávnostný charakter piesne. Hudobné spracovanie má dynamický charakter, ktorý podporuje radosť a oslavu najmä cez rytmické prvky a výraznú jednohlasnú melódiu, ktorá sa pohybuje v rozsahu od malého h po a^1. Tónina D-dur, s využitím dominanty (A-dur), šiesteho stupňa (b-mol) a subdominanty (G-dur). Metrum je 4/4.

Ukážka 18

Pieseň *Plný tvojej lásky* s albumu *S bázňou,* patrí medzi novodobé kresťanské chválové piesne, ktoré sú zamerané na osobný vzťah veriaceho s Bohom ako Otcom. Ústredným motívom piesne je oslovenie *Abba*, čo je aramejské slovo pre „Otec“. Je to intímne a dôverné označenie, ktoré Ježiš používal v modlitbe k Bohu[109]. Opakované volanie *Abba* vyjadruje hlboký duchovný postoj pokory, úcty a odovzdanosti.

Prvý verš *Plný tvojej lásky, vrúcne volám: Abba* naznačuje, že veriaci je naplnený Božou láskou, ktorá ho motivuje k modlitbe. Toto spojenie lásky a oslovenia *Abba* ukazuje na vzťah Boha a človeka ako vzťah rodiča a dieťaťa, založený na dôvere

[109] Biblia: Mk 14,36; Rim 8,15; Gal 4,6.

a láske. Veta *s bázňou volám* pripomína rešpekt a svätú úctu, ktorú človek cíti voči Bohu.

Pieseň podporuje meditáciu, zapamätateľnosť a emocionálnu angažovanosť účastníkov. Refrénové opakovanie *s bázňou volám: Abba* je spojené s druhým hlasom v terciovej príbuznosti. Melódia je jednoduchá s malým rozsahom od malého h po g^1. Metrum je 4/4, tónina D-dur, s využitím dominanty (A-dur), šiesteho stupňa (b-mol) a subdominanty (G-dur).

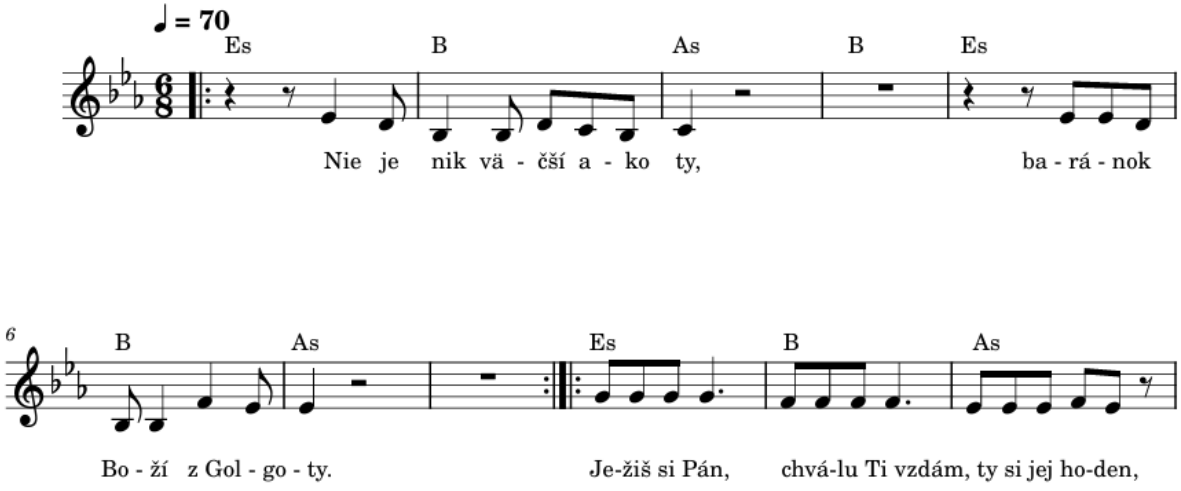
Ukážka 19

Posledná pieseň *Nie je nik, väčší ako Ty* predstavuje kresťanskú chválovú skladbu, zameranú na Božiu veľkosť, Kristovo vykupiteľské dielo a odpoveď veriaceho v podobe úcty a vďaky. Zmienka o „baránkovi Božom z Golgoty" nadväzuje na novozákonnú symboliku Krista ako obetného baránka[110], ktorý prináša spásu skrze svoju smrť. Lokalizácia na „Golgotu" hovorí o konkrétnom historickom bode Ježišovej obety, čím sa pieseň zároveň stáva aktom spomienky na utrpenie a smrť Krista.

Refrén vyzdvihuje Krista a vyjadruje aj osobnú angažovanosť veriaceho. Veta *Ty jediný a nik iný, za mňa si zomrel* je vyjadrením viery v osobný rozmer spásy, kde jednotlivý človek reaguje vďačnosťou na Kristovo vykupiteľské dielo.

Z hudobného hľadiska ide o jednoduchú pieseň v strednom tempe, s rozsahom veľkej sexty (od malého h po g^1). Text má jasnú štruktúru: jedna strofa a refrén s výpovedným vyvrcholením, s pridaním spodnej tercie v záverečných taktoch. Metrum je 4/4, tónina Es-dur, a celá skladba využíva len tri akordy: tonika (Es-dur), dominanta (B-dur) a subdominanta (As-dur). Pieseň *Nie je nik väčší ako Ty* je výrazným svedectvom kresťanskej viery v jedinečnosť a veľkosť Ježiša Krista ako Spasiteľa, ktorej základ tvorí uznanie Kristovho Panstva a vyjadrenie vďaky za jeho obetu.

[110] Biblie: Jn 1,29; 1 Kor 5,7.

♩ = 70
Es
B
As
B
Es
Nie je nik vä - čší a - ko ty, ba - rá - nok
6
B
As
Es
B
As
Bo - ží z Gol - go - ty. Je-žiš si Pán, chvá-lu Ti vzdám, ty si jej ho-den,

Ukážka 20

5 POROVNANIE TVORBY A INTERPRETÁCIE CHVÁLOVEJ HUDBY V DVOCH RÓMSKYCH KOMUNITÁCH

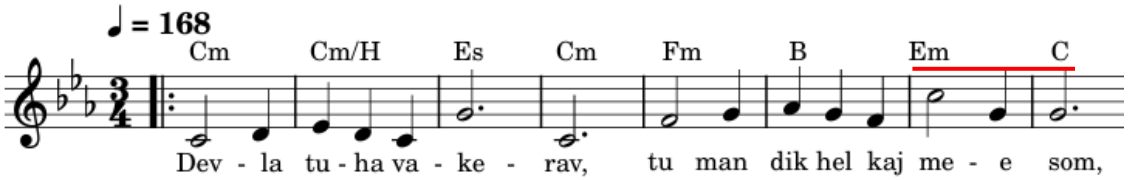
V predchádzajúcich kapitolách som sa venovala teoretickým východiskám, ktoré vytvárajú rámec pre pochopenie duchovného a hudobného života rómskych komunít a v empirickej časti som prešla na samotný výskum a prezentáciu spracovaného materiálu. Výskum bol realizovaný v dvoch rómskych komunitách Bardejov – Poštárka a Malcov, ktoré sa vyznačujú rozdielnym prístupom k hudobnému prejavu. Nasledujúca kapitola ponúka syntézu zistení získaných počas terénneho výskumu.

Komunity Poštárka a hudobná skupina Av Manca z Malcova predstavujú dva odlišné spôsoby uchopenia a prežívania duchovnej kresťanskej hudby v rómskom prostredí. Skupina z Poštárky interpretuje duchovnú hudbu ako prirodzený prejav nábožnosti, úzko spätý s komunitným životom a každodennou skúsenosťou. Hudobné prejavy sú vedené Magdalénou Mikovou, ktorá sa venuje mladým hudobníkom a spevákom dobrovoľne a intuitívne, podľa svojho duchovného cítenia. Ich hudobný prejav je živý, spontánny, často založený na melódiách prevzatých z tradičných rómskych piesní. Charakteristickými znakmi týchto piesní sú rytmická bohatosť, ornamentika, hrdelný spev a použitie akordov, ktoré nezodpovedajú tradičným diatonickým postupom, čím sa zachováva osobitý rómsky hudobný jazyk.

Naopak, hudobná skupina Av Manca z Malcova pristupuje k duchovnej hudbe ako k výsostne spirituálnemu aktu, ktorý má byť vyjadrením intímneho vzťahu s Bohom. Podľa ich slov sa pri tvorbe a interpretácii piesní nechávajú viesť Duchom Svätým. Hudobný prejav tejto skupiny je charakteristický jemnosťou, pokojom a duchovnou sústredenosťou, pričom sa vyhýbajú prvkom tradičnej rómskej hudby, ktoré vnímajú ako nevhodné pre liturgický či chválový kontext. Ich piesne sú často v slovenskom jazyku, čo podľa líderky skupiny Nikoly zabezpečuje ich vhodnosť pre duchovný účel a odklon od kultúrneho dedičstva, ktoré môže byť v niektorých prípadoch vnímané ako svetské alebo neadekvátne.

Z hudobno-teoretického hľadiska je rozdiel medzi týmito dvoma prístupmi zreteľný. Poštárka využíva harmonicky bohaté piesne s prvkami čardášovej melodiky a rytmiky, vrátane chromatických a modálnych prvkov. Príkladom môže byť pieseň *Devla*

tuha vakerav – Bože tebe sa prihováram, v ktorej sa objavujú akordy mimo základnej tóniny, čím sa zvýrazňuje expresívnosť prejavu. Napríklad tu nájdeme aj akordy e-mol a C-dur, ktoré po harmonickej stránke nepatria danej tónine c-mol.

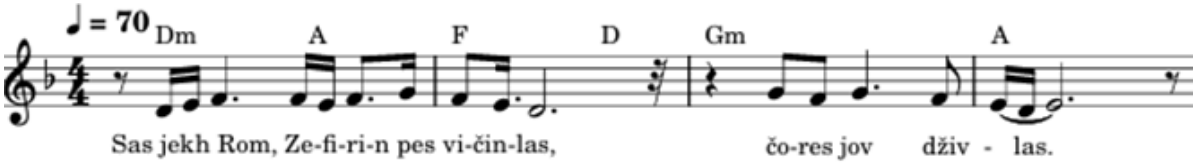

Piesne z Poštárky môžu mať taktiež 3/4 metrum, čo ich približuje valčíkovému charakteru, no ich emocionálny náboj je podporený silným rytmickým akcentom a vokálnou energiou.

Jedným z čardášových príkladov je pieseň *Miro jilo – Moje srdce, ,* kde je melódia prevzratá z čardáša *Na bikenav mira romňa vašo ľitra mol*, čo v preklade znamená: Nepredám svoju ženu za liter vína. Taktiež tu môžeme hneď v prvom takte pozorovať poltónové postupy, ktoré sa zvyčajne nachádzajú v rómskych tradičných čardášových piesňach.

Väčšina piesní, ktoré na Poštárke spievali majú aj špecifické rytmické postupy ako napr. v piesni *Sas jekh Rom – Bol jeden Róm*, kde môžeme vidieť rytmicky pestrý sled tónov a obľubu bodkovaného rytmu. Ten nájdeme v ich piesňach veľmi často, čo môže byť vplyv novouhorského štýlu na našom území..

Naproti tomu Av Manca využíva jednoduché akordické postupy, čím sa dosahuje zvuková čistota a transparentnosť, podporujúca meditáciu a duchovné sústredenie. Ich aranžmány sú minimalistické, s využitím druhých hlasov a základného sprievodu, čo má za cieľ neodvádzať pozornosť od samotného duchovného obsahu piesní. Hudba je tak vnímaná ako prostriedok kontemplácie a zjednotenia sa s Bohom.

Hudba a hudobný sprievod skupiny Av Manca je úplne odlišný od rómskeho hudobného štýlu. Či už pri melódii, harmonizácií a v neposlednom rade už spomínanom samotnom prednese. Akordy, ktoré skupina Av Manca využíva v drvivej väčšine

skladieb sú základné: tonika (E-dur), dominanta (H-dur), subdominanta (A-dur) a šiesty stupeň (cis-mol), čo môžeme vidieť aj v tejto piesni *Aven phralale – Poďte bratia*, kde sa počas celej skladby vyskytujú len štyri základné akordy.

Z pohľadu jazykového prejavu je v Poštárke dominantná rómčina, ktorá sa považuje za prirodzený prostriedok vyjadrenia viery a emócií. V Malcove sú piesne spievané čiastočne v slovenčine a čiastočne v rómčine, pričom slovenčina mierne prevažuje. Tento jazykový pomer odráža jemný posun v preferenciách, ktorý však stále zachováva prítomnosť oboch jazykov a poukazuje na prepojenie medzi rómskou identitou a širším kresťanským duchovným kontextom.

Skupina Av Manca sa dištancuje od označenia rómska duchovná hudba, pričom preferuje termín chválová hudba alebo gospel. Ich piesne sú súčasťou evanjelizačných stretnutí a majú ambíciu zasiahnuť aj širšie publikum mimo rómskej komunity. V porovnaní s Poštárkou, kde je hudba viac komunitne zakotvená a vychádza z kolektívnej skúsenosti, v Malcove je duchovná hudba individualizovanejšia, zameraná na osobný vzťah s Bohom a pôsobenie Ducha Svätého.

Keď piesne z Poštárky a Malcova zaradím podľa delenia Belišovej (2013) prichádzam k výsledkom skúmania. V prípade Poštárky prevládali najmä piesne

z 3.kategórie - *Autorské kresťanské piesne* – nové piesne s originálnou melódiou aj textom, ktorých bolo päť (ukážky: 2, 6, 7, 8, 10). Štyri piesne, ktoré nám v Poštárke zahrali boli z 1. kategórie. V tejto 1.kategórií ide o *Piesne s prevzatou melódiou a novým rómskym textom,* väčšinou od talianskych autorov (ukážky:1, 3, 4, 5) a poslednou 2. kategóriou boli *Tradičné rómske piesne s kresťanským textom*, ktoré v sebe nesú prvky tradičných motívov. V 2. kategórií bola len jedna pieseň s názvom *Miro jilo,* ktorej melódia je prevzatá z tradičnej rómskej tanečnej piesne čardáša (ukážka: 9).

K piesňam, ktoré boli nahrávané v Malcove a interpretované skupinou Av Manca, som do základného členenia pridala aj osobitnú podskupinu - P*iesne v slovenskom jazyku*. Hoci sa tieto piesne z hľadiska hudobného štýlu a tematického zamerania nelíšia od ostatných duchovných piesní, jazyková rovina ich oddeľuje. Sú interpretované výlučne v slovenskom jazyku, čím sú totožné s chválovými piesňami majoritnej spoločnosti. Z tohto dôvodu neboli zaradené do vyššie uvedených skupín, ale boli vyčlenené ako samostatná kategória.

Najväčšie zastúpenie má 3. kategória - *Autorské kresťanské piesne* s počtom ôsmych piesní (ukážky: 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10). Keďže skupina Av manca tvorí veľa vlastných chválových piesní, snažia sa prioritne rozvíjať podľa ich slov: „dobrú hudbu, vedenú Duchom Svätým.“ Pri 1.kategórií - *Piesne s prevzatou melódiou a novým rómskym textom* skupina Av Manca interpretovala dve piesne (ukážky: 1, 4), ktoré boli prebrané z majoritných spoločenstiev. Čo sa týka 2. kategórie, skupina Av Manca nemá piesne tohto typu a podľa ich vlastného vyjadrenia, také piesne nepovažujú za vhodné a správne piesne k vzývaniu Boha.

Podskupina - *Piesne v slovenskom jazyku*, tvoria veľmi početné množstvo tvorby skupiny Av Manca. Ako sa skupina vyjadrila, z dôvodu rómskych tradícií im slovenský jazyk príde mnohokrát vhodnejšou alternatívou pre druh tejto hudby. V slovenskom jazyku spievali 5 piesní (ukážky: 4, 6, 8, 9, 10). V tejto skupine sa nachádzajú aj ich vlastné piesne (6, 8, 9, 10) ale aj pieseň typicky majoritne chválová (ukážka: 4 – *Ty si Pánom*).

Tieto zistenia poukazujú na rozmanitosť prejavov rómskej duchovnej hudby a na to, ako môže byť hudobná spiritualita formovaná nielen vierovyznaním, ale aj kultúrnym kontextom, osobným presvedčením a komunitnou dynamikou. Hoci obidve

skupiny spievaním vyjadrujú svoju vieru, spôsob, akým tak robia, je výrazne odlišný a odzrkadľuje rôzne prístupy k náboženskej identite, hudobnému vkusu a chápaniu duchovnosti.

Vzhľadom na obmedzený rozsah analyzovaného materiálu nemožno vyvodiť zovšeobecňujúce závery. Analýza rómskej duchovnej hudby v rámci tohto výskumu nadobúda charakter prípadovej štúdie. Za dôležitý výstup výskumu možno považovať zreteľný posun v hudobnom prejave v Malcove, kde dochádza k vedomému odklonu od tradičného rómskeho štýlu smerom k prvkom typickým pre chválovú hudbu majoritnej spoločnosti. Tento posun môže súvisieť aj s častejším využívaním slovenského jazyka v piesňach.

ZÁVER

Výskum prebiehal v dvoch odlišných rómskych komunitách – na Poštárke a v Malcove – v ktorých sa duchovná hudba uplatňuje špecifickým spôsobom, odrážajúc miestne kultúrne zázemie, duchovné chápanie a komunitnú dynamiku. Cieľom bolo poukázať na rozdiely aj spoločné znaky komunitného hudobného prejavu a zamyslieť sa nad tým, čo tieto hudobné formy vypovedajú o identite a duchovnom živote Rómov v daných lokalitách.

Táto diplomová práca sa sústredila na identifikáciu kontrastov i prienikov v repertoári, interpretácii, jazykovej voľbe, harmonickej štruktúre piesní a v celkovom esteticko-duchovnom uchopení duchovnej hudby. Významným spoločným znakom oboch komunít je používanie rómskeho aj slovenského jazyka – jazyková voľba je zväčša rovnocenná a odvíja sa skôr od konkrétnej piesne než od striktnej preferencie. Odlišnosti možno pozorovať najmä v štýle interpretácie: na Poštárke prevláda spontánny, hrdelný spev sprevádzaný emocionálnou expresivitou, zatiaľ čo v Malcove dominuje jemnejší, introspektívnejší prejav, ktorý má bližšie k súčasnému gospelovému štýlu. Harmonická výstavba piesní je síce podobná v základných prvkoch, no Poštárka sa vyznačuje bohatšou harmóniou, v ktorej sa objavujú aj nefunkčné akordy mimo tóniny a prvky tradičnej rómskej hudby. Naproti tomu Malcov využíva jednoduchšie akordické schémy s tonikou, dominantou, subdominantou a paralelným molovým šiestym stupňom. Napriek týmto rozdielom možno konštatovať, že v oboch komunitách má kresťanská hudba hlboký význam, je prejavom osobnej viery i kolektívneho náboženského cítenia a významne prispieva k formovaniu duchovnej identity miestnych Rómov.

Týmito zisteniami sa podarilo naplniť hlavný cieľ práce – reflektovať, ako sa duchovná hudba v rómskych komunitách formuje, interpretuje a prežíva, a zároveň ukázať, že hoci je jej podoba ovplyvnená lokálnymi faktormi, jej jadro ostáva univerzálnym vyjadrením viery, duchovnosti a kultúrnej identity.

ZOZNAM BIBLIOGRATICKÝCH ODKAZOV:

1. BELIŠOVÁ, Jana: *Bašav, more, bašav. Zahraj, chlapče, zahraj. O piesňach slovenských Rómov*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2012, 231 s. ISBN 978-80-970748-1-4.
2. BELIŠOVÁ, Jana: *Neve giľa. Nové rómske piesne*. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2010, 267 s. ISBN 978-80-970748-0-7.
3. BELIŠOVÁ, Jana; MOJŽIŠOVÁ, Zuzana: *O Del dživel. Boh žije. Kresťanské piesne na Slovensku.* Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2014, 203 s. ISBN 978-80-970748-2-1.
4. BELIŠOVÁ, Jana: *Šun, Devla, šun tu man. Počúvaj ma Bože môj*, Rómske kresťanské piesne a príbehy. Bratislava: Žudro a Ústav hudobnej vety SAV, 2015,167 s. ISBN 978-80-970748-3-8.
5. BEŠENYEI, Peter: *Rómske ticho. Poštársky „zázrak" alebo dvadsať rokov medzi Rómami*. Bratislava: Don Bosco 2009, 129 s. ISBN 978-80-8074-109-9.
6. BEŠENYEI, Peter; NEUPAUER, Róbert; VAĽKOVÁ, Andrea: *Rómska misia*. Prešov: Petra, 2020, 320 s. ISBN 978-80-8099-150-0.
7. DROBNÝ, Juraj: Pár slov o kresťansky orientovanej hudbe mladých. In: *Adoremus*, č.2, 1996, s. 21 - 27.
8. FRONKOVÁ, Viola (ed.): *Giľa nevo dživipen. Piesne nového života*. Rómsko-slovenský spevník. Bratislava: Slovenské evanjelizačné stredisko pre masmédiá, 2000.
9. HORVÁTHOVÁ, Emília: *Cigáni na Slovensku*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964.
10. JANSON van VUUREN, Pierre A.: *Židom Žid, Grékom Grék, Rómom Róm?* Konzextualizácia, cirkev a Rómovia na Slovensku. [Ordinačná práca.] Bratislava: Cirkev bratská na Slovensku, 2011.
11. LANGE, Barbora Rose: Globalization, Missionization, and Romani Gospel Music. In: *Romská hudba na přelomu tisíciletí*. Zborník z konferencie. Ed. Zuzana Jurková. Praha: Studio Production Saga, 2003, s. 111-117.

12. MEKEL, Martin: *Ašaras le Devles. Chváľte Pána. Spevník rómskych a slovenských kresťanských piesní*. Prešov: Petra, 2002, 96 s. ISBN 80-89-007-24-4.

13. MEKEL, Martin: *Od srdca k srdcu*. Čičava : Gréckokatolícke formačné centrom pre Rómov v Čičave, 2016, 110 s. ISBN 987-80-88-724-87-2.

14. MEKEL, Martin – KOLESÁROVÁ, Drahomíra: *Z osady do kráľovstva*. Prešov: Petra 2020, 131 s. ISBN 978-80-8099-149-4.

15. MINÁČ, Jakub: Rómske nové duchovné piesne v obci Rankovce. In: *Boh všetko vidí. Duchovný svet Rómov na Slovensku*. Ed. Milan Kováč – Arne B. Mann. Bratislava: Chronos, 2003.

16. PODOLÍNSKA, Tatiana – HRUSTIČ, Tomáš (eds.): *Boh medzi bariérami. Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Bratislava: Fond sociálneho rozvoja; Ústav etnológie SAV, 2010, 90 s. ISBN: 978-80-89027-34-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. BELIŠOVÁ, Jana: *Pastorácia Rómov a jej vplyv na piesňový repertoár*. In: Musicologica Slovaca 4 (30), 2013, č. 2. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2013, 24 s. ISSN 2729-9783. [Dostupné na internete: https://www.sav.sk/journals/uploads/02222035Musicologica2013_2-compressed%20306-329%20(2).pdf : 5. 10. 2024]
2. BELIŠOVÁ, JANA: Nevi giľa. Nová vrstva rómskych piesní. In: *Musicologica Slovaca 1* (27), 2010, č. 2. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2013, 24 s. [Dostupné na internete: https://www.sav.sk/journals/uploads/03190851Musicologica2010_2-compressed-67-93.pdf : 6. 6. 2025]
3. BELIŠOVÁ, Jana: Sounds, Emotions, and the Body in Pentecostal Romani Communities in Slovakia. In: *Religions* 15: 532. [Dostupné na internete: https://doi.org/ 10.3390/rel15050532 : 21.5. 2025]
4. BEŠENYEI, Peter: *Rómska misia*. *Päť prítomností vo vytypovaných dielach medzi Rómami, kde boli protagonistami alebo aktívne participovali Saleziáni dona Bosca na Slovensku*. Prešov: Petra, 2020. ISBN 978-80-8099-150-0, 320 s. [Dostupné na internete: https://romskamisia.sk/wp-content/uploads/2021/09/3xromska-misia_small.pdf : 5. 10. 2024]
5. BEŠENYEI, Peter. Rozhovor: [Dostupné na internete: https://podmaz.sk/podcast/host-nedelneho-dobreho-rana/7555444993-peter-besenyei-knaz-a-salezian-1182024-0805 : 5. 10. 2024]
6. FACUNA, Jozef; LUŽICA René: *Rómska kultúra*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2017, 105 s. ISBN 978-80-8118-188-7. [Dostupné na internete: https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/projekty/eea_grants/romska-kultura.pdf : 26.12. 2024]
7. GODLOVÁ, Eva: Rómska hudba na Slovensku. Prešov : Štátna vedecká knižnica. 2014. ISBN 978-80-89614-12-7. [Dostupné na internete: https://www.portalsvk.sk/fileadmin/dokumenty/kniha_Romska_hudba_na_Slovensku/book.pdf : 5. 10. 2024]

8. KNAP, Lukáš: *Pastorácia Rómov*. Zborník z národného vedeckého sympózia. Ružomberok: VERUM, 2019, 91 s. ISBN 978 – 80 – 561 – 0718 – 8. [Dostupné na internete: https://www.prohuman.sk/files/Pastoracia_romov_zbornik_2019.pdf : 5. 10. 2024]

9. KOVÁČ, Milan; MANN, Arne, B.: *Rómovia a viera*. In: Boh všetko vidí: Duchovný svet Rómov na Slovensku. Bratislava : Chronos, 2003, 19 s. ISBN 80-89027-06-7. [Dostupné na internete: https://www.lutheran.sk/files/boh%20vsetko%20vidi.pdf: 26.12. 2024].

10. LANGE, Barbora Rose: *Holy Brotherhood*. Oxford: University Press, 2003. Dostupné na internete: Holy Brotherhood: Romani Music in a Hungarian Pentecostal Church - Barbara Rose Lange - Google Knihy : 25. 6. 2025. ISBN 0-19-513723-X.

11. PALUBOVÁ, Zuzana: Ľudové náboženstvo Rómov z Levoče a okolia na prelome 20. a 21. storočia. In: *Etnologické rozpravy*, roč. VIII, 2001, č. 2, s. 51 – 60. [Dostupné na internete: https://www.romologicke-studie.ukf.sk/wp-content/uploads/2019/03/SAV_Etnologick%C3%A9-rozpravy.pdf : 26.1. 2025]

12. Dostupné na internete: https://www.zivotopisysvatych.sk/ceferino-gimenez-malla/m [25. 6. 2025]

13. Dostupné na internete: https://amariluma.romanokher.sk/encyclopedia/romska-put-v-gaboltove/ [25. 6. 2025]

14. Dostupné na internete: https://www.gipsy.sk/kapela/?kapela=44#popis [25. 6. 2025]

Prílohy

Príloha č.1 – Piesne z Poštárky

Ukážka 1

1.

Palo svetos phirav
le Devles rodav,
le Romenge phenav,
jov amaro Dad.

Po svete chodím
Boha hľadám,
Rómom vravím,
že on je náš Otec.

Refrén:

Jov amen rado dikhel,
jov amen kamel,
kaj te žas savore,
savore pal leste.

On nás rád vidí,
on nás má rád,
všetci nech kráčame,
všetci za ním.

2.

Po svete chodím
a lásku hľadám,
ja ľuďom vravím,
Boh je náš Pán.
Refrén:
On nás má rád,
on nás miluje,
pozýva nás,
kráčať za ním.

3.

Jov amen kamel,
jov amen rodel,
paš leste džas,
amen savore.
Refrén:
Jov amen na rovinel,
jov amen kamel,
kaj te džas savore,
savore pal leste.

On nás má rád,
on nás hľadá,
za ním kráčame všetci,
my všetci.

On nás nerozplače,
on nás má rád,
nech všetci kráčame,
všetci za ním.

Ukážka 2

Tu sa o Del, tut pačav
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 108
D Hm Em A7 D Hm
Tu sa o Del, tut pa - čav, tu sa o Dad, medža-nav. Sik-hav, Dev-la, o drom,
7
Em A7 A G A/C♯ D F♯/C♯ Hm
tu sa o Dad, medža-nav. Džas, Dev-la, džas, dzas sa-vo-re pal tu-te,
14
Em A/C♯ D
a - men tut ka - mas.

1.

Tu sal o Del, tut pačav,
tu sal o Dad, me džanav.
Sikhav, Devla, o drom,
amen Roma pal tu džas.
Refrén:
Džas, Devla, džas,
džas savore pal tute,
amen tut kamas.

Ty si Boh, tebe verím,
ty si Otec, teba poznám.
Ukáž, Bože, cestu,
my Rómovia za tebou kráčame.

Ideme, Bože, ideme,
ideme všetci za tebou,
milujeme ťa.

2.

Tu vaš amenge muľal,
amen Roma na džanas.
Sikhav, Devla, o drom,
amen Roma pal tu džas.
Refrén:
Džas, Devla, džas,
džas savore pal tute,
amen tut kamas.

Ty si za nás zomrel,
my Rómovia to nevieme.
Ukáž, Bože, cestu,
my Rómovia za tebou ideme.

Ideme, Bože, ideme,
ideme všetci za tebou,
milujeme ťa.

Ukážka 3

O bachtalo Zefirino
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 105
Am Dm G C Am Dm
O bach-ta-lo Ze-fi - ri - no, baro Rom, a-ma-ro phal, Dev-le-star a-men-ge di-ňa,
7
E Am Dm G C
si-kha-ves kas-ke-re sam. Vi - va o Cris-to Rey, te dži - vel o Kris-tus
13
Am Dm G 1. Am 2. Am
Kr-ľis, te dži-vel o Kris-tus Kra-lis, a-ma-ro Kra-lis. Vi - Kra-ľis.

1.

O bachtalo Zefirino,
baro Rom, amaro phral,
Devlestar amenge diňa,
sikhaves kaskere sam.

Refrén:

Viva o Cristo Rey,
te dživel o Kristus Kralis,
te dživel o Kristus Kralis,
amaro Kralis.

Šťastný Zefirín,
veľký Róm, náš brat,
od Boha nám daný,
ukazuješ, komu patríme (koho sme).

Nech žije Kristus Kráľ
nech žije Kristus Kráľ,
nech žije Kristus Kráľ,
náš Kráľ.

2.

Pačanduno the zoralo,
Jezusoskre fergasu.
Dživas kamiben bachtalo,
le jileha giľavnas.

Veriaci a silní.
Ježišovi hovor neustále...
Žijeme v láske a šťastní, zo srdca
spievame.

3.

Sikhav amen, o phraloro,
te dživel kamibnaha.
Čaras amen tro jiloro,
kavka sar tu giľaves.

Ukáž nám, braček,
ako žiť v láske.
Bozkávame tvoje srdiečko,
tak, ako ty spievaš.

Ukážka 4

Laudate Maria
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 160
D D Em A
Lau - da - te, lau - da - te lau - da - te Ma - ri-
9
D D Em A D
- ia, Man- gav tut, man - gav tut, man - gav tut Ma - ri - a.
18
D Hm Em A D D
Sik - hav a - men - ge o drom, a - men tut ro - das, ha -
27
Hm Em A7 D
- ša - ras la Ma - ri - ia, pal tu - te a - men džas.

Refrén:

Laudate, laudate, laudate, Maria,

Mangav tut, mangav tut,Maria

1.

Sikhav amenge o drom,

amen tut rodas,

hašaras la Maria,

pal tute amen džas.

2.

Das tuke le čhave,

sikhav len lačhipen,

kaj tut the džanen,

hoj tu amari Daj.

3.

Veď nás svojou cestou,

my ťa hľadáme.

Chválime ťa, Mária,

za tebou kráčame.

4.

Prijmi naše deti,

nauč ich milovať,

aby ťa poznali,

že si ich dobrá mať.

Chváľte, chváľte, chváľte Máriu

Prosím ťa, prosím ťa, prosím ťa Mária

Ukáž nám cestu

my ťa hľadáme

budeme ťa chváliť Mária

za tebou pôjdeme.

Dávame Ti deti

ukáž im dobro,

aby ťa poznali

že ty si naša mama.

Ukážka 5

Devla tuha na vakerav
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 168
Cm Cm/H Es Cm Fm B Em C Fm
Dev - la tu - ha va - ke - rav, tu man dik hel kaj me - e som, mi - ro
10
G Cm G Cm G G7 Cm
ba - ro mro - o Del, pal tut mi - šli - nav, bo me tut ka mav.

1.

Devla tuha vakerav,
tu man dikhel kaj me som,
miro baro mro Del,
pal tut mišlinav,
bo me tut kamav.

Bože, tebe sa prihováram,
ty ma vidíš všade, kde som,
môj veľký Bože,
na teba myslím,
lebo ťa milujem.

2.

Sar oda Romen phenav,
maškaro Roma phirav,
mangav šuka Devles,
traja manca av,
bo me tut kamav.

Tak ako sa rozprávaš s Rómami,
medzi Rómov chodíš,
prosím ťa, môj krásny Bože,
kráčaj mojou cestou so mnou,
lebo ťa milujem.

3.

Čhaven the Romen dikhav,
sar gele jon andro svetos
rodel pengeri bacht.
Amen tut rodas,
bo me tut kamav.

Dohliadaj na deti aj ľudí,
keď idú do sveta
hľadať svoje šťastie.
My ťa aj tam hľadáme
lebo ťa ľúbime.

4.

Devla šun me tut mangav,
mange sikhav so te kerel,
sar miro lačhipen.
Tuke man oddav,
bo me tut kamav.

Bože, vypočuj moje prosby,
ukáž mi, čo mám robiť,
len to, čo je dobro.
Tebe sa odovzdávam,
lebo teba ľúbim.

Ukážka 6

Sas jekh Rom
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 70
Dm A F D Gm A
Sas jekh Rom, Ze-fi-ri-n pes vi-čin-las, čo-res jov dživ - las.
5
Dm A F D Gm A
Sas jekh Rom, Ze-fi-ri-n pes vi-čin-las, čo - res jov dživ - las
9
Gm A Dm H Gm A7 Dm
Pa-lo sve-tos phi-re-las. le Ro-man-ge phe-ne-las, Kaj te džan pal o Del.
13
Gm A Dm H Gm A7 Dm
Pa-lo sve-tos phi-re-las. le Ro-man-ge phe-ne-las Kaj te džan pal o De
17
Dm Gm A7 Gm A
Pa-lo drom jov phi-re-las, ko Ro-ma dža-las. Šu -nen, Ro-ma-le.
20
F B Gm A7 Dm
den tu-men je - khe-ta-ne. o Del tu - men ka - mel.

1.

Sas jekh Rom,	Bol jeden Róm,
Zefirin pes vičinlas,	Zefirín sa volal,
čores jov dživlas.	chudobne on žil.
Palo svetos phirelas,	Po svete chodil,
le Romenge phenelas,	Rómom hovoril,
kaj te džan pal o Del.	že majú chodiť za Bohom.

2.

Palo drom jov phirelas,	Po ceste chodil,
ko Roma džalas.	k Rómom išiel.
Šunen, Romale,	Počúvajte, Rómovia,
den tumen jekhetane,	dajte sa dohromady,
o Del tumen kamel.	Boh vás ma rád.

Ukážka 7

Phurde pre man miro Del
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 68
C
F
G
Em
Phu -rde pre man, mi -ro Del phu- rde pre man, Sve - to Du -
Am
F
G
C
- chos. te šaj ha - zdav o vast ke tu - te, mi - ro Del Phu -rde pre
F
G
Em
Am
man, mi -ro Del, phu- rde pre man, Sve- to Du - chos te šaj
F
Dm
G
C
C7
F
ha - zdav o vast ke tu - te, mi - ro Del. kaj sal ba - ro Te šu - nav ti - re la -
G
Em
Am
F
Dm
G
- va kaj te phi - rav pal ti - ro drom, Je - žiš ča čes ka - mav tut,
Em
A
F
Dm
G
C
Je - žiš ča čes ka - mav tut, Je - žiš ča čes ka - mav tut, mi - ro Del.

1.

Phurde pre man, miro Del,
phurde pre man, Sveto Duchos,
te šaj hazdav o vast ke tute,
miro Del. Kaj sal baro.

Te šunav tire lava,
kaj te phirav pal tiro drom,
o Ježiš, čačes kamav tut,
Ježiš, čačes kamav tut,
Ježiš, čačes kamav tut,
miro Del. .

Dýchni na mňa, Bože môj,
dýchni na mňa, Duchu Svätý,
nech smiem dvíhať k tebe ruky,
Bože môj. Aký si veľký.

Nech počúvam tvoje slová,
nech kráčam po tvojej ceste,
Ježiš, naozaj ťa milujem,
Ježiš, naozaj ťa milujem,
Ježiš, naozaj ťa milujem,
Bože môj.

Ukážka 8

1.

O Maria,
Tu sal miri daj,
predal tute me giľavav.

Ave Maria

O Mária,
Ty si moja matka,
O tebe spievam.

Ave Mária

Ukážka 9

1.

Miro jilo, miro jilo

ča pes trapinel.

Tuha Jezus, tuha Jezus,

O Devla, o Devla,

miro jilo ča dukhal.

Moje srdce, moje srdce

len sa trápi.

S Tebou Ježiš, s tebou Ježiš

ó Bože, ó Bože,

moje srdce len bolí.

2.

Moje srdce, moje srdce,

len sa raduje.

S tebou Ježiš, s tebou, Ježiš,

S tebou Ježiš, s tebou, Ježiš,

Ó, Bože, ó, Bože,

moje srdce len s Tebou.

Ukážka 10

Kamav tu Devla
Bardejov - Poštárka 2024
♩ = 64
Am E7 Am A7 Dm G
Ka - mav, ka -mav, ka - mav tut Del - va. Dikh sar ma-rel mi-ro ji-lo, pre-dal
5
C F Dm E E7 Am
tu - te, mi - ro Del. A-men-ca ma-rel mi-ro ji.lo pre-dal a-men-de ra-ja, De-vla. Ka-mav,
8
E7 Am A7 Dm G
ka -mav, ka - mav tut Del - va. Dikh sar ma-rel mi-ro ji-lo, pre-dal
11
C F Dm E E7 Am
tu - te, mi-ro Del. A-men-ca ma-rel mi-ro ji.lo pre-dal a-men-de ra-ja, De-vla. Ka-ske De -
15
A7 Dm G C A7
vla, te dži-vas, Devla, pre ka - ľi phuv, De-vla, pre ka -
19
Dm E 1. Am 2. Am
ľi phuv, De - vla, te na dži-vas pre - dal tu - te. pre - dal tu - te.

1.

Kamav, kamav,
kamav tut, Devla.
Dikh sar marel miro jilo
predal tute, miro Del.
Amenca marel miro jilo,
predal amende raja, Devla.

Ľúbim, ľúbim,
ľúbim ťa, Bože.
Pozri ako mi bije srdce
pre teba, môj Bože.
S nami bije moje srdce,
pre nášho kráľa, Bože.

Kaske Devla te dživas, Devla,
pre kaľi phuv, Devla,
pre kaľi phuv, Devla,
te na dživas predal tute.

Pre koho by sme žili, Bože,
na tejto čiernej zemi, Bože,
na tejto čiernej zemi, Bože,
keď nie pre teba, Bože.

Príloha č.2 – Piesne z Malcova

Ukážka 11

1.

Avľal, Ježiš, pre kadi phuv,

te merel vaš amende.

Amare bini hine bare,

Tiro nav hin bareder.

Refrén:

Savo šukar hin Tiro nav,

savi zor andre Tiro nav.

Oda nav Ježiš, so anel

o dživipen.

Me kamav sako džives,

te užarel pre Tute.

Angle Tu sako džives

me kamav Te avel.

Me na som korkori,

bo Tu manca sal.

Kaj te so pre ma avela,

Tu man naodmukheha.

Refrén

Prišiel si, Ježiš na túto zem,

aby si zomrel za nás.

Naše hriechy sú veľké,

Tvoje meno je väčšie.

Aké krásne je Tvoje meno,

aká moc je v Tvojom mene.

To meno Ježiš,

ktoré prináša život.

Každý deň túžim

čakať na Teba.

Každý deň pred teba

túžim prichádzať.

Ja nie som sama,

lebo Ty si so mnou.

Nech čokoľvek na mňa doľahne,

Ty ma neopustíš.

Ukážka 12

Kade som, ačhuvav
Malcov 2024
♩ = 68
D A D A G A D
Ka - de som, a - čhu - vav, me ba - ra - rav ti - ro nav, Da - do - ro,
6
A G A D A D
tu dža - nes pal sa - vo - res - te, so dav tu - ke. Me dav mi-ro dži-vi - pen,
10
A Hm A G A D
Me dav mi-ro dži-vi-pen, tu - ke mi - ro Del. Me dav mi-ro dži-vi - pen,
14
A Hm A G
Me dav mi-ro dži - vi - pen, tu - ke mi - ro Del. Mi - ro
18
D A Hm G
dži-vi-pen na-ne mi-ro, me tu-ke pa-tri-nav, Me da-va tu-ke, me da-va tu-ke, Da - do. Mi-ro
22
D A Hm G D
dži-vi-pen na-ne mi-ro, me tu-ke pa-tri-nav, Me da-va tu-ke, me da-va tu-ke, Da - do.

1.

Kade som ačhuvav,

ma bararav tiro nav.

Dadoro, tu džanes

pal savoreste, so dav tuke.

Me dav miro dživipen

Me dav miro dživipen tuke

Miro Del.

Miro dživipen nane miro,

me tuke patrinav.

Me dava tuke,

me dava tuke.

Dado.

Tu som, tu ostávam,

velebím tvoje slovo.

Otče, ty vieš

o všetkom, čo ti dávam.

Dávam ti svoj život,

Dávam svoj život tebe,

Bože môj.

Môj život nie je môj,

ja patrím tebe.

Odovzdávam sa ti,

odovzdávam sa ti,

Otče.

Ukážka 13

1.

Aven phralale, aven pheňale,

aven savore, aven džas palo Del.

Aven phralale, aven pheňale,

aven savore, aven džas palo Del.

Refrén:

Paľikeras tuke,

hoj muľal vaš amende.

Pro trinto džives uščiľal

kaj tuha te dživas.

Poďte bratia, poďte sestry,

poďte všetci, poďte kráčať za Bohom.

Poďte bratia, poďte sestry,

poďte všetci, poďte kráčať za Bohom.

Ďakujeme ti,

že si za nás zomrel.

Na tretí deň si vstal z mŕtvych,

aby sme žili s tebou.

2.

Amen užarel, amen vičinel,	Ty nás čakáš, Ty nás voláš,
Amen ov kamel, kaj amenca te dživel.	Ty nás miluješ, chceš s nami žiť.
Amen užarel, amen vičinel,	Ty nás čakáš, Ty nás voláš,
Amen ov kamel, kaj amenca te dživel.	Ty nás miluješ, chceš s nami žiť.

Refrén

3.

Amen bašavas, amen giľavas,	My hráme, my spievame,
Amen savore o vasta leske hazdas.	my všetci ruky k tebe dvíhame.
Amen bašavas, amen giľavas,	My hráme, my spievame,
Amen savore o vasta leske hazdas.	my všetci ruky k tebe dvíhame

Refrén

Tu sal amaro Dad,	Ty si náš Otec,
Tu sal amaro Raj.	Ty si náš Pán.

Ukážka 14

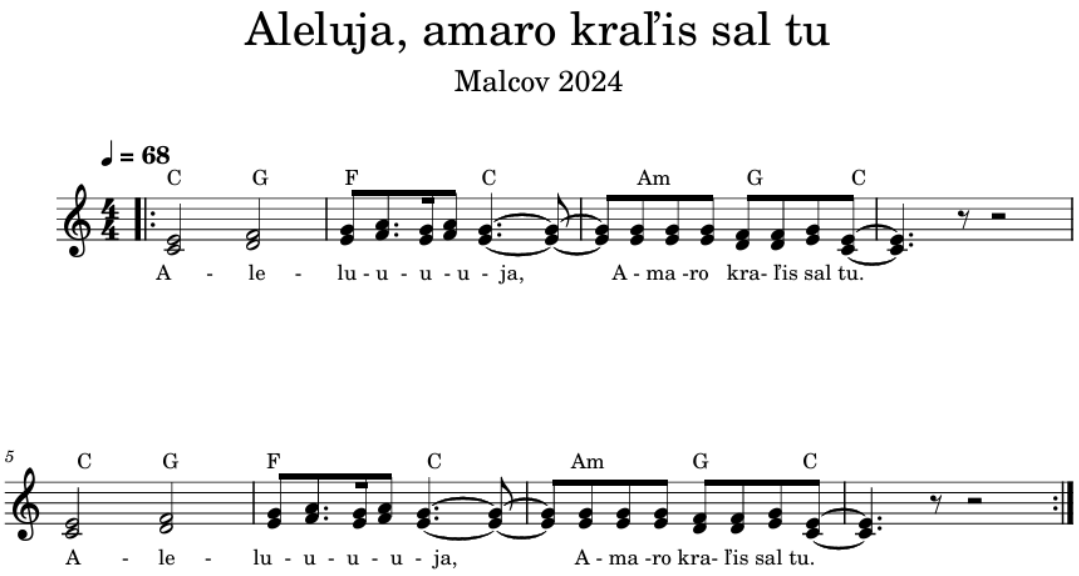

Ty si Pánom
Malcov 2024
♩ = 134
D
A
Ty si Pá - nom, Ty si Pá - nom, Ty si Krá - ľom, Ty si Krá - ľom,
5
Hm
G
D
Ó Krá - ľom je Boh. Ty si Pá - om, Ty si Pá - om,
11
A
Hm
G
Ty si Krá - ľom, Ty si Krá - ľom, ó Krá - ľom je Boh. Tak
17
D
A
Po-zvi-hni-me svo-je srd-cia tak po-zvi-hni-me svo-je dla - ne, a -le-lu-ja
21
Hm
2.
G
(Fine in D)
1.
A
po-stav-me sa pred tvár Pá - na a ve - leb - me ho.

1.

Ty si Kráľom, ty si Kráľom,
ty si Kráľom, ty si Kráľom,
ó, Kráľom je Boh.
Refrén:
Tak pozdvihnime svoje srdcia
a pozdvihnime svoje dlane, ó aleluja,
postavme sa pred tvár Pána
a velebme ho.

Velebíme ťa, Pane náš.
Oslavujeme ťa, Pane náš.
Vyvyšujeme ťa, Pane náš.
Zvelebujeme ťa, Pane náš.
Aleluja
Zvelebujem ťa, Pane môj.
Oslavujem ťa, Pane môj.
Vyvyšujem ťa, Pane môj.
Zvelebujem ťa, Pane môj.

Ukážka 15

1.

Aleluja amaro kraľis sal tu,

aleluja, amaro kraľis sal tu,

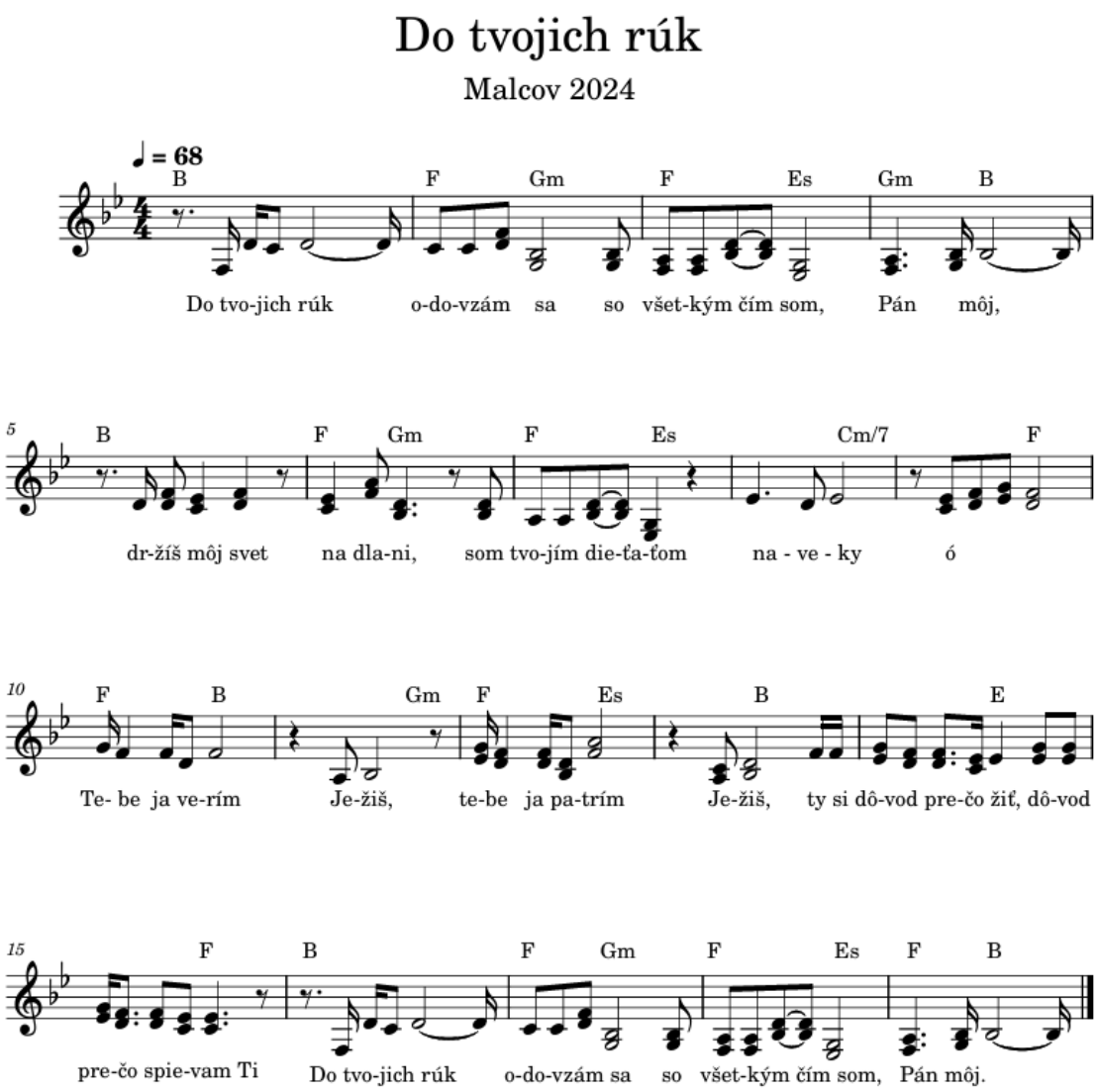
aleluja, amaro kraľis sal tu, Ježiš.

Aleluja náš kráľ si ty,

aleluja, náš kráľ si ty.

aleluja, náš kráľ si ty, Ježiš.

Ukážka 16

Do tvojich rúk
Malcov 2024
♩ = 68
B F Gm F Es Gm B
Do tvo-jich rúk o-do-vzám sa so všet-kým čím som, Pán môj,
5
B F Gm F Es Cm/7 F
dr-žíš môj svet na dla-ni, som tvo-jím die-ťa-ťom na - ve - ky ó
10
F B Gm F Es B E
Te- be ja ve-rím Je-žiš, te-be ja pa-trím Je-žiš, ty si dô-vod pre-čo žiť, dô-vod
15
F B F Gm F Es F B
pre-čo spie-vam Ti Do tvo-jich rúk o-do-vzám sa so všet-kým čím som, Pán môj.

1.

Do tvojich rúk odovzdám sa,

so všetkým, čím som, Pán môj.

Držíš môj svet na dlani,

som tvojim dieťaťom naveky.

Refrén:

Tebe ja verím, Ježiš,

Tebe ja patrím, Ježiš,

Ty si dôvod prečo žiť,

dôvod prečo spievam ti,

budem ťa chváliť.

Ukážka 17

Tu sal sveto
Malcov 2024
♩ = 72
Cm As Es B Cm
Mo-dlit-ba-ha me a-vav paš tu-
6
As Es B Cm
-te me a-čhu-vav bo dža-nav hoj tu ka-mes man Mo-dlit-ba-ha me a-vav paš tu-
10
As Es B Cm
-te me a-čhu-vav bo dža-nav hoj tu ka-mes man Tu sal sve - to, tu sal sve-
14
As Es B Cm
-to, ňi - ko na - ne sar sal tu, Tu sal sve - to, tu sal sve -
18
As Es B Cm As
- to, ňi - ko na - ne sar sal tu. Ka - mav tut, ka-mav tut, Ka-mav
23
Es B Cm As Es B
tut Je -žiš. Ka - mav tut, ka - mav tut, ka - mav tut, Je - žiš. Tu sal sve -
29
Cm As Es B
- tos, tu sal sve - to, ňi - ko na -ne sar sal tu. Tu sal sve -
33
Cm As Es B
-to, tu sal sve - to ňi - ko na - ne sar sal tu.

1.

Modlitbaha me avav,	S modlitbou ja prichádzam,
paš tute me ačhuvav,	pri tebe ja ostanem,
bo džanav hoj tu kames man.	lebo viem že ty ma miluješ.
Refrén:	
Tu sal sveto, tu sal sveto,	Ty si svätý, ty si svätý,
Ty si svätý, ty si svätý,	nikto nie je taký ako si Ty,
ňiko nane sar sal tu.	milujem ťa, milujem ťa
Kamav tut , kamav tut,	Milujem ťa, milujem ťa,
kamav tut, Ježiš.	Milujem ťa, Ježiš.

Malcov CD S bázňou

Ukážka 18

1.

Oslavujem Ťa vládca,

celým srdcom spievam.

Obdivujem všetky tvoje diela zázračné.

2.

Teší sa moje vnútro

a môj jazyk plesá.

Vyvyšujem tvoje sväté meno, najvyšší.

Ukážka 19

1.

Plný tvojej lásky, vrúcne volám: Abba.

Refrén:

S bázňou volám, s bázňou volám: Abba,

Abba.

2.

Hľadím, na tvoj trón, žiarim tvojou

slávou.

Refrén:

S bázňou volám, s bázňou volám: Abba,

Abba.

Ukážka 20

1.

Nie je nik, väčší ako ty, baránok Boží

z Golgoty.

Refrén:

Ježiš si Pán, chválu Ti vzdám, ty si jej

hoden,

ty jediný a nik iný, za mňa si zomrel.

Príloha č.3 Chvály kapely Av manca

Prepis modlitieb a popis priebehu:

PRIEBEH:

Nikola: „V mene otca i syna, i svätého ducha. Amen.“

Začína hrať jemná hudba, jemný sprievod gitary a do toho začína modlitbu chvál Nikola: „Duchu svätý vítame ťa na tomto mieste, v tomto čase, ty dokonale poznáš každého jedného z nás. Ty vieš kedy si sadáme, kedy stojíme. Si dobrý otec, milujúci otec, si verný, keď dávaš prisľúbenia. Ty si našou múdrosťou, našou miernosťou, trpezlivosťou vtedy keď to potrebujeme. Amen.“ - V pozadí sa Katka modlí jazykmi.

1.pieseň – ***Savo šukar hin Tiro nav.***

Spievať Začína Katka a postupne sa pridáva aj Nikola s druhým hlasom. Túto pieseň spievajú v rómčine. Pieseň trvala päť minút a tridsať sekúnd.

Nastáva stíšenie a hrá opäť len jemná melódia z piesne *Savo šukar hin Tiro nav*. Do toho začne Nikola modlitbu: „Pane, my chceme byť vždy v tvojej prítomnosti, chceme cítiť tvoju blízkosť, to že si živý uprostred nás. Že ten svätý, dobrý, tichý a pokorný srdcom je uprostred nás. Svätý Boh Izraelov, chvála ti Pane.“ Ostatní: „Chvála Ti Pane.“

Katka: „Chvála Ti za to, že si živý Boh a mocný kráľ. Že ty si zomrel, aby sme my mohli žiť. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: ‚Chvála Ti Pane.“

Majka: „Chvála Ti, že ty si cesta, pravda a život. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: „Chvála Ti Pane.“

Nikola: „Ty si dokonalý v láske, dokonalý v trpezlivosti, v odpúšťaní. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: „ Chvála Ti Pane.“

V pozadí sa Patrik modlí v jazykoch.[111] – V reči, v ktorej vie hovoriť ale nerozumie jej.

Katka: „Chvála Ti za to, že si milujúci otec. Chvála Ti Pane. Ostatní: „ Chvála Ti Pane.“

Nikola: „Že nik nie je ako si ty. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: „ Chvála Ti Pane.“

[111] Glosolália.

Patrik: „Chvála Ti, že si ten, ktorý je uprostred nás. Že tam, kde sú zhromaždení dvaja, traja, si uprostred. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: „ Chvála Ti Pane.“

Nikola: „Si stále ten istý, nemenný, živý. Chvála Ti Pane.“ Ostatní: „Chvála Ti Pane.“

Nikola: „Vďaka Ti za všetko, čo tu staviame, čo máme, to čo je pred nami. Vďaka Ti Pane.“ Ostatní: „Vďaka Ti Pane.“

Katka: „Vďaka Ti za to, že si nás tak vyviedol. Zdvíhal si nás, priviedol na svetlo. Vďaka Ti Pane.“ Ostatní: „Vďaka Ti Pane.“

Hudba naďalej znie Katka plynulo spieva druhú pieseň – ***Kade son ačhuvav***.

Plynulo preklenú opäť na prvú pieseň a končia jej refrénom.

Opäť stíšenie hudby a modliť sa začína Nikola: „Ďakujeme, že ty si ten svoj život dal, za nás všetkých. Aby sme my mohli žiť. A že my dnes môžeme vyznať, že žijeme vďaka tomu, že ty si vydržal. Ty si obetoval seba za nás. Že si pretrpel zbičovanie, korunovanie a ukrižovanie. Všetky urážky. Aby sme si my nemuseli tým všetkým prejsť. Ty si povedal, že neopustím. Ani ťa nezanechám. Do dlaní som sa si ťa vyryla. Pretože si drahý a vzácny mojim očiam a ja ťa milujem. Vydal si mňa namiesto teba a národy za tvoj život. Ďakujeme Ti Pane, že si sa vydal za nás. Že si sa obetoval, že si vyslobodil svojich pomazaných, svoje deti a že my môžeme s takou vďakou ti dôverovať. Ďakujem, že si nám ukázal cestu, zmysel nášho života, ktorým si Ty Ježiš. A že ty nám stačíš sám Ježiš. Ty stačíš vo všetkom. Ty stačíš. Dal si nám väčšiu potechu než majú tí, čo oplývajú vínom a svetskými žiadosťami. Dal si nám väčšiu potechu vo svojich deťom, o ktoré sa staráš. Vďaka ti Pane. Ďakujeme ti Pane, že si nám dar ťa poznať. Že môžeme privádzať ľudí k tebe, k tvojim nohám, aby sme ďakovali za to, že Ty si náš otec, že Ty si náš Pán. Náš obránca, náš zástanca, naše víťazstvo, naša pevnosť, náš opevnený hrad, náš domov, naše spočinutie, náš pokoj. Amen.“

Nasledovala nová, tretia pieseň s rómskym textom ***Aven phralale.***

Pieseň je rytmickejšia, veselšia a spievať ju začína opäť Katka.

Po doznení piesne začína Nikola ďakovať: „Ďakujeme, že môžeme žiť s tebou, že ty si s nami, že nie si proti nám. Ty si Boh pokoja, Boh milosrdenstva. Vďaka Ti Pane.“ Ostatní: „Vďaka Ti Pane.“ Za milosť, ktorú nám udeľuješ každé ráno, že je nové, každý deň. Vďaka Ti Pane.“ Ostatní: „ Vďaka Ti Pane.“

Opäť znejú jemné akordy gitary.

Nikola: „Chceme vyznať Pane cez túto pieseň, že ty si náš kráľ, náš Pán a k tebe dvíhame svoje srdcia. K tebe smerujeme, tam kde ty si, to je naša vlasť. Sme len pútnici na tejto zemi ale náš domov je tam, kde si ty. Našim domovom je nebo."

Pieseň ***Ty si kráľom***, zaznie v slovenčine. Túto pieseň začala spievať Nikola a ostatní sa pridali. Opäť spievajú dvojhlas.

Pieseň končí slovami: Velebím ťa, vyvyšujem ťa, oslavujem ťa ....

Nikola: „Nad všetkých Pane ťa vyvyšujem a svoje slabosti, nad svoje zlyhania, nad všetko, čo som možno neurobila dokonale, nedobre. Nad všetko Pane, čo vyzerá že je nemožné. Nad všetko, čo možno čakáme, o čo bojujeme, nad naše rodiny. Povyšujem teba Ježiš, nad mojou rodinou. Vyvyšujem ťa Ježiš nad všetky jej prosbami, nad všetkých, ktorí sa k tebe utiekali, vyvyšujem ťa nad celou gréckokatolíckou rómskou misiou, vyvyšujem ťa Pane. Nad kňazmi, rehoľníkmi, vyvyšujem ťa Ježiš nad učiteľmi. Vyvyšujem ťa Ježiš. Tvoje meno, je nad každé iné meno. Na tvoje meno Ježiš sa zohne každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí."

Do toho spievajú ostatní v jazykoch.

Nikola: „Tvoje slovo hovorí: Efeta, otvor sa. Aby všetko to čo prijímalo v mene Ježiš, povstane do života, do radosti, do pokoja. Aleluja, aleluja, aleluja.

Začínajú spievať Aleluja, po rómsky ***Aleluja amaro kraľis sal tu*.**

„Ježiš, Ježiš,": hovorí Nikola, „iba tvoje meno stačí, iba ty stačíš. Bože, chceme ti tak vyznať, že efeta, otvor sa, nad tými vecami, nad ktorými ty stojíš a nevidíš či to je materstvo, škola, skúšky. Efeta, otvor sa." Ostatní: „Efeta, otvor sa."

Nikola: „Nech sa otvorí brána milosti v mene Ježiš. Nech sa duch svätý otvorí. Efeta, Efeta otvor sa. Otvor sa a obnov vzťahy v rodinách, aby si vedeli odpúšťať, hovoriť si prepáč, prosím, ďakujem. Efeta, otvor sa..."

Gitara a ďalšia pieseň Do tvojich rúk odovzdám sa. Spievajú Katka a Nikola v slovenskom jazyku. Posledná pieseň: ***Do tvojich rúk***.

Patrik: „Si ten, ktorý nám dôveruje. Si otec, ktorý nám rozumie, si otec ktorý nás chápe. Chvála ti Pane." Ostatní: „Chvála ti Pane."

Katka: „Chvála ti, že sme chrámom živého Boha, chvála Ti Pane.“ Ostatní: „Chvála ti Pane.“

Patrik: „Chvála Ti, že si tak milujúci otec, že sa tak hrdo na nás pozeráš, na svoje deti. Každý z nás je božím dieťaťom. Už nás nenazývať svojimi sluhami ani ničím iným ale nás nazývaš svojim priateľom. Chvála Ti pane.“ Ostatní: „Chvála Ti Pane.“

Nikola: „Bože, ponúkaš nám verný vzťah s tebou, ako mal učeník Ján, ktorý sa oprel o tvoju hruď. Pod šiltovkou tvojho srdca. Že sa ťa nebál opýtať na veci, na ktoré sa chcel opýtať. Tak ťa prosím aj za nás, aby sme boli schopní ísť k tebe aj vtedy, keď možno sme zlyhali, vtedy keď sa možno cítime špinaví, nehodní prísť k tebe. Aby sme videli to, že ty si Boh ktorý nenávidí hriech ale minule hriešnika. Že môžeme kedykoľvek k tebe prísť, že sme vzdialení od teba na šepot modlitby. Že ťa naše ústa budú stále chvály. Neprestaneme ťa chváliť. Prosím ťa Pane. Prosím ťa za taký milosrdný slovník, milosrdný pohľad. Aby sme vedeli milovať, odpúšťať, žehnať a zjavovať tvoje srdce, ktoré je plné lásky. Ty si tá láska. Trpezlivá, ktorá sa nevystatuje, nikdy nevypína, nehnevá. Prosíme ťa Pane.“ Ostatní: „Prosíme ťa Pane.“

Katka: „Prosíme ťa Pane, nech sme tak vedení tebou v každej situácií. Daj nám takú múdrosť pri rozhodovaní sa, aby sme sa stále tam mohli rozhodovať a žiť pre teba. Robiť veci pre teba. Nech to nie je o nás, nech to je stále len o tebe. Nech v našom živote je všetko len o tebe. Sláva Ti Pane.“ Ostatní: „Sláva Ti Pane.“

Záverečná modlitba: „Pán je môj pastier, nič mi nechýba. Pasie ma na zelených pašienkach. Vodí ma k tichým vodám, dušu mi osviežuje. Vodí ma po správnych chodníkoch, verný svojmu menu. I keby som mal ísť tmavou dolinou, nebudem sa báť zlého, lebo ty si so mnou. Tvoj prút a tvoja polica, tie sú mi útechou. Prestieraš mi stôl, pred očami mojich protivníkov. Leješ mi olej na hlavu a kalich mi napĺňaš až po okraj. Dobrota a milosť budú ma sprevádzať, po všetky dni môjho života. A budem bývať v dome Pánom. Mnoho a mnoho dní.“

Nikola: „Tak nech je Sláva otcu i synu, i svätému duchu.“ Všetci spolu: „ Ako i teraz, i vždycky i na veky vekov. Amen.“

V mene otca, i syna, i ducha svätého. Amen.

A toto bolo ukončenie chvál v podaní kapely Av Manca.

Fotografie z Malcova

Obrázok 20 - Chvály skupiny Av Manca

Obrázok 21 - Patrik Bilý hrajúci na ukulele

Obrázok 22 - Speváčka Katka Bilá a Majka Bardyová, ktorá hrá na cajone

Obrázok 23 - Nikola Bilá, ktorá spieva a hrá na gitare

Obrázok 24 - Kapela Av Manca, hrajúca chvály

Fotografie z Poštárky

Obrázok 25 - Fotografia po nahrávaní chvál na Poštárke

Obrázok 26 - Kostol na Poštárke a veriaci

Obrázok 27 - Oltár v kostole sv. Zefirína na Poštárke

Obrázok 28 - Nástenka v kostole sv. Zefirína, kde je patrón Rómov - sv. Zefirín, Poštárka